

28—29 maj

Debatter m. m.

Måndagen den 28 maj	Sid.
Svar på interpellation av herr Andersson, Torsten, ang. avsättningsmöjligheterna för järnskrot m. m.	3
Nomadskolväsendets organisation	5
Anslag till studiebidrag och stipendier	8
Ökad utbildning av tandläkare m. m.	9
Statstjänstemännens löner	12
Förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.	22
Svar på interpellation av herr Jonasson ang. utformningen av den s. k. melodiradios framtida verksamhet	25
Äganderättsutredning m. m. rörande fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län	80

Tisdagen den 29 maj

Svar på interpellationer:	
av herr Svanström ang. åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland, m. m.	83
av fru Svenson ang. anslag för vätkurser, m. m.	87
av herr Svanström ang. säkerhetsföreskrifterna vid anordnande av motortävling på allmän väg	98
Uppskov till höstsessionen med behandlingen av vissa motioner rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, m. m.	100
Anföranden i anledning av vårsessionens avslutning	104

Samtliga avgjorda ärenden

Måndagen den 28 maj

Statsutskottets utlåtande nr 141, ang. nomadskolväsendets organisation	5
— nr 142, ang. anslag till nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö	7
— nr 143, ang. anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m.	7
— nr 144, ang. ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m.	9
— nr 146, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	11

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 147, ang. anslag till Finansdepartementet: Omkostnader	11
— nr 148, ang. anslag till mödrahjälp, m. m.	11
— nr 149, ang. allmän försäkring, m. m., i vad avser anslag	11
Bevillningsutskottets memorial nr 56, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade motioner ..	11
Bankoutskottets memorial nr 29, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden	11
Andra lagutskottets utlåtande nr 29, om arbetarskyddet inom TV-hanteringen	11
— nr 30, ang. förslag till sjukvårdslag	11
— nr 31, ang. ändring i arbetarskyddslagen	11
— memorial nr 32, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	11
Jordbruksutskottets utlåtande nr 22, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.	11
— memorial nr 23, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	12
Statsutskottets utlåtande nr 150, ang. avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	12
— nr 151, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar ..	12
— nr 152, ang. statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.	12
— nr 153, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	22
Bankoutskottets utlåtande nr 30, ang. ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken	22
— nr 31, ang. ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för vissa riksdagens verk, m. m.	22
— nr 32, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	22
Första lagutskottets utlåtande nr 40, ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.	22
— memorial nr 41, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden	80
Tredje lagutskottets utlåtande nr 35, ang. äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län	80
— memorial nr 36, ang. uppskov med behandling av vissa utskottet tilldelade ärenden	81
Jordbruksutskottets memorial nr 24, ang. uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden	81
— utlåtande nr 27, ang. försäljning av viss häradsjord, m. m.	82
Särskilda utskottets memorial nr 8, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om fackrepresentation i skolstyrelse	82

Tisdagen den 29 maj

Bevillningsutskottets memorial nr 57, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna	99
Statsutskottets memorial nr 154, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	100
— nr 155, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62	103
— nr 156, ang. statsregleringen för budgetåret 1962/63	103

Måndagen den 28 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollen för den 22 innevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 278, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nomadskolväsendets organisation;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. avsättningsmöjligheterna för järnskot m. m.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Torsten Anderssons interpellation angående

avsättningsmöjligheterna för järnskot m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Torsten Andersson har i en interpellation bett mig redogöra för i vilken utsträckning importen av järnskot under fjolåret föranlett nuvarande avsättningssvårigheter i fråga om svenskt järnskot. Vidare har herr Andersson frågat om jag var beredd medverka till att möjligheter öppnas för export av svenskt järnskot och om jag avser vidtaga åtgärder i syfte att intensifiera forskningen rörande ett bättre ekonomiskt tillvaratagande av legerad järnspån.

Till svar på interpellationen vill jag meddela följande.

Järnskotet är en betydelsefull råvara vid stålframställningen. Skrotbehovet inom den svenska järn- och stålindustrin beräknas till omkring 60 procent av det totala råvarubehovet. Huvuddelen täcks av brukens eget skrotfall. Återstoden inköps inom landet eller importeras. Inköpt inhemskt smidesjärnskot för järnbrukens behov uppgick 1960 och 1961 till omkring 447 000 resp. 512 000 ton. Samma år importerades 302 000 resp. 166 000 ton. Dessutom förbrukades hos bl. a. gjuterier och ferrolegeringsverk omkring 90 000 ton inköpt skrot. För innevarande år beräknas tillförseln av svenskt skrot ytterligare öka och importen minska rätt avsevärt. Huvuddelen av det importerade skrotet kommer från USA. Tillförseln under senare år har medfört en viss lagerökning.

Vad jag nu sagt visar, att en tillräcklig skrotillförsel är av stor vikt för våra järnbruk. Samma förhållande gäller givetvis även andra länder med stor järn- och stålindustri. Som en följd härav är exporten av järnskot underkastad kvantitativa restriktioner i hela Västeuropa. Redan vid EFTA-konventionens tillkomst undantogs skrot och avfall av järn och stål och andra metaller från huvudre-

Ang. avsättningsmöjligheterna för järnskrot m. m.

geln att kvantitativa exportrestriktioner skulle avskaffas senast vid utgången av 1961. Likaså är utförelsen från Montanunionens länder underkastad exportreglering. Exporttillstånd medgives i Väst-europa i allmänhet endast i vissa lägen eller för vissa slag av skrot.

I Sverige regleras exporten av järnskrot genom allmänna exportförbudskungörelsen. Ansökning om exportlicens prövas av licensmyndigheten från fall till fall. Exporttillstånd beviljas regelmässigt endast för skrot av sådan beskaffenhet att det icke lämpligen kan användas inom landet. Importen av järnskrot är i Sverige ej underkastad några begränsningar.

Det sagda visar att en ensidig exportfrilistning av skrot kan få allvarliga försörjningsmässiga konsekvenser för vår järn- och stålindustri, och jag är under nuvarande förhållanden icke beredd medverka till att en sådan frilistning kommer till stånd.

Beträffande importens inverkan på avsättningsförhållandena vill jag hänvisa till siffrorna över importutvecklingen, som visar en stark nedgång från 1960 till 1961, medan samtidigt inköpen av inhemskt smidesjärnskrot ökat väsentligt. Denna utveckling, som ägt rum samtidigt med en totalt stegrad skrotförbrukning, synes inte ge mig anledning förmoda, att föregående års import i högre grad försvårat avsättningsförhållandena för inhemsk vara. Det hör i detta sammanhang framhållas, att inköpen för de flesta järnbrukens räkning sker genom ett för dem gemensamt inköpsorgan, AB Järnbruksförrödenheter och i enlighet med ett mellan detta organ, bruken och skrot-handelns organisationer träffat avtal, vilket i vederbörlig ordning registrerats i kartellregistret. Avtalet innebär bl. a. att AB Järnbruksförrödenheter förbundet sig att inköpa det av skrothandeln utbudna skrotet, varigenom erhållits en avsättningsgaranti. Härvid gäller emellertid vissa villkor i fråga om bl. a. skrotets beskaffenhet och sortering. Av tekniska skäl kan icke spånskrot i blandade partier, som icke sorterats av verkstäderna i samband med skrotfallet, mottagas.

Om jag tolkat interpellantens fråga riktigt, är det närmast avsättningen av denna form av skrot, som vållat bekymmer. Jag har också underrättats om att vissa sådana oanvändbara partier avvisats, medan ungefär 65 000 ton acceptabelt spånskrot mottagits under 1961 av järnbruk och andra förbrukare. Någon import — möjligen med undantag för höglegerat spånskrot — har såvitt jag kunnat finna inte förekommit. Ej heller synes några ansökningar om exportlicens för blandat spånskrot ha mottagits av handelslicensnämnden.

Som jag redan tidigare nämnt krävs av tekniska skäl ensartad sammansättning hos skrotspånen. Det är givetvis önskvärt att all sådan spån finner användning i framtiden. Att utarbeta normer och metoder för detta är ett järn- och stålindustriens intresse. Man har uppmärksamheten riktad på problemet, vilket framgår av att intresserade parter gemensamt tillsatt en kommitté med syfte att komma fram till lämpliga anvisningar och lösningar som skall öka möjligheten att utnyttja olika typer av spånskrot. Mot denna bakgrund anser jag mig icke ha någon anledning att vidtaga särskilda åtgärder beträffande forskningen på detta område.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen, och jag är herr statsrådet tacksam för att svaret blivit så utförligt och uttömmande.

Det hör väl inte till vardagsmaten att här diskuteras skrot och skrotinsamling, men det är tvivelsutan så att för de människor som sysslar med denna näring är det ett näringsfång av mycket stor betydelse. Inte minst för den svenska järnhanteringen är naturligtvis tillgången på skrot inom landet av absolut avgörande betydelse — som också framgår av svaret.

Det är på det sättet att de bekymmer som för närvarande finns hos dem som sysslar med detta näringsfång har sin

grund i att importen av skrot under de två senast förflutna åren varit av den art — såsom herr statsrådet också påpekade — att det uppstått en viss lagerhållning, vilket försvårar avsättningen av det inhemska skrotet. Detta har i sin tur tagit sig det uttrycket att avnämarna, framför allt när det gäller spånskrot, ställt högre krav på kvaliteten än man under andra förhållanden kanske skulle ha gjort. Det har betytt att det skrot som skrothandlarna samlat lett till till en förlust i stället för den avsättning man räknat med.

Jag skall inte på något sätt ingå på någon kritik av herr statsrådets ställningstagande till frågan om exporten av svenskt skrot. Jag är ense med honom på den punkten, att det måste vara en beredskapsåtgärd så god som någon. Men jag menar att när det sålunda konstateras att man inte vill medge någon export, bör man också å andra sidan ha skärpt uppmärksamheten på importen av skrot, så att man inte riskerar att det egna skrotet inte kan få avsättning.

Jag hoppas liksom herr statsrådet att de undersökningar som nu skall ske av de i saken inblandade parterna kommer att ge det resultatet, att vi verkligen kan få fram normbestämningar för hur det skrot som skall uppköpas bör vara beskaffat, så att vederbörande inte åsamkas sådana här förluster i fortsättningen. Det skall bli av stort intresse att se resultatet av dessa undersökningar, och till dess får vi givetvis ge oss till tåls. Jag menar annars att det även på detta område vore på sin plats att man här satte in en viss forskning, eftersom skrotet spelar en så avgörande roll i vår försörjning.

Jag är emellertid nöjd med det besked som lämnats och tackar ännu en gång för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. nomadskolväsendets organisation

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl.

Ang. nomadskolväsendets organisation
Maj:ts proposition angående nomadskolväsendets organisation jämte i ämnet väckt motion.

I proposition nr 51 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 februari 1962 förordade grunder för nomadskolväsendets organisation;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordrades för genomförandet av den förordade omorganisationen av nomadskolväsendet;

c) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

d) till Nomadskolor: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 490 000 kronor;

e) till Nomadskolor: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 696 000 kronor;

f) till Nomadskolor: Fortsättningskolundervisning för nomadbarn för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 81 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag rörande nomadundervisningens organisation vid en allmän övergång till 9-årig grundskola hade framlagts på grundval av nomadskolutredningens betänkande »Samerernas skolgång». Av pedagogiska och psykologiska skäl samt av hänsyn till sameminoritetsens kulturella önskemål hade föreslagits, att möjligheter till särskild undervisning alltjämt skulle föreligga för samernas del. Den särskilda skolplikten för fjällsamerna borde emellertid enligt departementschefen upphöra från och med nästa budgetår och ersättas med de allmänna skolpliktsbestämmelserna. Den årliga lästiden i no-

Ang. nomadskolväsendets organisation

madskolorna borde i samband därmed förlängas från 34 4/7 veckor till 39 veckor.

Alla samer hade föreslagits få rätt att välja mellan reguljär undervisning i kommunala skolor och den särskilda nomadundervisningen. Intresset bland samerna för den särskilda undervisningen hade bedömts förbliva i stort sett oförändrat. De nuvarande nomadskolorna borde därför enligt Kungl. Maj:ts förslag bibehållas och i samband med den 9-åriga skolans införande successivt organiseras för undervisning på låg- och mellanstadiet. Till samernas önskemål anpassad högstadiundervisning hade i propositionen föreslagits bli anordnad på lämplig plats i Norrland. Det föreslagna högstadiet, på vilket skulle anordnas viss undervisning i lapska ämnen samt yrkesförberedande utbildning i renskötsel, torde kunna upprättas tidigast från och med läsåret 1964/65.

Nomadundervisningen borde enligt Kungl. Maj:ts förslag även i fortsättningen vara en statlig angelägenhet, och den administrativa ledningen av detta skolväsende borde i huvudsak utövas i oförändrade former.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset väckt motion (II: 695), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 måtte, med bifall i övrigt till propositionen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att genomföra en sådan omorganisation av nomadskolväsendet, att de särskilda nomadskolorna underställdes vederbörande kommuns skolstyrelse och i regionalt hänseende respektive länskolnämnd samt att samerna därvid medgäves rätt att bli företrädna i vederbörande skolstyrelse, allt enligt nomadskolutredningens förslag, dels ock beakta vad i motionen anförts beträffande särskild högstadiundervisning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionen II: 695, i vad den avsåge nomadskolväsendets ledning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas;

II. att motionen II: 695, i vad den avsåge särskild högstadiundervisning, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen förordade grunder för nomadskolväsendets organisation;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordrades för genomförandet av den förordade omorganisationen av nomadskolväsendet;

c) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

d) till Nomadskolor: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 490 000 kronor;

e) till Nomadskolor: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 696 000 kronor;

f) till Nomadskolor: Fortsättningsskolundervisning för nomadbarn för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 81 000 kronor.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson, Källqvist, Staxäng, Nilsson* i Göingegården, *Larsson* i Hedenäset, *Andersson* i Knäred och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I samt III a och b hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 695, i vad den avsåge nomadskolväsendets ledning, besluta, att i enlighet med nomadskolutredningens förslag de särskilda nomadskolorna skul-

le underställas vederbörande kommuns skolstyrelse och i regionalt hänseende respektive länsskolnämnd;

III. att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen förordade grunder för nomadskolväsendets organisation med den ändring, som innefattades i moment I.;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i hudsaklig överensstämmelse med av reservanterna angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordrades för genomförandet av den förordade omorganisationen av nomadskolväsendet.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag skall kort och gott be att få yrka bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Jag skall, herr talman, försöka vara i det närmast lika kortfattad som den föregående ärade talaren och skall därför bara med ett par ord motivera min åsikt att kammaren såvitt jag förstår gör klokt i att i detta ärende avslå reservationen av herr Ivar Johansson m. fl. och i stället bifalla utskottets hemställan.

Det väsentliga skälet därtill är, att vi bör följa de ambitioner, som anstår en kulturnation. Man bör vara generös emot de önskemål som framkommer från denna folkspilla inom vårt lands gränser. När meningen är så entydig bland de nomadiserande samerna själva bör man enligt min mening ta stor hänsyn härtill.

Jag skall bara citera några ord ur tidningen Samefolket: »Att nu genomdriva utredningsförslaget vore att helt ignorera samernas egen mening — den som de framfört genom det enda samlande forum för samerna som finns i vårt land — Svenska samernas riksförbund. Och det är en mening som enstämmigt bärs upp av den *representativa grupp av samer, som utgör SSR:s ombudsörsamling*, inte av någon extremt kulturell, nationell, eller ideell grupp.»

Ang. nomadskolväsendets organisation

Även om vissa praktiska skäl skulle kunna anföras till förmån för nämnda reservation, föreligger det också skäl som talar för att man bör ha en enhetlig ledning för den i viss mån särpräglade undervisningsform som nomadskolorna utgör.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag kan som utskottets talesman även fatta mig kort. Jag tillåter mig endast att till protokollet få anfört att såväl remissmyndigheter som departementschef och utskott är överens om grundprincipen för samernas skolundervisning, nämligen att samernas önskemål i största möjliga utsträckning bör tillgodoses. Utskottets uttalanden sammanfaller därvid helt med departementschefens.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

Anslag till studiebidrag och stipendier

verkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Anslag till studiebidrag och stipendier**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 129 000 000 kronor, vilket innebar en anslagshöjning med 24 000 000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kajser m. fl.* (I: 204) och den andra inom andra kammaren av fru *Gunne m. fl.* (II: 253), såvitt nu vore i fråga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 332) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 405), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag, 18 år, måtte höjas, så att bidraget utginge till och med den termin, varunder eleven fyllde 20 år, att tillämpas från och med den 1 januari 1963, att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas utfärda härför erforderliga författningsändringar och att i anledning därav under åttonde huvudtiteln till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1962/63 måtte anvisas ett förslagsanslag av 137 miljoner kronor eller 8 miljoner kronor mer än vad departementschefen föreslagit;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 408) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 493), i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

hemställa om skyndsam översyn av formerna för studiestöd till elever inom det lägre undervisningsväsendet i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Holmberg* (I: 422) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och herr *Björkman* (II: 502), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam översyn av det nuvarande studiehjälpsystemet.

Utskottet hade i den nu ifrågakarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 332 och II: 405, i vad de avsåge övre åldersgräns för rätt till allmänt studiebidrag, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 204 och II: 253 samt I: 332 och II: 405, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 129 000 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 408 och II: 493 samt I: 422 och II: 502, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anført rörande en översyn av nuvarande studiehjälpsystem.

Reservation hade anförts, utom av andra, av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 332 och II: 405, såvitt nu vore i fråga, besluta, att den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag skulle höjas, så att bidraget utginge till och med den termin, varunder eleven fyllde 20 år, att tillämpas från och med den 1 januari 1963, samt att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas utfärda härför erforderliga författningsändringar;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 405, ävensom med avslag å motionerna I: 204 och II: 253, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 137 000 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Det kunde inte minst med anledning av de uppgifter som lämnades och den argumentation som fördes av statsrådet Ulla Lindström här i kammaren häromdagen ha varit intressant att få debattera denna fråga, men eftersom andra kammaren redan har beslutat i den lär det väl inte vara till någon nytta med någon debatt, och därför nöjer jag mig med att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. I och II av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt angående mom. III.

Sedermera gjordes i enlighet med de rörande mom. I och II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkterna 3—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ökad utbildning av tandläkare m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Ang. ökad utbildning av tandläkare m. m.

I proposition nr 104 hade bland annat behandlats fråga om ökad utbildning av tandläkare och tandtekniker. Beträffande dessa spörsmål hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1962 förordade riktlinjer för organisationen av den odontologiska läroanstalten i Umeå, dels ock godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för anordnande av tandteknikerutbildning i Umeå.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Edström m. fl. (I: 679) och den andra inom andra kammaren av fru Kristensson m. fl. (II: 821),

dels ock en inom andra kammaren av herr Lundberg m. fl. väckt motion (II: 813).

I motionerna I: 679 och II: 821 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, a) att organisationsplanen för tandläkarhögskolan i Umeå, inklusive tandteknikerutbildningen, skulle fastställas på sätt föreslagits i propositionen med understrykande av att den måste ses som ett stadium i en levande utveckling och icke fastställas såsom norm för kommande tandläkarhögskolor i övrigt, vilkas organisation borde följa den tid, vid vilken de upprättats, b) att frågan om personalstat, ämnesfördelning och studieplan för kommande högskolor skulle bli föremål för förnyad utredning bland annat under be-

Ang. ökad utbildning av tandläkare m. m.
aktande av i motionerna anförda synpunkter samt c) att dessa senare, i den mån det vore möjligt skulle beaktas även vid nu pågående organisation av tandläkarhögskolan i Umeå samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om kompletterande förslag i detta ärende.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 679 och II: 821 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionen II: 813 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för organisationen av den odontologiska läroanstalten i Umeå;

b) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för anordnande av tandteknikerutbildning i Umeå.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! I föregående punkt har kammaren bifallit den hemställan som gjorts i motionerna I: 680 och II: 822 om skyndsam planering av en ny medicinsk högskola, eventuellt två nya dylika. Utskottet har t. o. m. understrukit angelägenheten därav med hänvisning till den växande brist på läkare inom olika verksamhetsområden, som nyligen påtalats av medicinalstyrelsen.

I denna punkt har utskottet formellt avslagit motionerna I: 679 och II: 821. Då utskottet emellertid samtidigt i sin skrivning klarlagt att de tankegångar som varit vägledande för motionärerna i stort sett även delas av utskottet, har jag intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

De utredningar som legat till grund för propositionens avsnitt om ökad utbildning av tandläkare har på många punkter mött kritik. Särskilt hårt har denna kritik drabbat förslagen om tandläkarhögskolans inbyggnad i undervisningssjukhusen, varigenom dubbelt huvudmannaskap för tandläkarhögskolorna skulle uppkomma. Från landstingsman-

nahåll har man motsatt sig detta. Jag vill erinra om den debatt som uppstod i andra kammaren i början av denna riksdag i anslutning till herr John Lundbergs interpellation till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i denna fråga.

En annan viktig kritik har framförts särskilt från de odontologiska remissinstanserna. Jag vill här närmare beröra och understryka denna. Det gäller den betydande nedskärning av lärarstaben i förhållande till nuvarande stab vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö som föreslagits i propositionen och som godtagits av utskottet. Detta medför nämligen försvagning och splittring av undervisningen inom de centrala odontologiska ämnena, särskilt forskningen och undervisningen beträffande profylax och terapi i fråga om karies och parodontalsjukdomar.

I motionerna I: 679 och II: 821 har detta påtalats, och vissa förbättringar av personalstaben i detta avseende har där föreslagits, något som enligt vår uppfattning kunde förväntas lämna god avkastning i form av intensifierad forskning och förbättrad undervisning med sikte främst på bättre profylax och effektivare kausal terapi vid särskilt karies och parodontalsjukdomar.

Enligt utskottet medför den forcerade utbyggnaden av tandläkarhögskolan i Umeå svårigheter att nu besluta och genomföra en sådan förbättring direkt, men utskottet understryker att det i förevarande proposition framförda förslaget endast omfattar ordinarie lärare och att det därför är möjligt att komplettera med extra ordinarie. Min förhoppning är att sådan förstärkning av lärarstaben snarast måtte komma till stånd.

Ytterligare en viktig punkt på s. 97 i propositionen nr 104 har herr statsrådet förordat: att de riktlinjer för utrednings- och planeringsarbetet som nu fastställs för Umeåhögskolan även skall följas vid planerandet av en kommande dylik tandläkarhögskola i Göteborg. Detta synes mig mindre lämpligt. Den vetenskapliga forskningen och den praktiska sjukvården utvecklas snabbt. Det som är mindre tillfredsställande för Umeåhögskolan i

dag, blir än mer otillfredsställande för en högskola i Göteborg i morgon.

Utskottet är angeläget att dröjsmål ej uppkommer. Det är även jag, men om man planerar dåligt i början, dröjer det längre tills tillfredsställande ordning inträder, och det är ju ingenting att eftersträva. Tvärtom, effektivitet och fulländning snarast är vad vi vill ha.

Jag hoppas därför att de synpunkter på planeringen av en modern tandläkarhögskola som framlagts i motionen i samråd med högsta odontologiska expertis icke må bli helt obeaktade när man nu — som jag hoppas — skyndsamt sätter i gång med planeringen av den blivande tandläkarhögskolan i Göteborg, även om vissa av riktlinjerna därvid skulle bli något olikartade mot i Umeå.

Det är glädjande att formuleringen i propositionen mjukades upp i utskottets skrivning. Utskottet skriver att de av departementschefen angivna riktlinjerna blott i huvudsak skall läggas till grund. Det är en väsentlig skillnad.

Jag har därför intet att erinra mot bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandlingen varande punkten hemställt.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1962/63 till Finansdepartementet: Omkostnader;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till mödrahjälp, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om all-

Ang. ökad utbildning av tandläkare m. m. män försäkring, m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1962/63, jämte i ämnet väckta motioner,

varvid utlåtandena nr 146 och 148 företogos punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 56, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 29, i anledning av väckt motion om arbetarskyddet inom TV-hanteringen;

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukvårdslag, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 32, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. statstjänstemännens löner

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 23, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1962/63; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1962/63 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statstjänstemännens löner

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I proposition nr 169 hade Kungl. Maj:t redovisat en den 19 april 1962 — under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse om statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m. I anslutning härtill hade riksdagen för antagande underställt vissa av överenskommelsen betingade förslag till ändringar i statens löneförordning och statens pensionslöneförordning.

För innevarande och nästkommande budgetår hade äskats särskilda anslag till täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner till följd av den sålunda träffade överenskommelsen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herrar *Jonasson* och *Axel Emanuel Andersson* (I: 736) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Jansson* i *Benestad* och *Börjesson* i *Falköping* (II: 892), i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 169 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid nästkommande lönerörelse måtte söka få till stånd en sådan uppgörelse med statstjänstemännens huvudorganisationer, att lönehöjningen, räknad i kronor, utginge med samma belopp till alla statstjänstemän, så att löneklyftan mellan lågavlönade och högavlönade minskades i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Helmer Persson* (I: 737) och den andra inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* (II: 893);

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* (I: 738) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i *Huskvarna m. fl.* (II: 894), i vilka motioner anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 169 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte upptaga till revidering gällande bestämmelser om sjukpensioner avseende pensionsfall före den 1 april 1958, så att den sjukpension, som nu utginge med högst tre fjärdedelar av hel sjukpension, fastställdes till ett högsta belopp motsvarande hel sjukpension;

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Jonasson* (I: 739) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i *Hedenäset* (II: 895), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 169 skulle medgiva, att personalkategorien länssockvaktare finge uppflyttas från lönegrad A 13 till A 15 samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att förhandlingar därom skyndsamt

Ang. statstjänstemännens löner

måtte upptagas med berörda organisationer;

dels ock en motion inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 740).

Vidare hade utskottet i detta sammanhang upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.* (II: 37);

dels ock två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping (II: 525), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av låglönegruppernas situation särskilt med sikte på att förbättra rekryteringen av lägre statstjänstemän.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) antaga vid propositionen nr 169 fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228);

2) antaga vid propositionen nr 169 fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 2 mom. och 4 § statens pensionslöneförordning den 28 maj 1959 (nr 286);

3) godkänna den i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 4 maj 1962 redovisade överenskommelsen den 19 april 1962 angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.;

4) besluta, att till de i statens löneförordning angivna grundlönerna skulle, med de undantag varom Kungl. Maj:t kunde finna gott förordna under åren 1962 och 1963 läggas särskilda tillägg enligt de grunder, som angåves i förenämnda överenskommelse den 19 april 1962;

5) besluta, att pensioner och kristilllägg skulle höjas i enlighet med de grunder, som redovisats i statsrådsprotokollet;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för införande av grupplivförsäkring i överensstämmelse med vad som i statsrådsprotokollet anförts;

8) godkänna de i statsrådsprotokollet framlagda grunderna för kontraktsanställning;

9) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för genomförande av ändringar i systemet för samordning mellan lön och förmåner enligt sociallagstiftning;

10) godkänna de i statsrådsprotokollet angivna grunderna för reglering av vissa pensionsfrågor i samband med omorganisationen av Karlskrona örlogsvarv;

11) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen;

12) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar;

13) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförordningar;

14) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i övrigt erforderliga åtgärder för förslagens genomförande ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser;

15) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1961/62 och 1962/63 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter;

16) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för bud-

Ang. statstjänstemännens löner

getåret 1961/62 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 102 000 000 kronor;

17) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 353 000 000 kronor;

18) till Täckning av beräknade merkostnader för löner å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kronor;

19) till Täckning av beräknade merkostnader för löner för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 84 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 451 och II: 525 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 37 icke måtte av riksdagen bifallas;

D. att motionerna I: 739 och II: 895 icke måtte av riksdagen bifallas;

E. att motionen I: 740 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 736 och II: 892 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 737 och II: 893 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 738 och II: 894 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

- 1) av herr *Sundin*,
- 2) av herr *Per-Olof Hanson*,
- 3) av herr *Staxäng*,
- 4) av herr *Svensson* i Stenkyrka,
- 5) av fröken *Elmén*,
- 6) av herr *Gustafsson* i Skellefteå,
- 7) av herr *Antonsson* och
- 8) av herr *Nelander*;

samtliga reservationer utan angivna yrkanden.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det är väl inte så vanligt att man gör några invändningar mot ett förhandlingsresultat, och principiellt anser jag också att ett förhandlingsresultat bör följas och respekteras. Jag kan dock i det här sammanhanget icke uraktlåta att påtala ett par enligt min uppfattning störande tendenser.

I motionerna I: 736 och II: 892 har jag tillsammans med några kamrater från centerpartiet hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 169 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t vid nästkommande lönerörelse må söka få till stånd en sådan uppgörelse med statstjänstemännens huvudorganisationer att lönehöjningen, räknad i kronor, utgår med samma belopp till alla statstjänstemän, så att löneklyftan mellan lågavlönade och högavlönade minskas i enlighet med vad i motionerna anförts.

När lönerna höjs i procent får ju den lågavlönade inkomsttagaren ett betydligt mindre antal kronor mer, men fördyringen för mat m. m. som i regel följer en sådan här uppgörelse drabbar den lågavlönade lika mycket som den högre avlönade, och då finner jag inte en procentuell lönehöjning vara riktig. Inkomstklyftan kommer på så sätt att vidgas. Detta är en synpunkt som vi önskar få beaktad till ett kommande år.

Nu säger utskottet att ett bifall till motionsyrkandena skulle innefatta direktiv från riksdagens sida med avseende på löneförhandlingar för kommande period — ett förfaringsätt som riksdagen hittills avböjt att tillämpa. Jag hoppas dock att den framställning som jag motionsvis har gjort skall föra med sig att dessa synpunkter beaktas ett annat år.

I motionerna II: 895 och I: 739 har herr Harald Larsson i Hedenäset och jag yrkat att riksdagen vid behandling av propositionen nr 169 måtte medgiva att personalkategorierna länseskogvaktare uppflyttas från lönegrad A 13 till A 15 samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att förhandlingar

Ang. statstjänstemännens löner

därom skyndsamt upptages med berörda organisationer.

Jag kan inte förstå varför man ej höjt lönerna för länsskogvaktarna på samma sätt som för deras kolleger inom andra områden som har liknande arbete och arbetar under likvärdiga förhållanden. Jag vill starkt understryka att det är ett värdefullt arbete som länsskogvaktarna utträttar, och jag vill uttala min aktning för det. Man måste förstå den besvikelse som uppstått inom kåren efter denna uppgörelse. Den upprustning av skogsvårdsstyrelsernas organisation som 1960 års riksdag beslutade och de skogsförbättringsåtgärder som är så angelägna även inom det privata skogsbruket kan få en knäck och försämrats. Risk föreligger nämligen att de duktiga länsskogvaktarna övergår till annan tjänst, och detta skulle inte vara en önskvärd utveckling.

Utskottet synes emellertid inte ha någon förståelse för dessa synpunkter och anför ej något försvar i själva sakfrågan. Jag ber dock, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 739 och II: 895.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Under de två föregående åren har från vårt håll motionerats om att det skulle ges möjlighet för riksdagen att i större utsträckning än som hittills har skett påverka löneutvecklingen för statstjänarna.

Förra året avlämnade vi två motioner, där vi så att säga ville skicka med en hälsning till civilministern att vid förhandlingarna beakta de lågavlönades förhållanden mer än som tidigare gjorts. Båda motionerna avslogs. Till årets riksdag har vi kommit tillbaka med en motion, vari vi framfört den synpunkten, att i den samhällsbild som vi för närvarande har borde de lågavlönades förhållanden över huvud taget beaktas i större utsträckning än vad som har skett. I motionens kläm säger vi bl. a. att vi vill ha till stånd en utredning som skall söka komma fram till de problemlösningar som vi dragit upp.

Statistiska centralbyrån har redan ut-

fört en rad undersökningar av inkomstförhållandena i landet. Därav framgår att en mycket stor del av landets invånare är att hänföra till låglönegrupperna. Av de 5,6 miljoner människor över 16 års ålder som finns i vårt land saknar 1,6 miljoner så pass hög egen inkomst att de är deklarationsskyldiga. Ytterligare 1,3 miljoner har en deklarerad inkomst som understiger 5 000 kronor. Bland denna senare grupp befinner sig cirka 600 000 som är i sin mest produktiva ålder, d. v. s. mellan 25 och 50 år. Inte minst mot denna bakgrund ansåg vi det nödvändigt att något göres för att förbättra låglönegruppernas situation.

Om man ser på årets löneförhandlingar måste man i ärlighetens namn medge att de lågavlönades problem har beaktats betydligt mer än vad som har skett under tidigare år. På grund av den procentuella beräkning av löneförbättringarna som görs vid löneförhandlingarna släpar dock de lägre inkomstklasserna allttjämt efter. För att bara ta några exempel, herr talman, har en anställd som är placerad i A 5 fått en inkomstförstärkning med 54 kronor i månaden, medan en inkomsttagare i A 13 får 83 kronor, i A 21 får han 130 kronor, och i A 25 får han 163 kronor.

Det kan kanske också vara av ett visst intresse att ta några exempel från den s. k. B-listan. Vi skall då finna att en tjänsteman i lönegrad B 1 för första halvåret har fått en inkomstförstärkning med 230 kronor i månaden och för andra halvåret med 433 kronor. Ännu mera märkbar blir inkomstförstärkningen om vi ser på lönegrad B 5, men på grund av att bara ett fåtal tjänstemän befinner sig i denna lönegrad skall jag inte relatera den siffran.

Vi hävdar med bestämdhet att det, inte minst med tanke på rekryteringen även när det gäller tjänstemännen i de lägre löneskikten, är nödvändigt att vissa åtgärder vidtas.

Utskottet säger att det mot bakgrunden bl. a. av den nu träffade uppgörelsen inte anser någon särskild åtgärd från riksdagens sida påkallad i enlighet med motionsyrkandet.

Äng. statstjänstemännens löner

Medveten om att ett yrkande om bifall till motionen inte i röstningshänseende skulle få den majoritet som skulle leda till bättre förhållanden för här berörda parter, har jag, herr talman, inte något yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Ferdinand Nilsson* (cp), *Ernst Olsson* (cp) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp).

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skulle kanske ha avstått från att yttra mig i denna fråga då den rör den tjänstemannagrupp som jag själv tillhör. Jag vill dock säga några ord för att klarlägga mina egna synpunkter. Det torde vara allmänt känt att länsskogvaktarna är missnöjda med den träffade löneuppgörelsen. Kronojägarna och länsskogvaktarna har vid tidigare löneuppgörelser placerats i samma lönegrad, men så har inte skett denna gång. Länsskogvaktarna är tämligen likställda med kronojägarna då det gäller utbildning och arbetsuppgifter.

Jag anser det inte vara riktigt att i riksdagen resonera om lönefrågor för de statsanställda. Lönefrågor bör avgöras förhandlingsvägen via våra egna organisationer. Jag var med på ett sammanträde, där det fördes på tal att eventuellt motionera i denna fråga, men efter ingående diskussioner ansåg man att så inte borde ske. Vi kom även till det resultatet att lönefrågor är förhandlingsfrågor som inte bör tas upp i riksdagen. Om man skulle gå till väga på annat sätt, skulle vi få högvis av motioner i riksdagen. Man skulle rent av kunna motionera om man ansett att någon grupp hade fått för mycket, och på det sättet skulle förhandlingsrätten sättas helt åt sidan. Det anser jag personligen vara fel.

Det är min förhoppning att de lönegrupper som släpar efter — jag tänker inte enbart på länsskogvaktarna utan även på andra grupper, såsom kontorister och reparatörer inom SJ m. fl. låglönegrupper — förhandlingsvägen skall få sina rättvisekrav tillgodosedda snarast möjligt.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Det är givet att så omfattande avtalsförhandlingar som dessa blir föremål för en viss kritik. Det är alltid några fall som är diskutabla och som därför vållar meningsskiljaktigheter. Nu är ju en uppgörelse en uppgörelse, och jag hör inte till dem som vill förorda att riksdagen vidtar ändringar i ett träffat avtal.

Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka samma detalj, som ett par andra talare har berört, i den träffade uppgörelsen, vilken onekligen har vållat allmän förvåning för att inte säga förtrytelse bland skogsbrukets företrädare. Jag avser lönegradsplaceringen för länsskogvaktare. Medan kronojägare, stiftsskogvaktare, skogvaktare vid universitetens skogar m. fl. har uppflyttats från lönegrad A 13 till A 15, vilket i och för sig är mycket välmotiverat, har länsskogvaktarna vägrats motsvarande uppflyttning. De står alltså kvar i lönegrad A 13. Det bör kanske erinras om att länsskogvaktarna tidigare i lönehänseende har varit placerade före nämnda skogsskoleutbildade personalkategorier. För den som är insatt i länsskogvaktarnas arbetsuppgifter är lönesättningen för denna erkänt dugliga och välrenommerade skogsmannakår helt obegriplig. Den har tyvärr måst uppfattas som en prickning, och i fackpressen har dess behandling betecknats som rent av en förolämpning. Att länsskogvaktarna som föreståndare för sina stora distrikt har ytterst krävande och grannliga uppgifter sig ålagda dels som arbetsledare, dels som övervakare av skogsvårdslagens efterlevnad och dels som handledare i alla skogsvårdens och skogsbrukets detaljer vet varje initierad. Höga krav har därför också ställts på dem som utsetts till distriktsföreståndare. Det är även allmänt erkänt att de på ett ytterst förtjänstfullt sätt plikttroget och uppoffrande har fyllt sin svåra uppgift att förena lag och evangelium vid strävandena att förkovra det enskilda skogsbruket. Att våra enskilda skogar sedan 1923 års lag började tillämpas har ökat sin avkastning med 30, 40 och i vissa bygder 50 procent är otvivelaktigt till

väsentlig del länsskogsvaktarkårens förtjänst.

Herr talman! Jag har inte väckt någon motion i detta ärende och kommer inte att ställa något yrkande, men jag har inte kunnat underlåta att starkt understryka den enligt mitt sätt att se — och i skogliga kretsar har man för övrigt allmänt samma uppfattning — rent kränkande behandling som länsskogsvaktarkåren blivit utsatt för. Går man utanför skogsbruket och vidgar jämförelsen till motsvarande personalkategorier inom övriga sektorer av näringslivet och den allmänna förvaltningen, får denna bedömning än mera berättigande. Under sådana omständigheter förvånar det kanske inte kammarens ledamöter att jag ansett mig böra påtala den behandling länsskogsvaktarkåren blivit utsatt för vid årets avtalsförhandlingar. Enligt min mening tillkommer det, såsom jag redan har sagt, inte riksdagen att göra rättelse härvidlag, men jag vill uppriktigt hoppas att statsrådet och chefen för civildepartementet snarast finner möjlighet att tillmötesgå kårens berättigade och bl. a. av skogsstyrelsen och samtliga skogsvårdsstyrelser livligt understödda krav på en godtagbar och snabb lösning av kårens lönefråga.

Häri instämde herrar *Gunnar Pettersson* (fp) och *Ebbe Ohlsson* (h).

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Tillsammans med några kolleger i denna kammare och i andra kammaren har jag väckt en motion som tar sikte på att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder för att revidera gällande bestämmelser om sjukpensioner avseende pensionsfall före den 1 april 1958, så att den sjukpension som nu utgår med högst tre fjärdedelar av hel sjukpension skall kunna gå upp till belopp högst motsvarande hel sjukpension.

Utskottet säger som svar på denna motion att den inte bör prövas i nu förevarande sammanhang. Jag känner inte till de skäl som föranlett utskottet att skriva så, men det förefaller som om närmast

Ang. statstjänstemännens löner

formella skäl står i vägen för en realbehandling av motionen. Mot den bakgrunden skall jag inte ställa något yrkande, ehuru jag tycker att det kunde vara på tiden att göra verklighet av de förklaringar som avgavs vid antagandet år 1958 av nu gällande pensionsreglemente. Då uttalades ju att man avsåg att de äldre bestämmelserna skulle förändras så att dessa äldre pensioner kunde komma upp på samma nivå som enligt nuvarande pensionsreglemente.

Här rör det sig, herr talman, om en fråga av utpräglat social karaktär. Jag betraktar den inte som i första hand en förhandlingsfråga och ser mig därför oförhindrad att återkomma till riksdagen såvida ingenting skulle hända i denna sak inom en nära framtid.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! Jag får säga som ordföranden i femte avdelningen gjorde statsutskottets plenum: »Jag hoppas att jag får lov att yttra mig i denna fråga i kammaren fastän jag inte har någon blank reservation att hänvisa till.» Det ligger mycket i ett sådant resonemang — var och en av oss har väl någon punkt där vi med litet omtanke kan komma fram till att vi inte är nöjda med det föreliggande förhandlingsresultatet; och varenda en av statsutskottets ledamöter skulle i så fall kunnat sälla sig till skaran av dem som avgivit blanka reservationer.

För övrigt vore det ju egendomligt, herr talman, om alla skulle vara nöjda med en sådan här uppgörelse. Något sådant borde väl de facto innebära att den ena parten hade helt och hållet dikterat villkoren; och så går det ju egentligen inte till vid förhandlingar. I detta sammanhang förefaller det mig betecknande att ingen har klagat över att staten kommit i kläm — klagomålen har i stället gått ut på att den ena eller andra gruppen eller individen på motsatta sidan kommit i kläm. Jag måste säga att jag sällan har beundrat förhandlare i så hög grad som när vi hade föredragningar i femte avdelningen beträffande denna

Ang. statstjänstemännens löner

fråga och fick höra vilka oerhörda besvärigheter vederbörande haft att ta itu med; detta gäller både föredraganden från departementet och avdelningens egen sekreterare. Mot den bakgrunden och med hänsynstagande till alla svårigheter måste jag säga att resultatet förefaller mig ha blivit mycket gott.

Jag skall inte ta upp någon saktidiskussion här, ehuru jag känner mig svårt frestad att gå in på resonemang om krontillägg och sådant.

I sådana här sammanhang iakttar ju avdelningen och utskottet alltid mycket stor försiktighet med uttalanden i den ena eller andra riktningen. Vi vill inte — och det vore inte heller riktigt — binda kommande förhandlingar genom uttalanden av något slag i lönefrågor. Jag tycker för min del att organisationerna är kapabla att själva se till att deras medlemmar får den rätt de rimligtvis bör ha. Betecknande är att man ibland klagat över att organisationerna är så rasande starka att man inte kan komma till rätta med dem, medan man ibland tvivlar på att de kan ta upp sådana här saker, vilket framgår av de klagomål som vi nu fått höra. Överenskommelsen är, det vet vi sedan gammalt, ett sammanhängande helt, och riksdagen har tyvärr, kan jag gärna tillägga, bara att bifalla eller avslå förslaget. Bifall till något förslag om ändring skulle de facto innebära att hela avtalsproceduren måste göras om.

Herr Sundin sade någonting som jag fäste mig vid, nämligen att han inte skulle ställa något yrkande, därför att han var rädd att han inte skulle få röstmässigt sett tillräckligt stor anslutning. Jag undrar om skälet verkligen ligger där, ty sanningen är ju den, att om riksdagen skulle avslå detta förslag, vilket det skulle innebära om man bröt ut vissa delar, skulle cirka 300 000 statstjänstemän gå miste om ett halvårs löneförhöjning, och det tror jag inte ens herr Sundin skulle vilja vara med om. Men det ligger i alla fall mycket i herr Sundins resonemang. De som har varit med under en följd av år här vet att jag nästan till leda har klagat över den otillfredsställande ordning

som nu råder, nämligen att riksdagen inte de jure men de facto ställs inför färdigt accmpli.

Herr Sundin var även inne på den tanken, vilken jag gärna kan understryka, att det vore önskvärt att riksdagen inkopplades på ett tidigare stadium t. ex. genom en lönelegation eller något sådant. Men då har vi kanske fullbordat cirkeln, och då uppstår frågan om inte riksdagen och vi riksdagsmän är lika bundna om vi går fram på den vägen. Det tycker jag nog att man bör tänka igenom litet mera. För övrigt — och där hänvisar jag än en gång till den föredragning vi hade — undrar jag hur de riksdagsmän skulle se ut som skulle ha möjlighet att fylla en sådan tidskrävande och nästan inabsurdum pressande funktion.

Herr talman! Det vore mycket att tillägga men jag skall inte gå in på vidare resonemang nu. Jag ber att helt kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till den diskussion som förts i denna kammare. Jag skall kanske redan från begynnelsen göra den bekännelsen att denna förhandlingsuppgörelse väl är lika de flesta andra förhandlingsuppgörelser. Den skapar tillfredsställelse hos vissa grupper, och den skapar en önskan om att ha fått bättre resultat hos andra grupper. Jag har själv under ett tiotal år suttit på den andra sidan av förhandlingsbordet, och de erfarenheter jag då gjorde sade mig att man aldrig kunde nå ett förhandlingsresultat som var precis så som någondera parten önskade. Det måste i regel bli en kompromiss, där man från båda sidor eftersträvade att gå med på sådana ting som skapade förutsättningar för en uppgörelse.

Jag skall inte redovisa hela den förhandling som vi förde. Jag vill bara med några ord konstatera att det i år har varit mera komplicerat än tidigare. Det har varit mycket bränsstoff som

Ang. statstjänstemännens löner

förts fram till förhandlingsbordet och som har fått ventileras och prövas. Vi har ju också den här gången kanske fått överdrivna beskrivningar av den löneutveckling som har ägt rum på den enskilda sektorn. I tidningspressen förekom vissa sifferuppgifter som kunde ge anledning förmoda att det fanns ett mycket stort utrymme i den s. k. löneglidningen till statstjänstemännens favör.

När siffrorna för tvåårsperioden kom på bordet visade det sig också att det var en betydande eftersläpning. I de kalkyler vi gjorde kom vi fram till att löneutvecklingen på den enskilda sektorn, där vi har fullvuxna industriarbetare som riktpunkt för den statliga lönesättningen, visade en differens på 5,8 procent. Vid en bedömning av den statliga löneuppgörelsen får man ju ändå komma ihåg att i den ingår alla personalkategorier som finns på den statliga sektorn, det vill med andra ord säga samtliga som finns på den enskilda sektorn plus de kategorier därutöver som är erforderliga för att statsverksamheten skall kunna upprätthållas. Det föres samtidigt förhandlingar för dessa olika kategorier.

Jag avslöjar väl igen hemlighet, om jag på samma gång säger att de fyra huvudorganisationerna var och en på sitt område eftersträvar att få ut bästa möjliga resultat för just sin grupp, och därför måste det i allt förhandlande inte bara bli en avvägning mellan olika tjänstemannakategorier, utan man måste också försöka att få en avvägning mellan de fyra huvudorganisationerna som gör det möjligt för dem att tillstyrka en förhandlingsuppgörelse.

Den problematik som vi haft att brottas med i den här förhandlingsuppgörelsen kan hänföras till två huvudriktningar. Det har ju visat sig, vilket också framkommit tidigare i pressen och jämväl i andra sammanhang, att den statliga lönesättningen för mera kvalificerad personal relativt sett varit ganska låg. Det är helt naturligt att man, som här har gjorts i debatten, kan räkna i kronor och ören hur mycket generaldirektören eller civilingenjören den el-

ler den får i förhållande till någon annan, lägre tjänsteman, men den sortens lönejämförelser kan man inte göra om man vill bygga sin argumentering på rent sakligt underlag.

Vill man ha ett sakligt underlag för bedömningen, bör man undersöka vilken lönesättning som förekommer för dessa kategorier på den enskilda sektorn och hur den statliga lönesättningen ser ut i förhållande därtill. Om man gör en sådan värdering, kan man konstatera att staten i förhållande till såväl det enskilda näringslivet som Stadsförbundet har släpat efter rätt väsentligt, och där-est man åt statsverksamheten ville bevara kvalificerad personal var det nödvändigt att vidtaga extra åtgärder för att något så när skapa paritet. Jag vill därmed inte säga att vi har nått fullständig paritet med det enskilda näringslivets lönesättning, men statstjänsten innehåller ju en del andra favörer som också kan vara lockande för den som söker sig till densamma.

Ja, detta är bakgrunden till de speciella åtgärder som vi varit nödsakade att vidta i den här förhandlingsuppgörelsen. Det är helt naturligt att man även med den gamla lönesättningen kunde ha fått tjänsterna besatta, men det hade inneburet att staten hade fått vänta med rekryteringen till dess att alla övriga hade tillgodosett sina behov. Vad som sedan blev över skulle bli den marknad där staten skulle få rekrytera sin personal. Jag tror inte att detta ur ekonomisk synpunkt skulle kunna anses vara en försvarbar lönepolitik, ty den personalen skulle sannolikt bli dyrare än den man kan förvärva genom den lönesättning som vi har träffat uppgörelse med personalorganisationerna om.

Det andra problemet som vi hade att brottas med var ju att försöka göra en översättning av det avtal som Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen träffade för sitt avtalsområde. Det avtalet hade en för det området speciell konstruktion, där man särskilt beaktade låglönegruppernas läge. I debatten har det sagts att den s. k. kronlinjen, d. v. s. att man skulle ha samma antal kronor

Ang. statstjänstemännens löner

i varje lönegrad under en viss lönegrad, skulle vara den mest rättvisande. Om man ser på hur den konstruktionen verkar i praktiken kan man konstatera att med den systematik som vi har använt på den statliga sektorn har vi tillfört låglönegrupperna en större inkomstförbättring än den de skulle ha fått med den av LO och SAF tillämpade golvkonstruktionen.

Vi använde oss i stället av tjänsteförteckningar. Vi lyfte exempelvis ekonomibiträderna från tredje till femte lönegraden, och om man sammanlägger dels den procentuella höjningen genom lönegradsuppflyttningen och dels det generella tillägget, betyder det att denna kategori fått en inkomstförbättring på inte mindre än 17 procent.

Vi har godtagit ett annat system när det gäller dem som var placerade i sjunde lönegraden, vilket innebär att de efter innehav av tjänst i sjunde lönegraden under tre år automatiskt skall få tjänst i åttonde lönegraden. Som en konsekvens av denna konstruktion har vi också biträtt yrkanden om att ett betydande antal tjänster i åttonde lönegraden skall flyttas till nionde. Jag skall inte här gå igenom alla de olika kedjereaktioner som förekommit inom de olika grupperna, utan jag vill bara med dessa exempel visa hur vi på den statliga sektorn har angripit detta problem. Jag tror uppriktigt sagt, herr talman, att om man ser den här uppgörelsen på litet längre sikt, så finner man att den blir förmånligare för de i statlig tjänst anställda än den blivit om man hade använt den s. k. kronlinjen. Kronlinjen innebär ju i sak att man minskar avståndet mellan de olika löneklasserna. Om vi använder kronlinjen tre, fyra gånger, kommer vi tillbaka till det tillstånd vi hade innan vi gjorde den nya löneplansrevisionen. Vid denna konstruerade vi ju den systematiska löneplanen med 5,3 procents avstånd mellan löneklasserna. Om vi nu bryter den planen genom att gå på kronlinjen, betyder det att vi undan för undan minskar avståndet mellan löneklasserna, och det ger på längre sikt det resultatet att de stats-

anställda får betala stundens favör av kronlinjen, även om den skulle ha givit mer än tjänsteförteckningarna, vilket den mellan LO och SAF träffade uppgörelsen om golvkonstruktionen icke har gjort.

När man ser på avtalsuppgörelsen i stort kan man väl konstatera att den visserligen blev dyr men att den ändå, som personalorganisationernas tidningar har sagt, är »någorlunda hyfsad». Den har ju också fått ett relativt hyggligt mottagande i tidningspressen i övrigt. Jag har läst 30—40 tidningsuttalanden omedelbart efter uppgörelsen, och de har i regel varit ganska positiva. I den presskör som förekommit har det väl egentligen bara varit två tidningar, som anmält opposition mot uppgörelsen, och det är Expressen och Vimmerby Tidning. Övrig press har ganska enstämmigt ansett att uppgörelsen i och för sig är fullt godtagbar.

Det mottagande uppgörelsen fått av dem som representerar opinionen utåt är alltså välvilligt, och jag förutsätter att om uppgörelsen får verka en tid, kanske man upptäcker att den innehåller åtskilliga favörer till gagn för dem som är anställda i statlig tjänst.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag hoppas att statsrådet, även om han nu är den som för förhandlingarna för ena sidan, ändå inte har någonting emot att vi här i riksdagen följer dessa frågor. Ty det är ju ändå formellt på det sättet, att allra sist är det riksdagen som skall besluta om de förhandlingsresultat som är presenterade.

Jag sade inledningsvis, att det var med tillfredsställelse jag noterade att problemet om de lågavlönade hade fått en betydligt bättre behandling av civilministern i år än under föregående år. Då är det väl bara att hoppas att vi här i riksdagen även skall få följa dessa frågor och göra de påpekanden, som vi anser vara berättigade. Sedan hoppas jag att den utveckling, som nu visat sig vara möjlig vid årets förhandlingar,

Ang. statstjänstemännens löner

skall fortsättas och att man skall gå en bit längre på den vägen.

Till fröken Andersson vill jag, herr talman, bara säga att jag med mitt inlägg inte på något sätt velat riva upp något förhandlingsresultat, någonting som vid en hårdragen tolkning enligt fröken Anderssons anförande skulle innebära att löntagarna i statens tjänst inte skulle kunna få sin berättigade andel. Den motion jag talade för krävde i sin kläm ingenting annat än utredning om de lågavlönades problem i statstjänsten.

Jag vet inte, herr talman, om jag skall dra den slutsatsen, att fröken Ebon Andersson var ledsn att jag inte yrkade bifall till motionen. Även om jag gör den tolkningen, vågar jag ändå inte drista mig till att göra ett sådant yrkande vid detta tillfälle.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag vill bara försäkra herr Sundin, att jag personligen inte har någonting emot att han intresserar sig för och följer statstjänstemännens lönefrågor. Det är egentligen hans skyldighet som riksdagsman att göra det.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det allra sista uppskattar jag alldeles särskilt, ty det sades ifrån med skärpa förra året här i riksdagen, att vi i riksdagen inte skall lägga oss i det som har att göra med förhandlingar och avtal. Nu har jag fått bekräftat, att jag även i fortsättningen vågar följa avtalsverksamheten och intressera mig för den.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Något slikt yttrande har jag aldrig gjort. Däremot är det givetvis så, att om man är missnöjd med en uppgörelse kan man inte fälla den på endast en detalj, utan man måste bedöma den som en helhet.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte påstått att det var statsrådet som fällde det yttrandet, men yttrandet har fällts.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag har lyssnat på statsrådets inlägg i denna debatt. Det är givet att man i en stor löneuppgörelse måste se frågorna så som här klarlagts.

Det var inte för att säga detta som jag begärde ordet, utan det var med anledning av herr Wikners yttrande. Om jag fattade honom rätt, tyckte han inte att det är riktigt att man diskuterar dessa lönefrågor i riksdagen. Men när det nu till syvende och sist är riksdagen som beslutar, synes det väl märkvärdigt, om man inte när man träffar på vissa stötestenar i ett förslag skall få framföra de synpunkter man har i ett sådant sammanhang. Man måste ha rätt att framhålla den stora orättvisa som är begången mot länskogvaktarna, men tolkar jag herr Wikner rätt, vill han inte ha någon hjälp i detta fall, vilket förefaller mig synnerligen märkligt. Jag hoppas dock att motionen till ett kommande år skall ha fyllt sin uppgift genom den debatt som nu har förts.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Jonasson. Jag vill i stället i likhet med honom konstatera, att jag hoppas att frågan om länskogvaktarnas och även de övriga låglönegruppernas eftersläpning i lönehänseende har förts ett gott stycket framåt i och med debatten i denna kammare.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten D av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten D framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 739 och II: 895; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Sedermåra bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i övrigt i detta utlåtande.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken;

nr 31, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för vissa riksdagens verk, m. m.; samt

nr 32, angående regleringen för budgetåret 1962/63 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.,

varvid utlåtandet nr 32 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 april 1962 dagtecknad proposition, nr 171, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogat förslag till

Lag**med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.**

I anledning av internationella telekonventionen, vilken biträtts av Sverige, Danmark, Finland och Norge, samt till konventionen fogade radioreglementen förordnas härigenom som följer.

1 §.

Den som på öppna havet eller i luft- rummet däröver använder radioanläggning för rundradiosändning straffas med dagsböter eller fängelse, därest sändningen orsakar eller, med hänsyn till frekvens, sändareffekt, plats för anläggningen eller andra omständigheter, kan medföra att radiomottagning i Sverige, Danmark, Finland eller Norge hindras eller störes.

Begår någon brott som här avses an- norstädes än å svenskt fartyg eller luft- fartyg, dömes vid svensk domstol enligt vad i första stycket stadgas, om han är svensk eller, då han är utlänning, om han finnes här; dock må åtal mot svensk, då brottet är riktat enbart mot Danmark, Finland eller Norge, och åtal mot utlänning ej ske, med mindre för- ordnande därom meddelas av Konung- en eller den Konungen bemyndigat där- till.

2 §.

För medverkan till brott som sägs i 1 § straffas den som

1) genom tekniskt eller ekonomiskt bistånd, tillhandahållande av förnödenheter eller annorledes bidrager till upp- rättande, vidmakthållande eller teknisk drift av radioanläggningen,

2) utför transport till fartyg eller till annan anordning, där anläggningen finnes,

3) deltagar i sändningen, där den äger rum,

4) lämnar eller förmedlar uppdrag för sändningen,

5) driver rörelse med ändamål att annorledes främja sändningen.

Den som icke insåg men hade skäligen anledning antaga, att brott som sägs i

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

1 § förelåg, dömes såsom för medhjälp till brottet.

Förövas brott, som avses i första eller andra stycket, utom riket annorstädes än å svenskt fartyg eller luftfartyg, skall vad i 1 § andra stycket sägs äga tillämpning.

3 §.

Den som här i riket upprättar eller innehar radioanläggning avsedd att användas för rundradiosändning på öppna havet eller i luftrummet däröver, utför transport till fartyg eller till annan anordning, där anläggningen finnes, eller yrkesmässigt förmedlar uppdrag för sändningen eller ock driver rörelse med ändamål att annorledes främja sändningen, straffas, där ej 2 § är tillämplig, med dagsböter eller fängelse. Detsamma skall gälla, om svensk utom riket begår sådan gärning eller, inom eller utom riket, i betydande omfattning lämnar uppdrag för sändningen.

Åtal för brott som nu sagts må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill.

4 §.

Till straff enligt denna lag dömes ej, om gärningen är belagd med straff i annan lag eller författning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

I propositionen hade erinrats om att enligt ett till internationella telekonventionen hörande radioreglemente förbud gällde mot rundradiosändning på öppna havet och i luftrummet däröver. Sedan fyra radiosändare förlagts utanför de nordiska ländernas kuster och i strid med nämnda förbud anordnat rundradiosändningar, hade regeringarna i de nordiska länderna efter rekommendation av Nordiska rådet beslutat företaga gemensamma åtgärder i syfte att stoppa dessa sändares verksamhet och hindra förverkligandet av förefintliga planer att upprätta nya sändare.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fjorton i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 723, av herr *Hagberg m. fl.*, samt II: 876, av herr *Heckscher m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 731, av herr *Bengtson m. fl.*, samt II: 886, av herr *Hedlund m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 732, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Svanström*, samt II: 890, av herr *Wahrendorff m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 733, av herr *Lundström m. fl.*, samt II: 889, av herr *Ohlin m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 734, av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Nordenson*, samt II: 888, av herr *Munktell* och fru *Gärde Widemar*, ävensom

motionen II: 874, av herr *Björkman m. fl.*,

motionen II: 875, av herrar *Fröding* och *Källenius*,

motionen II: 885, av herrar *Dahlgren* och *Börjesson* i Falköping, samt motionen II: 887 av herr *Helén*.

I motionerna I: 723 och II: 876 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

I motionerna I: 731 och II: 886 hade anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 171 måtte besluta, att transporter till fartyg eller annan anordning, varifrån konventionsstridig radiosändning upprätthölles, skulle vara förbjudna, därest de vore att betrakta som yrkesmässiga, samt att 3 § i den föreslagna lagen med förbud i vissa fall mot radiosändning på öppna havet m. m. skulle erhålla den lydelse som lagrådet förordat.

I motionerna I: 732 och II: 890 hade yrkats,

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

1) att riksdagen skulle avslå propositionen nr 171 och därvid hemställa hos Kungl. Maj:t om att nytt förslag till lag med förbud mot rundradiosändning på öppna havet och i luftrummet däröver måtte framläggas i anslutning till det resultat, till vilket Europarådets juridiska kommitté angående radio och television komme vid sin behandling av frågan;

2) att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att Kungl. Maj:t vid överläggningar med regeringarna i Danmark, Finland och Norge måtte söka träffa överenskommelse om erforderliga åtgärder i syfte att få till stånd sådant uppskov med behandlingen av frågan, som i motionerna förordats, även i de nämnda länderna.

I motionerna I: 733 och II: 889 hade föreslagits, att riksdagen skulle avslå propositionen nr 171 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ökad frihet och ökade konkurrensmöjligheter i etern.

Motionerna I: 734 och II: 888 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 171.

I motionen II: 874 hade anhållits,

a) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till lag om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.;

b) därest detta yrkande icke skulle vinna riksdagens bifall, att lagens promulgationsbestämmelse måtte utformas sålunda: »Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, dock tidigast den 1 januari 1963.»

I motionen II: 875 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att uppskjuta behandlingen av förevarande proposition till höstriksdagen, samt att detta uppskovsyrkande av vederbörande utskott skulle göras till föremål för ett särskilt utlåtande för att möjliggöra dess behandling i kamrarna före en debatt av själva sakfrågan.

I motionen II: 885 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta om uppskov

med behandlingen av propositionen nr 171 till höstriksdagen i avvaktan på resultatet av förhandlingar i frågan inom Europarådets juridiska kommitté angående radio och television.

I motionen II: 887 hade hemställts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin uppfattning måtte giva till känna, att rätten borde inskrivas för varje svensk medborgare att oförkränkt lyssna till radioutsändning och följa TV-sändning och att förslag härom måtte framläggas för riksdagen oberoende av den pågående allmänna översynen av grundlagarna;

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts förslag till lag mot förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m. för sin del måtte inskränka lagen till att avse den som ägde, dreve eller bidroge till upprättande eller vidmakthållande av i proposition 171 åsyftade radioanläggningar samt den som här i riket dreve rörelse med ändamål att främja sändning från sådan radioanläggning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå de yrkanden om uppskov, som framstälts i

1. motionen II: 875 och
2. motionen II: 885;

B. att riksdagen måtte avslå de yrkanden om avslag å propositionen, som framstälts i

1. motionerna I: 723 och II: 876,
2. motionerna I: 732 och II: 890,
3. motionerna I: 733 och II: 889,
4. motionerna I: 734 och II: 888 samt
5. motionen II: 874;

C. att riksdagen med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1. yrkandet i motionerna I: 731 och II: 886,
2. det andra yrkandet i motionen II: 887 samt
3. det andra yrkandet i motionen II: 874

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

mätte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.;

D. att följande motioner, nämligen

1. motionerna I: 733 och II: 889 samt
2. motionen II: 887,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåntagandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagen åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid B och D i utskottets hemställan

av herrar *Alexanderson, Hilding* och *Gösta Jacobsson*, fru *Gärde Widemar*, herr *Gustafsson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen

1. med bifall till de likalydande motionerna I: 723 och II: 876, I: 733 och II: 889 samt I: 734 och II: 888 måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 171, samt

2. med bifall till de likalydande motionerna I: 733 och II: 889 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ökade konkurrensmöjligheter i etern;

Vid C i utskottets hemställan

av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Svensson* i Vä, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande 3 § bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 731 och II: 886 måtte för sin del besluta, att 3 § i lagen med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m. skulle erhålla följande lydelse:

3 §.

Den som här i riket upprättar eller inrehar radioanläggning avsedd att användas för rundradiosändning på öppna havet eller i lufttrummet däröver, yrkesmässigt utför transport till fartyg eller annan anordning, där anläggningen finnes, eller yrkesmässigt förmedlar uppdrag för sändningen eller ock driver rörelse med ändamål att annorledes främja

sändningen, straffas, där ej 2 § är tillämplig, med dagsböter eller fängelse. Detsamma skall gälla, om svensk utom riket begår sådan gärning eller, inom eller utom riket, i betydande omfattning lämnar uppdrag för sändningen.

Åtal för brott — — — (lika med utskottet) — — — Konungen bemyndigat därtill;

Vid D i utskottets hemställan

av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Svensson* i Vä, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 731 och II: 886, de likalydande motionerna I: 733 och II: 889 ävensom motionerna II: 885 och II: 887 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännan vad reservanterna anfört.

I reservationen vid D i utskottets hemställan hade bland annat anförts, att det framstode såsom angeläget, att vissa av reservanterna berörda spörsmål angående den svenska radioverksamhetens utformning och rätten att följa ljudradio- och TV-sändningar bringades under Kungl. Maj:ts prövning.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Jonassons interpellation angående utformningen av den s. k. melodiradions framtida verksamhet, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har i en interpellation tagit upp spörsmålet om den s. k. melodiradions utformning i kvantitativt och kvalitativt avseende samt i anslutning därtill frågat mig om jag är beredd att inför kammaren redovisa min syn på melodiradions framtida ställning inom Sveriges Radios programverksamhet.

Melodiradion, som startade för ett år sedan, sänder f. n. i huvudsak lättare underhållningsprogram från kl. 6 på morgonen till kl. 12 eller 1 på natten, med

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

undantag av tre eller fyra timmar på kvällen.

Som bekant har telestyrelsen och Sveriges Radio i dagarna gjort framställningar om en väsentlig utökning av melodiradions sändningstid. Sålunda har Sveriges Radio föreslagit, att melodiradion skall sända även den tid under natten, då Sveriges Radio f. n. inte ger något program. Radioföretaget anser sig nämligen ha konstaterat ett starkt intresse för sådana sändningar från olika minoritetsgrupper, t. ex. personer med skiftarbete under sena nattskift eller tidiga morgonskift och folk med rent nattarbete.

Vidare har telestyrelsen av tekniska skäl föreslagit försökssändningar på den programkanal, som fördelades på den senaste våglängdskonferensen. Sverige erhöll då rätt till ytterligare en sändningskanal på 50 FM-stationer. Telestyrelsens förslag innebär att försökssändningar skall påbörjas på vissa radiostationer. I anledning av telestyrelsens förslag och under framhållande av vissa programpolitiska synpunkter har Sveriges Radio förordat, att sändningarna skall ske från radiostationerna i Nacka, Göteborg, Hörby, Sundsvall och Luleå samt vidare att sändningarna får formen av en utökning av melodiradion under den tid av kvällen, då melodiradion f. n. ej sänder. De nämnda stationerna skulle alltså under denna tid försöksvis sända tre program.

Kostnaderna för dessa utökade natt- och kvällssändningar har beräknats till 2 miljoner kronor för Sveriges Radio och 700 000 kronor för televerket.

Jag har för avsikt att föreslå regeringen att bifalla dessa framställningar från telestyrelsen och Sveriges Radio.

I övrigt vill jag i anledning av herr Jonassons interpellation framhålla, dels att frågan om melodiradions kvalitativa innehåll är en programfråga av den art, som enligt gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio ankommer på radioföretaget och i sista hand radionämnden att bedöma, dels att frågan om melodiradions omfattning och utformning på litet längre sikt — efter utgången av nu-

varande avtalsperiod — hör till de problem som 1960 års radioutredning har under övervägande.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på denna interpellation. Jag vill i ännu högre grad tacka för det innehåll detta svar har.

Radion och radioprogrammen har ju starkt kommit i brännpunkten i samband med diskussionerna kring Radio Nord. Vår anslutning till den internationella telekonventionen och det därtill fogade radioreglementet måste enligt min mening innebära skyldighet för vårt land att verka för upprätthållande av den internationella ordningen på detta område. På olika sätt har föreskrivits, att medlemsländerna bör vidtaga alla åtgärder som är möjliga för att förebygga sådana menliga störningar, som de s. k. piratsändarna kan vålla.

Sedan också Nordiska rådet vid sin session i Helsingfors i mars i år rekommenderat de nordiska länderna att vidtaga åtgärder, har även vårt lands regering framlagt förslag i ämnet.

Jag vill till en början understryka, att jag inte har några större invändningar mot förslaget.

En fråga, som starkt aktualiserats i detta sammanhang, är programmet i vår enda, legala radio. Man kan förstå att alla de människor, som vant sig vid att lyssna på piratradion, har reagerat kraftigt mot att förbud utfärdas mot densamma. Det kan vara skiftesarbetare, nattvakter, långtradar- och taxichaufförer, kontorsarbetare och husmödrar men även ungdomar, som i nattens timmar önskar och kanske även är i behov av ett visst sällskap. Detta har de funnit i Radio Nord.

Varför just där? Jo, därför att det ej funnits något motsvarande program i svensk radio, och därmed har det inte heller funnits några valmöjligheter. Också under annan tid än nattetid har det förelegat bristande möjlighet att välja program. Även om det ej är regeringen utan radionämnden, som har att svara

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

för programmens utformning, måste jag ändå påpeka, att det inte är alla människor som bara tycker om klassisk musik. De vill i stället höra populärmusik. Människor har ju olika smakriktningar.

Med tanke på de förhållandevis små medel, som ställes till radions förfogande, måste man dock ge radion en eloge för vad den uträttat. Melodiradion har hittills inte betytt så litet. På detta likasom på så många andra områden står likväl utvecklingen inte stilla. Större krav ställes från lyssnarnas sida, och då måste man enligt min mening ge radion ökade resurser, om den skall kunna uppfylla de ökade förväntningar och krav som ställes, i synnerhet om piratradion förbjudes.

Även om jag personligen inte tycker så mycket om skvalmusik, vill jag dock framhålla, att man måste förstå andra människors önskemål — de som inte vill lyssna kan ju stänga av sina apparater.

En utbyggnad av melodiradion och kanske ytterligare en programkanal behövs. Detta innebär inte att enbart musiken skulle ges utökat utrymme. Föreningar av olika slag — ideella, religiösa, politiska och idrottsorganisationer — bör beredas ökat utrymme. Även politiska frågor bör få större utrymme i radion. Kanske man i detta sammanhang får framställa en begäran om att riksdagens första kammare därvid i något högre grad uppmärksammas. Även lokala frågor av skilda slag bör bättre beaktas vid programutformningen.

Det är ytterligare en synpunkt, som jag gärna skulle vilja framhålla i detta sammanhang. En utbyggnad av vår legala radio borde kunna betjäna *hela* vårt land med bättre program med flera valmöjligheter. Piratradion kan endast avlyssnas i vissa delar av vårt land. Alla betalar ju sin radiolicens och bör därför ha samma programmöjligheter var de än bor.

Låt mig i detta sammanhang påpeka, att det nog är många människor som har förväxlat piratradion med melodiradion i diskussionerna. Man tror sig ha lyssnat på Radio Nord, men i själva verket har man lyssnat på melodiradion!

En utbyggnad av vår legala radio på sätt som här har föreslagits tillfredsställer enligt min mening olika önskemål. Det har ju hänt en hel del sedan jag framställde min interpellation. Det har gjorts en del framställningar, och frågan har aktualiserats på olika sätt. Det är värdefullt att man på denna punkt har fått en redogörelse för föreliggande frågor. Jag tror också att de, som nu varit rädda för en försämring av programmöjligheterna om piratradions verksamhet skulle upphöra, får sina önskemål beaktade.

Sammanfattningsvis vill jag uttala, att jag i stort sett inte har någonting att erinra mot lagförslaget om förbud mot piratradion. Jag har med min interpellation velat fästa uppmärksamheten på behovet av en upprustning av vår legala svenska radio. Efter det positiva svar som jag har fått på interpellationen hoppas jag också att en sådan upprustning skall komma till stånd. Det är nog en glad nyhet för många.

Jag ber ännu en gång få tacka för svaret.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! För att inga missförstånd skall behöva uppstå rörande de åsikter, som utskottets reservanter hyser, vill jag redan från början tala om att vi är fullt på det klara med att en internationell ordning på telekommunikationernas område är en nödvändighet — detta icke minst med tanke på att antalet disponibla frekvensband eller antalet våglängder, på vilka radiosändningar utan störningar kan ske, är begränsat. Att vårt medlemskap i internationella teleunionen kan innebära vissa skyldigheter för oss, förnekar reservanterna inte heller. Vi är också på det klara med att nationella ingripanden till förhindrande av menliga störningar kan vara erforderliga i en eller annan form, när sådana menliga störningar förekommer. För egen del menar jag också att i en kritisk utrikespolitisk situation tillvaron av en fri sändare utanför vårt territorium kan er-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

bjuda betänkligheter med tanke på det psykologiska försvaret.

Hur kommer det sig då att reservanternas går emot den svenska lagstiftning, som föreslås i propositionen efter föregående samråd med de övriga nordiska ländernas regeringar? Innan jag närmare går in på denna fråga, vill jag peka på en del svagheter i det motivkomplex, som i propositionen åberopas till förmån för den föreslagna lagstiftningen.

För det första uttalas i propositionen på olika ställen — på två eller tre ställen — att vår anslutning till 1959 års Genèvekonvention och radioreglemente skulle innebära en förpliktelse — jag fattar det som en juridisk förpliktelse — för vårt land att ingripa mot de konventionsstridiga radiosändningar, som förekommer från fartyg under främmande flagg på öppet internationellt vatten omedelbart utanför vårt territorialvatten. Inför utskottet har det emellertid med största tydlighet klarlagts, att någon sådan förpliktelse icke föreligger för vårt lands vidkommande. Enligt folkrätten sträcker sig vår förpliktelse icke längre än till fartyg, inregistrerat här i landet, d. v. s. till svenskt fartyg. Vi har däremot inte någon motsvarande förpliktelse i fråga om fartyg under utländsk flagg. Den generella skyldigheten att ingripa mot radiosändarna utanför vårt lands sjöterritorium åvilar enligt konventionen de länder, i vilka sändarfartygen är registrerade och vilkas flagg de för. Det är att observera att de fartyg utanför våra kuster, om vilka nu är fråga, icke för den hemska piratflaggan — Jolly Roger med dödskallen och de korslagda benknotorna — utan Panamas resp. Honduras' flaggor — stater med vilka vi upprätthåller vänskapliga förbindelser, såvitt jag vet.

Utskottsmajoriteten har till skillnad från departementschefen ej heller vågat påstå, att någon konventionsförpliktelse nödvändiggör den föreslagna lagstiftningen, utan talar i stället om att den föreslagna lagstiftningen är av stor praktisk betydelse för konventionernas

efterlevnad och att intet hinder ur folkrättslig synpunkt föreligger för Sverige att genom lagstiftning förbjuda handlingar av den art, som anges i förslaget. Utskottsmajoriteten uttrycker sig således med stor försiktighet på denna punkt och reducerar med andra ord frågan om lagstiftningen närmast till en lämplighetsfråga. Jag vill än en gång slå fast att någon formlig förpliktelse att lagstifta inte föreligger för vårt land. Att hinder icke föreligger att införa en sådan lagstiftning, är en sak för sig.

Det har sagts att regeringen skulle känna det som en moralisk förpliktelse att följa upp konventionen på det sätt som skett. Mot detta är i och för sig ingenting annat att erinra än att denna moraliska förpliktelse under inga förhållanden kan sträcka sig längre än till vad andra länder gör på detta område, trots att det finns 500 fria sändare i samma situation runt om i världen. Reservanternas vill vara med om att sörja för upprätthållande av en internationell rättsordning, men vi anser att det bör ske i det internationella samarbetets tecken även i fråga om formerna för de enskilda ländernas lagstiftning.

Det andra huvudmotivet för förslaget utgör enligt propositionen nödvändigheten att ingripa mot *menliga störningar* från de s. k. piratsändarna. Departementschefen medger visserligen att »störningar av mera allvarlig beskaffenhet från nu verkamma illegala sändare hittills icke försports» — hur kan de för resten betecknas som illegala utan att ännu vara i lag förbjudna? — men tillägger att detta icke utesluter, att »dylika sändares verksamhet framdeles kan orsaka störningar exempelvis i luftradions och sjöradions trafik».

Departementschefen spinner över huvud taget mycket på temat om de menliga störningarna.

Utskottsmajoriteten däremot har märkligt nog inte med ett enda ord berört denna huvudfråga om de menliga störningarna. Jag förstår fuller väl majoritetens tystlåtenhet på denna punkt. Den tekniska expertis, som hördes in-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

för utskottet med generaldirektör Sterky i spetsen, förklarade nämligen att den störande effekten av de nuvarande båda sändarna praktiskt taget är betydelselös. Den omständigheten att Radio Nord använder en våglängd, som tilldelas Radio Lyon spelar ingen roll i detta hänseende — det är kanske inte heller så många som brukar lyssna på Radio Lyon.

Enligt reservanternas mening är de motiv som anförts för den förelagda lagstiftningen icke sådana, att de kan föranleda omedelbara lagstiftningsåtgärder som saknar motsvarighet utanför Norden. De motiverar på intet sätt att de nordiska länderna såsom de första går i spetsen och — för att använda utskottsmajoritetens uttryck — »introducerar en nyhet».

Det finns knappast något skäl för en sådan stolt pionjärgärning från de nordiska ländernas sida.

Reservanterna håller för sin del i likhet med lagrådet före att frågan om formerna för ingripandena mot de konventionsstridiga sändarna bör lösas i ett större internationellt sammanhang på samma sätt som man hittills reglerat en hel del praktiska problem. Förslagsvis bör frågan upptagas till behandling inom Europarådets juridiska kommitté för radio och television, i den mån man icke kan vänta till nästa sammanträde 1965 med Internationella teleunionen, som torde vara rätt forum för dylika frågor.

Ett ytterligare skäl för att vårt land ställer sig avvaktande till vad som kan hända på det internationella planet är att trots allt olika meningar föreligger i olika länder om enskilda staters folkrättsliga befogenheter att ingripa med straffsanktioner mot utlänningars förhåvanden på internationellt vatten. Särskilt de anglosachsiska staterna ställer sig ganska avvisande härtill. Enighet föreligger i varje fall inte. Huvudprincipen är i vilket fall som helst att på det öppna havet ingen annan än flaggstaten har jurisdiktion över fartyget.

För ett litet land som Sverige torde viss försiktighet böra iakttas när det

gäller att hävda anspråk på en utvidgad jurisdiktion utanför landets gränser och det egna territorialvattnet. Vad vi gör i dag kan eljest bli en bumperang som en annan gång träffar oss själva.

Vi riskerar även att kollidera med en annan folkrättslig princip, nämligen med principen om informationens frihet, om eterns frihet. Jag hyser i denna del ingen överdriven frihetslidelse, men vi skall inte alldeles bortse ifrån denna princip. Släpper man denna princip och motiven med vår internationella förpliktelse att lagstifta och störningsrekvisitet frågar man sig onekligen vilka företeelser man egentligen vill lagstifta emot. Är det den blotta existensen av de förefintliga privatsändarna eller möjligen något annat? Är det inte i själva verket mot sändningarnas innehåll man vill ingripa, skvalmusiken och reklamen? Så fattar man det mångenstädes ute i landet.

Här måste jag inflicka att de mörkrets gärningar som dessa fartyg vid våra kuster kan göra sig skyldiga till dock icke är att hänföra till en alltför samhällsfarlig kategori — om man inte till samhällsfarliga gärningar hänföra skvalmusik och reklam, mot vilka ingen erinran i och för sig riktats. De kan i varje fall inte jämföras med de företeelser, mot vilka man enligt folkrätten utan vidare kan ingripa, nämligen sjöröveri och slavhandel.

Jag tror visserligen inte att sändarna utför någon större kulturgärning utan menar att deras verksamhet håller sig på den lättare underhållningens område. Någon egentlig anmärkning kan knappast riktas däremot.

Jag upprepar att det sannolikt inte är sådan brådska, att vi inte kan avvakta förhandlingar på det internationella planet.

Jag skall inte gå närmare in på lagtexten i de enskilda paragraferna utan skall utöver de principiella erinringar som jag redan framfört inskränka mig till några påpekanden.

I 1 § har man kriminaliserat icke blott faktiska störningar utan även så-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

dana som *kan* uppstå. Paragrafen har därigenom blivit en kautschukparagraf, om den icke är att betrakta som en beredskapsparagraf mot företeelser som kan inträffa.

I 2 § stadgas straff som för medverkan bl. a. för sådana ting som tekniskt bistånd genom en radiomontör och tillhandahållandet av förnödenheter såsom leverans av grammofonskivor. Artistuppträdanden i sändningar ombord straffas men icke sådana framträdanden i land i samband med bandinspelning. Är det verkligen förenligt med svenskt rättsmedvetande att lagstifta mot sådana företeelser? I varje fall torde det bli svårt för stora delar av svenska folket att förstå detta. Innebörden blir att om Karl Gerhard eller Alice Babs skulle delta i sändningar ombord på ett sådant fartyg, skulle polisen omedelbart kopplas in och utreda saken, varefter skulle följa åtal och fällande dom. För laglydighetens upprätthållande tror jag inte alls att man behöver gå så långt.

I 3 § har man släppt störningsrekvisitet helt och hållet. Det är tydligen med hjälp av denna paragraf man vill slå ihjäl Radio Nord och Radio Syd. Den brottsliga gärningen är här icke själva radiosändningen på öppna havet; även hänvisningen till de nordiska länderna är borta och tyngdvikten lägges här på vad som sker på svenskt territorium. Straffsanktionerna knyter sig till vad som rätteligen är att hänföra till medverkan, nämligen innehavet av radioanläggning avsedd för rundradiosändning på öppna havet, transport av grejor ut till öppna havet, yrkesmässig annonsackvision och drivandet av rörelse med ändamål att annorledes främja sändningar.

Med denna bestämmelse i sin hand kan myndigheterna utan varje störningsrekvisit stoppa den landbaserade rörelse som här i landet bedrivs. Bestämmelsen kommer sannolikt att visa sig effektiv, men är det verkligen nödvändigt att draga in all denna medverkan i bilden? Överheten skall visserligen inte bära svärd förgäves, som det

heter, men vore det inte till fyllest, när man önskar stoppa vederbörande, att knyta straffansvaret till den ansvarige utgivaren, om jag skall kalla honom så, d. v. s. verkställande direktören?

Till sist vill jag fråga varför departementschefen för den svenska lagstiftningens del funnit jämväl fängelse böra ingå i straffskalan, medan danskarna endast stadgar böter?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid B och D av herr Alexanderson m. fl. med yrkande om avslag på propositionen och begäran om utredning.

Häri instämde herr *Arvidson* (h).

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag säga, att enligt min uppfattning den här nu debatterade frågan ur saklig synpunkt inte är någon stor fråga, och den borde rimligen inte vara någon stor politisk fråga heller. Att den dock tilldragit sig så stort intresse beror inte minst på att den förts fram till riksdagen dåligt förberedd och dock med anspråk på snabb behandling. Bl. a. har lagförslaget inte varit föremål för annan remissbehandling än till lagrådet för lagteknisk granskning, och vid den behandling som förekom i Nordiska rådet redovisades inte ens efter vilka riktlinjer den ifrågasatta lagstiftningen skulle läggas upp, trots att vid den tidpunkten redan utkast till lagstiftningen fanns utarbetat. Propositionen framlades för riksdagen mycket sent, vilket medfört att utskottets behandling, särskilt med hänsyn till att ärendet befanns vara i hög grad kontroversiellt, blev mycket pressad och präglad av tidsnöd. Det kan därför vara särskild anledning att, liksom den föregående talaren, granska vilka intressen av stor vikt som man med denna lagstiftning vill tillvarata.

Av grundläggande betydelse för frågan är givetvis de konventioner rörande te-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

lekommunikationerna, som jämväl vårt land, låt vara utan riksdagens medverkan, har biträtt. Syftet med konventionen är i det nu aktuella avseendet att fördela tillgängliga våglängder mellan de sändande stationerna.

Det är ju klar att en sådan ordning är nödvändig, och att det finns skäl att vidtaga åtgärder mot sådana stationer, som verkar störande för mottagning av program, som sänds av de stationer som fått våglängder sig tilldelade inom konventionens ram. Ur den synpunkten har jag inte så mycket att erinra mot en lagstiftning med det syfte som uppbär första paragrafen i den föreslagna lagen. Man kan dock vara tveksam om lämpligheten att gå så långt i fråga om kriminalisering av medverkan, som sker i den till första paragrafen anknutna andra paragrafen. Vidare bör påpekas, att de nu fungerade sändarna inte är störande, varför en lagstiftning med detta innehåll är att betrakta som en reserv för eventuella framtida överträdelser.

I ett senare tillkommet tillägg till konventionen har också upptagits ett förbud mot rundradiosändning från öppna havet över huvud taget. Skälen härtill är svårigheten att eljest kunna få full kontroll på sändningar från fartyg, då det finns länder, som beträffande där registrerade fartyg inte med tillräcklig kraft tillser efterlevnaden av konventionens bestämmelser. Emellertid är det ju klart att det egentliga syfte som uppbär även detta förbud är önskemålet att hävda våglängdsfördelningen och att därigenom förhindra störningar.

Det framgår dock att landbaserade rundradiosändare finns till ett mycket stort antal, som sänder utan tilldelade vågländer. Fastän vederbörande lands nationella lagstiftning i dessa fall torde, liksom vår egen, ge goda möjligheter att ingripa, tolereras dessa sändare i stor utsträckning utan motåtgärder, då de inrättat sig så, att störningar av allvarligare slag inte uppstår.

Nu finns ett annat motiv som kan förefalla ligga till grund för den föreslagna lagstiftningsåtgärden, nämligen att

man vill värna det svenska radiomono-
nopolet, d. v. s. tillse att någon direkt för svenska lyssnare avsedd sändare inte är verksam utan vederbörligt tillstånd. I samband härmed bör också uppmärksammas de svenska statsmakternas inställning till frågan om reklam i radio. När de tagit avstånd härifrån, uppstår givetvis ett visst motsatsförhållande, om sändare tolereras, vilka ekonomiskt baserat sin verksamhet på reklam.

Jag skulle för min del inte haft så svårt att förstå om de nämnda synpunkterna åberopats som motiv för den föreslagna lagstiftningen. Men departementschefen har i samband med propositionens avlämnande yttrat ordagrant följande: »Ett försök att hindra avlyssning av viss rundradiosändning, vare sig på grund av dess innehåll eller för att värna om vårt lands egen rundradiosändning, skulle fullständigt strida mot den politik som vi fört och avser att föra på detta område. Här är endast fråga om att se till att de internationella överenskommelserna om tillståndskrav för rundradiosändning, förbud mot sådan sändning från öppna havet och fördelning av våglängder blir respekterade.»

Om man utgår från det sålunda uttalade syftet, kan man fastslå följande saker. Motivet är sålunda, att man vill slå vakt om ett slags formellt laglydighets- eller rättare sagt konventionslydighetskrav, som hittills inte uppehållits av andra länder och som inte i förhållande till vårt land påkallats av något land för att skydda dess intresse, bortsett från det nordiska nu parallellt bedrivna samarbetet. Sverige har vidare inte några förpliktelser enligt konventionen att ingripa mot sändningar från öppna havet.

Lagstiftningen är mot bakgrunden av det intresse, som sålunda skall skyddas, av en karaktär som gör att man närmast kan likna den vid att skjuta mygg med kanoner. Redan det fängelsestraff som kan statueras är drakoniskt, och än mer gäller detta den stora utsträckning i vilken medverkan av olika slag straffbelägges. Enligt 3 § blir alla trans-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

porter, även t. ex. livsmedelstransporter, till ett sändningsfartyg belagda med straff. Vissa åtgärder av sådant slag blir, om de utföres av svensk, straffbara även om sändaren är stationerad på andra sidan jordklotet och transporter eller andra kriminaliserade handlingar även är förlagda till sådana trakter. Vilket svenskt intresse som skall skyddas genom sådana åtgärder är svårt att förstå.

Härtill kommer den egendomliga avgränsningen mellan straffbara och icke straffbara handlingar. Artister som deltar i sändning på själva fartyget kan straffas, men inte sådana som medverkar vid bandinspelning i land. Enligt 3 § är själva sändningen inte straffbar, men däremot medverkan i olika former.

Jag tror, herr talman, att det sagda är nog skäl för att en lagstiftning av ifrågasvarande slag inte bör antas i den brådsakande ordning som till följd av propositionens sena avlämnande varit den enda möjliga ordningen, liksom det sagda även visar att något rimligt skäl till brådska inte föreligger. Då utskottsmajoriteten emellertid avvisat alla förslag till uppskov med ärendets behandling till hösten, har för reservanterna intet annat återstått än att yrka avslag på propositionen.

Det aktualiserade spørsmålet gör det naturligt att hela frågan om möjligheterna till rundradioutsändningar vid sidan av Sveriges radios officiella program har tagits upp. För egen del skulle jag finna det betydligt mer tilltalande att ha fria, genom reklam eller på annat privat sätt finansierade rundradiosändare med speciella program inom landet än att ha dem på det öppna havet tätt intill våra kuster. Om landbaserade sändare av sådant slag godkändes, skulle de fartygsburna sändarna säkerligen utan vidare upphöra.

Hela detta problem bör bli föremål för utredning. Ett yrkande härom har framställts i partimotioner från folkpartiet, och i den reservation som jag jämte andra utskottsledamöter fogat vid utskottets hemställan yrkas dels avslag på propositionen och dels bifall till utredningsyrkandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Larsson, Nils Theodor*, (cp) och herr *Hilding* (fp).

Herr **AHLKVIST** (s):

Herr talman! Jag skulle kunna instämma i herr Jacobssons inledande ord. Han har tydligen gjort samma iakttagelser som jag när vi behandlade ärendet i utskottet och i samband därmed hörde tekniskt sakkunniga. Herr Jacobsson fann tydligen också att deras redogörelse bekräftade, att då radiofrekvensbanden är begränsade, är det nödvändigt att frekvenserna fördelas internationellt och att en sådan fördelning därefter respekteras. Men sedan drog inte herr Jacobsson konsekvenserna av detta sitt konstaterande, utan kopplade in på ett sidospår, där jag inte kan följa honom.

Behovet av internationellt samarbete såvitt gäller telekommunikationerna framträdde redan i mitten av 1800-talet. I den radiotelegrafkonvention som år 1927 undertecknades i Washington förekommer en fördelning av frekvensband mellan olika slag av trafik, i första hand fast trafik, sjöradio, luftradio och rundradio. Denna fördelningsprincip är alltså jämt bestående.

Nya konventioner har därefter slutits 1947, 1952 och 1959. Den senare konventionen, som slöts i Genève, har antagits av vårt land och är gällande sedan den 1 januari 1961. Till konventionen har fogats reglementen för olika trafikslag, och 1959 års radioreglemente upptar bl. a. följande bestämmelse: »Rörliga stationer på havet eller över havet får icke bedriva rundradiotrafik.» En liknande bestämmelse upptogs första gången i 1938 års radioreglemente och har bibehållits i senare antagna reglementen.

I 1959 års radioreglemente tillades emellertid följande bestämmelse: »Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätta och driva rundradiostationer (för ljudradio eller television) ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.»

Frågeställningen i dag är alltså inte

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

om vi skall förbjuda piratradio utanför de nordiska ländernas kuster. Förbudet finns redan i den antagna konventionen och därtill fogade reglemente. Frågeställningen är i stället, om en antagen internationell konvention skall respekteras och efterlevas. Enligt mina moralbegrepp bör gällande bestämmelser efterlevas även om de inte är straffsanktionerade.

I en tidningspolemik, som uppkom efter det att Nordiska rådet behandlat denna fråga, skrev en högertidning — det var inte Svenska Dagbladet, ej heller Nya Wermlands-Tidningen utan tidningen Barometern — bl. a. följande: Piratsändarna har i själva verket redan från början inneburit en överträdelse av en internationell konvention. De har kunnat operera utanför våra territorialvatten endast tack vare att de sökt skydd bakom sådana flaggor som Panamas, men deras verksamhet har inte desto mindre stått i strid med de bestämmelser som varit fastställda för de internationella radio- och telekommunikationerna. Det är inte alldeles likgiltigt att de bestämmelserna följs. Det är trångt i etern, och dessa flytande radiostationer kan — enligt vad som omvitnats under debatten i Nordiska rådet — bli ett rent ödesdigert hot för trafiken genom att t. ex. stora flyg- och sjöfartens radioförbindelser.

Det riktigaste vore därför att Radio Nord och andra piratsändare frivilligt upphörde med sin verksamhet. Denna uppfattning delas tyvärr inte av alla, och därför tvingas det allmänna att vidtaga åtgärder så att gällande bestämmelser efterlevs.

Då efterlevnaden av konventioner och reglementen är i avsaknad av internationella sanktioner, fogades till 1959 års reglemente rekommendationer rörande åtgärder som bör vidtagas för att förhindra drivande av rundradiostationer ombord på fartyg och luftfartyg.

I rekommendationen framhölls bl. a.: »Med hänsyn till att drivandet av rundradiostationer ombord på fartyg eller luftfartyg som befinna sig utanför nationella territorier står i strid med bestämmelserna i radioreglementet;

att dylik verksamhet är oförenlig med ett rationellt utnyttjande av frekvensspektret och kan leda till kaotiska förhållanden;

samt med hänsyn till den trängande nödvändigheten att bringa till upphörande driften av sändare, som redan äro i verksamhet, och att hindra förverkligandet av planer på att upprätta nya sådana sändare

anbefalles medlemmarna:

att företaga väsentliga ansträngningar för att åstadkomma en nationell lagstiftning, som medför straffansvar för hjälp och stöd till sändare av ifrågavarande slag i vad gäller tillhandahållande av förnödenheter, proviant, tekniskt bistånd, kapital, reklammaterial och program samt arbete och tjänster.»

Det var mot denna bakgrund som frågan aktualiserades av danska och norska medlemmar i Nordiska rådet i ett gemensamt förslag, där man yrkade, att rådet skulle hemställa hos regeringarna i de nordiska länderna om vidtagande av åtgärder i syfte att trygga efterlevnaden av internationella radioreglementet såvitt gällde rundradiosändning som företogs i strid mot reglementet och riktades mot något nordiskt land.

Yttrande över medlemsförslaget avgavs efter remiss av Generaldirektoratet för post- och telegrafväsendet i Danmark, Post- och telegrafstyrelsen i Finland, Det kongelige kirke- och undervisningsdepartement och Norsk Rikskringkasting i Norge samt av telestyrelsen i Sverige. De hörda remissinstanserna tillstyrkte att lagstiftningsåtgärder vidtogs mot de illegala sändarna samt framhöll vikten av att sådana åtgärder blev gemensamma för Norden. Det är alltså inte riktigt då reservanterna säger att frågan inte varit föremål för någon remissbehandling.

Efter utskottsbehandlingen i Nordiska rådet antog rådet medlemsförslaget med 48 röster mot 7 och rekommenderade därmed de nordiska länderna att snarast vidtaga åtgärder mot piratsändarna.

I anledning av denna rekommendation har därefter överläggningar ägt rum mellan de nordiska ländernas regeringar om

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

en likartad lagstiftning på hithörande område.

Resultatet av dessa överläggningar har blivit att i stort sett likartade lagförslag har förelagts de olika ländernas parlament med avsikt att behandlas vid denna vårsession så att lagförslagen sedan kan träda i kraft samtidigt i de nordiska länderna. För närvarande ligger ärendet till så, att den norska parlamentskommittén enhälligt tillstyrkt förslaget, odels-tinget enhälligt bifallit förslaget, och det återstår endast att behandla förslaget i lagtinget. I Danmark pågår ännu utskottsbehandling. I Finland överlämnades propositionen med lagförslaget först i slutet av föregående vecka.

I samband med framläggandet av förslaget i den svenska riksdagen har väckts motioner med bl. a. yrkanden om dels uppskov och dels avslag.

I uppskovsyrkandena har hänvisats till lagrådets önskan om en gemensam europeisk lagstiftning i ärendet och därför föreslås, att Europarådets juridiska kommittés möte för behandling av denna fråga bör avvaktas. Nämnda kommitté sammanträder nämligen under sommaren för en förberedande orientering i ärendet. För dem som känner till Europarådets arbetssätt står det klart att vid detta första förberedande sammanträde inga beslut kommer att fattas. Att avvakta Europarådets beslut i ärendet vore därför att skjuta frågan på en oviss framtid, vilket utskottsmajoriteten med hänsyn till ärendets angelägenhetsgrad inte vill rekommendera. Ett positivt beslut i de nordiska länderna redan nu kan däremot leda till en snabbare behandling i Europarådet.

Som motivering för avslagsyrkandena har huvudsakligen anförts, att piratsändarna utanför de nordiska ländernas kuster för närvarande inte stör svenska sändningar; en motivering som jag anser ovidkommande. All saklig utredning har visat att det är trångt i etern, att det är erforderligt med internationell fördelning av frekvensband och kanaler, att det är nödvändigt att träffade överenskommelser enligt konvention och reglemente respekteras och efterlevs, om

kaos i etern skall kunna undvikas. Att i likhet med reservanterna avvakta att kaos inträffar innan någonting göres, kan utskottsmajoriteten icke vara med om. Allt vad reservanterna under den första reservationen har anført om störningar just nu, om juridiska förpliktelser o. s. v., ligger så vid sidan om vad ärendet gäller, att jag inte tänker ingå på något bemötande i denna del. För reservanterna finns tydligen inga moraliska förpliktelser.

Jag läste i tidningen Expressen i går, att Radio Nord sjunker »med flaggan i topp». Jag konstaterar endast att det *inte* är den svenska flaggan.

I fråga om herr Ferdinand Nilssons reservation vad gäller 3 § vill jag endast säga, att herr Ferdinand Nilsson och hans medreservant föreslår en uppmjukning av denna paragraf, så att endast yrkesmässiga transporter skulle bli straffbelagda. Det finns två motiveringar varför utskottsmajoriteten icke har kunnat ansluta sig till detta förslag. Det lagförslag, som nu ligger på riksdagens bord och som i stort överensstämmer med vad lagrådet har kunnat tillstyrka, är mindre omfattande än de danska och norska förslagen. Ett bifall till herr Ferdinand Nilssons reservation skulle innebära att avvikelserna de nordiska ländernas förslag emellan skulle bli ännu större. Därtill kommer att ett bifall till reservationen skulle kunna öppna möjligheter att på ett lättare sätt kringgå bestämmelserna i lagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Ahlkvists yttrande instämde herrar *Lage Svedberg* (s), *Wikner* (s), *Rikard Svensson* (s), *Paul Jansson* (s) och *Herbert Larsson* (s).

Herr ALEXANDERSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman herr Ahlkvist talade så helt bredvid de synpunkter jag framförde, att det kanske inte är så mycket att säga, men några saker är det kanske ändå att tillägga.

Herr Ahlkvist sade, att remissbehand-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ling av ärendet har skett, men vad jag talade om var att det framlagda lagförslaget inte hade remissbehandlats, och det förelåg ju inte heller vid Nordiska rådets sammanträde.

En annan väsentlig punkt är när herr Ahlkvist med stor kraft talar om nödvändigheten att undvika kaos i etern och om att hålla ordning på våglängderna. Hur förklarar herr Ahlkvist då den situation som råder i Europa, där det finns många hundra sändare vid sidan av de fördelade våglängderna, som utan några som helst motåtgärder är i verksamhet där?

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Ahlkvist säger, att det i 1959 års Genèvekonvention stadgas förbud mot sändningar från fartyg utanför kuststatens territorialvatten. Det innersta syftet med detta förbud måste väl ändå vara att hindra störningar i etern. Det är emellertid flaggstaten, som har att se till att konventionen i denna del efterlevs, icke kuststaten. Den skrivelse, som presidenten i Teleunionen självant har riktat till medlemsstaterna med anmodan att vidta vissa specificerade åtgärder, kan ju inte ålägga vårt land några förpliktelser att agera.

Därmed må för övrigt vara hur som helst — vad som för reservanterna har varit det väsentliga är att formerna för de enskilda staternas åtgärder bör ordnas i det internationella samarbetets tecken. Någon separat svensk piratsändarlagstiftning är verkligen inte påkallad, men det innebär inte att vi vill vänta till dess att kaos inträder; så illa är det inte, herr Ahlkvist.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Detta tillfälle har jag vågat begagna för en personlig deklaration i denna fråga.

Innan jag går in på den, skulle jag emellertid vilja understryka att de två riksdagsdebatter, som under denna vår-

riksdag utåt blir mest uppvärksammade, sannolikt blir debatten om boxningen och dagens debatt. Jag kan inte underlåta den reflexionen, att ett sådant uppfattande av riksdagens arbete icke gör riksdagen rättvisa.

Med anledning av vad herr Alexanderson yttrade i sitt första anförande skulle jag också vilja understryka, att dagens debatt icke gäller frågan om kommersiell radio eller TV i Sverige. Den diskussionen kommer upp i annat sammanhang, nämligen vid höstriksdagen med anledning av en motion härom.

Jag vill också säga att dagens diskussion icke heller gäller frågan, om Sveriges radio behöver konkurrens eller inte, antingen i enlighet med centerpartiets förslag i en motion genom konkurrerande programgrupper eller genom att två eller flera radioföretag får konkurrera med varandra. Nu gällande avtal mellan Sveriges radio och staten kommer att uppsägas från statsmakternas sida, förklarade statsrådet Skoglund härom dagen. Jag kan också nämna, att radiostyrelsen för sin del har bestämt sig för att säga upp avtalet. Båda parterna är alltså eniga på den punkten, och det betyder att det blir förhandlingar om ett nytt avtal i stället för det gamla, som utlöper den 1 juli 1964. I samband med diskussionerna härom blir det tillfälle att återkomma till frågan om huruvida Sveriges radio behöver konkurrens eller inte.

Nej, herr talman, diskussionen i dag gäller en helt annan fråga, nämligen om ingripande skall göras mot piratsändare eller inte. Som min personliga mening vill jag säga, att det förslag till lag, som ligger på riksdagens bord i dag, i många avseenden inger betänkligheter. Det är fråga om en lagstiftning på ett nytt område och om en kriminalisering av gärningar, som tidigare icke straffbelagts. Departementschefen har visserligen i allt väsentligt följt lagrådets invändningar, men ändå kvarstår en del bestämmelser av ett slag som inte brukar ingå i vår normala lagstiftning. Å andra sidan kan

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

det sägas att en lagstiftning av denna karaktär blir en följd av den ökade internationella samfärdseln och det ökade internationella beroendet. Vi är t. ex. alla överens om att man måste försöka komma till rätta med det s. k. oljeutsläppet från fartyg, och detta enligt konventioner och straffbestämmelser i anknytning till dem. På samma sätt kan det ofrånkomliga behovet av ordning i etern, här omvitnat senast av herr Jacobsson, medföra att överenskommelser rörande olika våglängder måste komma till stånd, med straffbestämmelser i anknytning därtill.

Om en lagstiftning trots detta ter sig olustig i vissa delar, så ter det sig enligt min mening ännu mer olustigt om intet skulle åtgöras mot piratfartygen utanför våra kuster. Dessa fartyg bryter det internationella systemet, tillgriper våglängder och arbetar utan hänsyn till gällande rättsordning med därav följande skyldigheter och förpliktelser. Radio Nord erlägger t. ex. endast s. k. copyrightavgift till Stim, och det är i detta sammanhang en ganska betydelselös summa; därtill lär företaget svårigen kunna undgå att betala den avgiften. Däremot erlägger man icke den s. k. utförandeersättningen till Stim, d. v. s. avgiften till tonsättare och musiker m. fl., vilket i detta sammanhang är det relevanta. Sveriges Radio erlägger redan med nuvarande P 1- och P 2-sändningar 1,5 miljon kronor per år i utförandeersättningar, och tillkommer P 3, såsom statsrådet Skoglund nyligen aviserade, torde denna summa stiga med kanske inemot ytterligare 1 miljon.

Hela detta belopp undandrar sig alltså Radio Nord att betala, och de som yrkar på att piratradion ostört skall få fortsätta sin verksamhet borde kanske ägna någon tanke åt den saken, liksom de borde betänka vad det skulle innebära om våra författare och artister på samma sätt undandrog sina rättigheter av kanske en kedja sådana fartyg.

Jag skall, herr talman, inte gå närmare in på de olika argument som nu framförts från denna talarstol, men jag reagerade litet när min vän Gösta Ja-

cobsson från Malmö i detta sammanhang nämnde informationens frihet. Jag råkade vara en av deltagarna i Förenta Nationernas stora konferens om informationen, som hölls i Genève år 1948, och visst behandlades piratfartygen där, men det skedde i den andan att ingripanden mot dem var påkallade. Vi som vid det tillfället verkade för en utvidgad informationens frihet — såsom representanter för informationsorgan av olika slag — hade säkerligen då — och har fortfarande — den bestämda uppfattningen, att informationens frihet alltid måste förknippas med ansvar; och det är detta ansvar som piratradioföretagen undandrar sig.

Argumentet om havens och flaggens frihet, som också har framförts, synes mig likaså vara tämligen ogrundat. Havens frihet gäller fartyg som för flagg och som har en klart fastställd nationalitet. Detta innebär även en direkt kontakt mellan flaggstaten och fartyget, en effektiv jurisdiktion och en verklig kontroll i administrativa, tekniska och sociala avseenden. Radio Nords ombudsman i Sverige lät först anmäla en flagga, vilken han efter diplomatiska ingripanden måste stryka. Han förklarade då att han hade tio andra flaggor i lager på sin båt, och nu uppges det att båten för Panamas flagga.

Redan dessa uttalanden vittnar om hur flagglöst fartyget egentligen är. Självfallet räcker det inte med att hissa en flagga. På Strömmen syntes i lördags ett svenskt fartyg som förde kronkolonien Hongkongs flagga, men det är väl ingen som tror att detta fartyg om det begav sig utanför territorialvattnet skulle kunna friställa sig från svensk rättsordning därför att det händelsevis hade hissat Hongkongs flagga. Det krävs litet mera, och Radio Nord är alltså i realiteten tämligen flagglöst. För dess vidkommande kan därför svårigen de rättigheter åberopas som folk-rätten skänker legitima fartyg i legitima ärenden.

Emellertid har regeringen enligt min mening alltför länge skjutit riskerna med radiopiraternas verksamhet åt si-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

dan. Om viljan och kraften till ett ingripande hade funnits på ett tidigare stadium, kunde det lätt ha genomförts och i så fall med mindre bryska medotder.

Likaså måste jag säga att det ter sig närmast förbryllande när kommunikationsministern nyligen från denna talarstol meddelade, att departementet visar grönt ljus för ett tredje radioprogram och kontinuerliga natrudiosändningar; detta ter sig förbryllande för den som vet att departementet under årtal och ännu helt nyligen minutiöst noggrant vägt varje programminut i syfte att åstadkomma besparingar.

Nu säger man att det finns behov av en programutvidgning — och det är säkerligen riktigt — men detta behov tycks ha blivit uppenbart först i samband med Radio Nord's verksamhet. Det erkännandet måste man alltså ge piratradiofartyget utanför Ornö, att dess melodier kommit vederbörande i kommunikationsdepartementet att vakna till liv. Men det erkännandet är ett av de få jag vill ge detta företag, och jag ber därför att i huvudfrågan få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag. Jag vill till detta foga en förhoppning att denna lagstiftning inte måtte bli permanent. Det är en lag som helst borde få en mera vidsträckt internationell bakgrund i en framtid. Ännu bättre vore det om behovet av denna lagstiftning kunde försvinna.

Till sist vill jag konstatera att, såvitt jag har kunnat uppfatta, intet parti tycks ha försvarat piratradion vare sig i motioner eller i uttalanden från partiledarna. Jag har också svårt att tro att någon enskild riksdagsman till syvende og sist har lust att göra detta.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av vissa uppgifter som lämnades av den föregående ärade talaren vill jag nämna, att inför första lagutskottet företeddes legala registreringshandlingar för dessa båda fartyg från Panama respektive Hon-

duras. Det vare då fjärran från mig att kunna avvisa giltigheten av dessa legala registreringshandlingar.

Beträffande Stim upplystes det också att avtal förelåg i varje fall mellan Radio Nord och Stim och ett ganska betydligt månatligt belopp skulle betalas till Stim. Därutöver betalar emellertid Radio Nord avgifter till de internationella grammofonsammansslutningarna för rätten att spela upp deras grammofonskivor.

Herr HERNELIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Mellan Stim och Radio Nord föreligger avtal om copyright-ersättningen, men jag upprepar att den är skäligen obetydlig. Den stora summan utgörs av utförandeersättningen, och den erlägger inte Radio Nord till skillnad från Sveriges Radio, som nu erlägger 1,5 miljon och i framtiden betydligt mera.

Beträffande den s. k. bekvämlighetsflaggan ber jag att få hänvisa till en artikel av den internationellt kände svenske experten, handelsrådet Bertil Renborg, som i Dagens Nyheter häromdagen slår fast följande: »Bl. a. måste flaggstaten utöva effektiv jurisdiktion över fartyget och en verklig kontroll.» Han slutar artikeln med att säga att dessa nya bestämmelser »utgör en kodifiering av traditionell, allmänt erkänd lag på området. De gäller alltså även om konventionerna ej trätt i kraft».

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Jag ber, herr talman, först att få beklaga om jag på något sätt kommer emellan i en fortsatt uppgörelse inom högerpartiet. Det är mig fullständigt främmande att på något sätt vilja störa en så intressant uppgörelse som den mellan herr Jacobsson och herr Hernelius nu i dag.

När det har sagts att detta förslag har kommit vid en olämplig tidpunkt under riksdagen, vill jag för min del gärna betyga, att jag inte hyser någon särskild entusiasm inför regeringens syn-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

diga vana att komma med arbetskrävande propositioner i slutet av riksdagar. Det gör jag inte, men jag måste i rättvisans namn tillägga, att det finns propositioner som jag anser betydelsefullare och viktigare och där jag tycker att det vore mera på sin plats att göra invändningar än beträffande en proposition med den begränsade räckvidd som här föreligger. Den fråga det nu gäller är ju i alla fall ganska liten, låt vara att det har producerats en massa resonemang om den. Jag har en bestämd känsla av att den mer eller mindre avsiktligt har dimensionerats upp för att, som herr Hernelius antydde, bli en »stor» fråga bland de andra märkvärdigheterna.

Det är ett lagförslag, som i fråga om både räckvidd och krav på riksdagens och utskottets arbetskapacitet inte utgör det bästa exemplet för att illustrera den eftersläpning beträffande propositioner som riksdagen har utsatts för. I detta fall måste man säga sig, att några direkta svårigheter för utskottet väl inte har förelegat att behandla denna proposition och att behandla den mera ingående än som skett för den händelse man hade ansett det erforderligt. För min del ifrågasatte jag i utskottet att vi skulle arbeta lördagen den 19 — och även den därefter följande måndagen. Men på de håll där man klagat mest över bristande tid visade man inte den minsta lust att sätta till arbetstid för denna sak, och då tycker jag att man inte skall beklaga sig över att tiden är knapp.

Sedan har det diskuterats en hel del angående önskvärldheten av att en lagstiftning som den nu föreslagna hade kunnat komma till i ett europeiskt sammanhang. Rätt så ingående har man också diskuterat, om det föreligger någon *skyldighet* att behandla frågan nu o. s. v. Jag kan inte hjälpa det, men för mig har icke detta varit huvudfrågor. Jag sätter inget frågetecken för värdet av att man genomför en lagstiftning, som i möjligaste mån får räckvidd och anpassning till europeiska förhållanden, och jag har likaledes klart för mig hur

värdefullt det är att man söker nordiska kontakter, inte minst när man genomför en lagstiftning som berör de nordiska haven och vad därmed sammanhänger.

För mig är dock en annan faktor avgörande nämligen det behov som kan föreligga *ur svensk synpunkt* att genomföra en lagstiftning. Vad den saken beträffar hade vi i utskottet tillfälle att höra expertis, och jag riktade då en direkt fråga till vederbörande. Jag frågade om det kunde anses vara av avsevärd praktisk betydelse att man fick en sådan här lagstiftning genomförd och att man fick den snart. När detta bejakades, och när jag dessutom vet vad lagrådet säger angående behovet av att vi har en lagstiftning som kan gälla för kommande behov, står det för mig alldeles tydligt att det inte finns någon anledning för oss att dröja med lagstiftningen.

Enligt min mening haltar det resonemang som har förts om att vi skulle vara förpliktade att ingripa, men det är inte det som är det avgörande. På den punkten förstår jag i viss mån herr Jacobsson, men det är väl ingenting som hindrar, att om vi anser denna lagstiftning värdefull *ur svensk synpunkt* så skall vi genomföra den. Den expertis på internationell rätt som vi hade tillgång till har sagt ganska klart i de yttranden som har avgivits, att några som helst hinder inte föreligger för en lagstiftning av en omfattning som den föreslagna.

Lagen tar sikte på förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet, närmare bestämt utanför de nordiska ländernas kuster och då framför allt den svenska kusten. Problemet är starkt begränsat. Det är nu inte fråga om något brottsligt; det kan vi slå fast. De sändningar som avses strider mot konventioner, men inte mot lag. Tvärtom gäller frågan att införa en lagstiftning på ett område där det förut inte fanns någon, och det kan väl vara anledning att erinra om den nya brottsbalkens grundläggande princip: »Med brott menas sådan gärning som enligt lagen är belagd med straff.» Det gäller här radioutsändningar som sker i strid mot gällande

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

konventioner på våglängder som i konventionerna förbehållits andra, men vi måste slå fast att lagförslaget avser en mycket liten del av de sändningar som förekommer. Under sådana förhållanden drar jag den slutsatsen, att den oro som kommit till synes för att vi genom en lagstiftning skulle utestängas från att höra sändningar utifrån världen, både sådana som sker i enlighet med konventionerna och sådana som inte gör det, är i icke ringa grad obefogad. Ur den synpunkten är det en ofarlig lagstiftning vi ger oss in på.

Men, kan man fråga sig, då är väl inte nyttan så stor heller? Jag återkommer då till vad expertisen sagt, nämligen att det är en lagstiftning av avsevärd praktisk betydelse, och jag återkommer till vad lagrådet har sagt på den punkten. »I enlighet med vad som anförts», säger lagrådet, »bör kriminalisering kunna avse icke blott fall då rundradiosändning orsakar störningar vid radiomottagningen utan även fall då sändning innebär fara för störning. På grund av vikten av att radiotrafiken får fortgå ostörd bör även kunna beaktas den latent fara en anläggning av ifrågavarande slag innebär, om den med hänsyn framför allt till frekvensförhållanden, sändareffekt och plats för anläggningen kan medföra störningar.»

Jag har aldrig förstått resonemanget om att de sändningar som förekommit utanför våra kuster skulle vara så att säga riktade mot Sverige. Det förekommer vänliga melodier och sådana saker, och det kan man inte säga i och för sig ger anledning till en lagstiftning. Men risken för förändringar och möjligheterna till att starta nya sändare, möjligheter som vi över huvud taget vet ganska litet om och nu inte kan ingripa mot, motiverar att vi har en lagstiftning som kan ta itu därmed då så erfordras.

Ungefär så har jag bedömt frågan. Jag har också den meningen att de bestämmelser angående straffbeläggning som föreslås inte är av det slaget att de bör avskräcka oss från att anta lagen. Lagförslagets första och andra paragrafer upptar straffbestämmelser rörande

rundradiosändningar på öppna havet eller luftrummet däröver, som kan medföra att radiomottagning i Sverige, Danmark, Finland eller Norge hindras eller störes, samt beträffande medverkan till sådan sändning. Bestämmelserna överensstämmer helt med gällande strafflag 1 kap. 1 § och brottsbalksförslaget 2 kap. 1 och 2 §§. Beträffande brott av utlänning förövat inom Sverige eller på svenskt fartyg eller luftfartyg överensstämmer bestämmelserna helt med gällande strafflag 1 kap. 2 § första stycket och med brottsbalksförslaget 2 kap. 1 § och 3 § punkt 1. Beträffande brott av utlänning förövat utom Sverige annorstädes än på svenskt fartyg eller luftfartyg överensstämmer reglerna, då fråga är om rundradiosändning som stör i Sverige eller kan störa där, med gällande strafflag 1 kap. 2 § andra stycket och med brottsbalksförslaget 2 kap. 3 § punkt 3.

Gäller brottet däremot sändning som stör endast i Danmark, Finland eller Norge, föreligger inte direkt överensstämmelse med gällande strafflag eller med brottsbalksförslaget. För att brott som förövats av utlänning utom riket mot annat än Sverige eller svensk man skall kunna straffas enligt svensk lag kräves — såvitt nu är av intresse — enligt såväl strafflagen som brottsbalksförslaget, att gärningen ej var fri från straff enligt lag som gällde på gärningsorten. Där har lagrådet emellertid funnit att hinder inte möter mot en sådan utsträckning av kriminaliseringen under förutsättning att motsvarande lagstiftning genomfördes i Danmark, Finland och Norge. Att de nordiska staterna — utan formell konvention — samtidigt genomför lagstiftning av i stort sett samma innehåll är inte heller någon nyhet.

Detta har jag för min del inte förstått som någon avskräckande lagstiftning. Räckvidden är inte avskräckande stor, men fackmännen har betygat att det är av värde för oss att få detta genomfört. Här har jag för min del inom utskottet kunnat medverka såväl till 1 § som till 2 § i lagen, men när jag kom-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

mer till 3 § har jag tillsammans med herr Svensson i Vä avgett en reservation. Vi finner inte att det är rimligt att man kriminaliserar transporter och förmedling av uppdrag för konventionsstridig rundradiosändning, därest de inte är att betrakta som yrkesmässig verksamhet. Departementschefen har föreslagit att utförandet av transporter skall kriminaliseras, oavsett om det sker yrkesmässigt eller ej. Jag finner intet bärande skäl föreligga för att transporter skulle behandlas på annat sätt än förmedling av uppdrag, och det förefaller mig som om utskottet där har felbedömt saken. Jag kan inte ansluta mig till den uppfattning som företräddes av herr Ahlkvist utan yrkar på denna punkt i reservationen bifall till motionerna I: 731 och II: 886 om att 3 § skall utformas på det sätt som lagrådet förordat. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Till sist har vi en reservation som avser en skrivelse för att bringa under Kungl. Maj:ts prövning vissa synpunkter, som jag anser att utskottet bör framhålla för Kungl. Maj:t. Det har antytts och det säges i utskottets utlåtande att det egentligen inte borde falla under den prövning som här föreligger. Jag finner att statsrådet Skoglund's svar på herr Jonassons interpellation just i detta sammanhang klart understryker hur intimt förenade med varandra frågorna är om den inskränkning som sker — låt vara inte i alltför stor omfattning — vid utsändning och de möjligheter som kan föreligga att kompensera, att utvidga och förbättra den svenska radions möjlighet att fylla sin uppgift. Herr Skoglund har genom att just i denna debatt besvara herr Jonassons interpellation tydligen varit inne på en liknande tankegång, och då känner jag mig i detta fall vara i gott sällskap.

Herr Svensson i Vä och jag har i vår andra reservation velat i anslutning till motioner från centern framhålla, att radioverksamheten i vårt land snarast möjligt bör utvidgas, så att man får tre parallella ljudradioprogram och två televisionsprogram. Vi har påpekat nödvändig-

heten att tillgodose särskilt de religiösa rörelserna, folkbildningsorganisationerna och annan ideell verksamhet på ett bättre sätt än hittills har skett. Vi har också, med anledning av en annan motion som väckts från centerpartihåll, velat ta upp tanken på att införa en Sveriges ungdomsradio, och vi finner att denna tanke bör kunna omprövas. Vidare tror vi att det är av värde att kunna få till stånd programproduktion inom ljudradion och televisionen på det regionala planet i betydligt större utsträckning än hittills. Det är således ett omfattande program som vi här har skisserat.

Då man har gett sken av att den lagstiftning det här är fråga om skulle innebära en inskränkning i medborgarnas rätt att höra radio, har vi också velat framföra till Kungl. Maj:t önskvärdheten av att man överväger motionsuppdrag att grundlagsmässigt skydda varje svensk medborgares rätt att lyssna på radioutsändningar och följa TV-sändningar. Jag menar att just ett uttalande i denna riktning skulle på ett effektivt sätt visa, att här icke är fråga om att monopolisera, icke om att på något sätt inskränka, utan tvärtom att lagfästa möjligheterna till en vidgad tillgång på olika program i fri konkurrens o. s. v.

Jag ber således att få yrka bifall till den vid punkt D anförda reservationen av herr Svensson i Vä och mig.

Med detta har jag ungefär sagt vad jag anser erforderligt. Den lagstiftning som här föreslås tillgodoser aktuella krav. Det vore inte lyckligt att dröja med den, men den bör enligt vår uppfattning följa lagrådet när det gäller 3 §. Lagstiftningen bör vidare vara förenad med ett uttalande från riksdagens sida, som klart visar ett positivt intresse för att allmänhetens behov tillgodoses rikhaltigare och bättre. På sina håll har man fattat det lagförslag som hör föreligger såsom en strävan att på något vis försvåra för människorna att få ett rikhaltigare program och göra det svårare att få bättre radioutsändningar. Förslaget har också fattats som ett försök att strypa konkurrens. För oss har det

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.
varit viktigt att just i detta läge betona, att det är motsatsen som det är önskvärt att genomföra.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till af-tonsammanträdet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildningen på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående besiktningstveterinärernas vid kontrollslakterier anställningsförhållanden m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1962/63 till Finansdepartementet: Omkostnader;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till mödrahjälp, m. m.; och

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1962/63, jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkterna 6 och 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 336, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1962/63, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.56.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Måndagen den 28 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradio-sändning på öppna havet m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående första lagutskottets utlåtande nr 40.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag skall börja med att anknyta till det anförande som herr Ferdinand Nilsson här höll omedelbart före middagsrasten. Den ärade talaren sade ungefär så här, att han på talarlistan på något sätt kommit emellan i den uppgörelse, som pågick inom högerpartiet. Jag tycker nog att han tog till något stora ord, och jag tycker också att han hade litet grand otur med sitt uttalande. Visst föreligger en nyansskillnad mellan det anförande som min gode vän herr Hernelius här höll och den uppfattning som kommit till synes i högerns partimotion, men att här tala om att det skulle vara en »uppgörelse» inom högerpartiet är enligt min mening oförsiktigt av herr Ferdinand Nilsson mot bakgrunden av det förhållandet att från hans meningsriktnings sida som bekant väckts motioner om avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Vidare slumpade det sig så olyckligt att omedelbart före herr Ferdinand Nilssons anförande hade ju en aktad ledamot av denna kammare, herr Alexanderson, hållit sitt anförande, vilket föranledde ett omedelbart instämmande av en framträdande ledamot av centerpartiet i denna kammare, herr Larsson i Hammarby, som alltså instämde i det avslagsyrkande herr Alexanderson hade framställt. Nog finns det nyansskillnader även på annat håll — sådant kan förekomma i de bästa familjer och följligen till och med i centerpartiet.

Inte ens den mest välvillige bedömare kan ju söka göra gällande att exem-

pelvis Radio Nord's insatser i svensk informationsverksamhet, svensk samhällsdebatt och svenskt kulturliv över huvud taget ligger väsentligen ovanför nollstrecket — det är vi nog ganska ense om. Ur den synpunkten är piratsändarens öde mig skäligen likgiltigt — det vill jag uppriktigt ge till känna. Men anledningen till att jag engagerat mig i denna angelägenhet är att finna på ett helt annat plan; det gäller mycket väsentligare ting än dessa två guppande skvalskutors vara eller icke vara, ty det gäller här en lagstiftning i den svenska riksdagen, och man får nog, tycker jag, vara ganska aktsam när man går att utforma densamma.

Här har tidigare diskuterats frågan om tidsnöd. Jag vill då ställa spörsmålet: Är någon brådska i detta ärende av nöden? Är det nödvändigt att vi här hastar i väg och tillyxar en lagstiftning med de brister som redan nu är uppenbara för de flesta? Jag kan inte finna att någon sådan brådska över huvud taget är för handen. Rekommendationen i Nordiska rådet som det här har talats så mycket om syftar ju inte på något sätt till någon forcering — ingen talesman för utskottsmajoriteten vågar väl hävda att så skulle vara fallet. Man fann det ju inte heller nödigt att ange vilka åtgärder som de nordiska länderna borde vidtaga. På den punkten är saken alldeles klar.

Apropå Nordiska rådet skulle jag vilja beröra en sida av saken som enligt min mening hittills inte kommit riktigt fram i debatten. Jag skulle nämligen vilja fråga: Var det så särskilt lyckat att vid denna tidpunkt över huvud taget ta upp denna fråga i Nordiska rådet till avgörande? Jag är inte övertygad om att det var ett lyckligt uppslag, och jag tror inte att detta initiativ har gagnat en lidelsefri och objektiv behandling av det outhärliga, svåröverskådliga och ytterligt invecklade pro-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

blemet. Och vidare! Av de underrättelser man fått från behandlingen av detta ärende inom Nordiska rådet, får man den uppfattningen att det hela gick rätt mycket på en sinkadus och egentligen utan någon klar uppfattning om vilka väsentliga principiella, folkrättsliga och juridiska problem, som här reste sig.

Jag skulle vilja gå vidare med direkt adress till första lagutskottets aktade vice ordförande, min bänkamrat, herr Ahlkvist: Har första lagutskottet kunnat påvisa några skäl för denna snabbbehandling? Knappast! Utskottet anför visserligen att ett avvaktande av Europarådets ställningstagande skulle medföra, att frågan komme att uppskjutas under avsevärd tid. Utskottet kan av denna anledning icke tillstyrka dessa yrkanden om uppskov. Jag måste beteckna detta argument som svagt. Därest uppskovet skulle kunna tänkas vara till men för svenska intressen, skulle jag kunna förstå invändningen. Men någon sådan bevisning beträffande ett brådsakande behov av kriminaliserande åtgärder har ju inte alls förebragts, i varje fall inte i utskottets korta motivering. Uppskovet i och för sig är självfallet inte något godtagbart argument.

Det finns också ett annat avsnitt av utskottets skrivning, som är ganska intressant. Det ger mig anledning att ställa denna fråga: Kan ett beslut *nu* i den svenska riksdagen på något sätt tänkas vara goodwill-skapande för oss? Det är ju ett spörsmål som utskottet självt tar upp och använder till förmån för sin inställning. Utskottsmajoriteten tycks sålunda hysa den meningen. Utskottet uttalar nämligen följande: »Att de nordiska länderna sålunda skulle komma att introducera en nyhet, torde emellertid snarast förbättra vårt läge vid kommande internationella förhandlingar rörande telekommunikationerna.» Varpå stöder majoriteten detta uttalande? Jag har läst motiveringen flera gånger, men något svar på frågan får jag inte. Vi ställes här inför ett naket påstående utan någon dokumentation. Det är möjligt att påståendet kan vara riktigt, men det finns inga uppgifter som stöder dess förmen-

ta riktighet. Jag skulle vilja ställa följande fråga för att allsidigt belysa denna ganska väsentliga detalj: Kan det inte tvärtom tänkas bli så att ett dylikt »djärvt» initiativ från vår sida får rakt motsatt effekt, d. v. s. försämrar vårt läge? Utskottet påpekar ju självt att intet land i hela världen tidigare genomfört en lagstiftning av detta slag, åsyftande kriminalisering av sändningar av den art som avses i propositionen. Underlåtenhet att antaga den föreslagna lagstiftningen kan därför inte tas till intäkt för berättigad kritik från andra staters sida. Detta må väl enligt min mening vara logiskt resonerat.

Under den gångna delen av debatten har från flera håll framhållits, att det ingen anledning finns att föregripa den diskussion, som förestår i Europarådets juridiska kommitté för radio och television, vilken enligt uppgift sammanträder under den senare hälften av juni. Herr Ahlkvist var själv inne härpå i sitt inledningsanförande, men, herr Ahlkvist, självfallet kommer vid detta sammanträde med Europarådets juridiska kommitté att framföras synpunkter *utöver* dem som framförts inom den ganska snäva nordiska kretsen. Det är ju en församling av helt annan omfattning än Nordiska rådet, varför sannolikheten talar för att dokumentationen kommer att bli mycket mer omfattande än den varit under Nordiska rådets mycket korta session. Resultatet av frågans behandling i Europarådet kan väl tänkas mynna ut i förslag till en europeisk konvention i ämnet, som inte kommer att sammanfalla med den nu föreslagna lagstiftningen. Ingen här i kammaren vill väl helt avvisa ett sådant alternativ.

Om det nu framkommer ett förslag som inte sammanfaller med den lagstiftning vilken kammaren väl med all sannolikhet kommer att godkänna om några timmar, var står vi då, herr talman? Hur går det då med vår enligt utskottet goodwill-skapande lagstiftning? Skall vi i ett dylikt läge börja om från början? Är vår lagstiftning föråldrad redan i samma ögonblick som den beslutas? Det är nog inte oberättigat att ställa dessa

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

frågor. Jag har den uppfattningen att det är säkrare för vårt land att på ett vidare internationellt plan verka för en lösning av problemet med de konventionsstridiga sändarna — att dessa sändare är konventionsstridiga behöver vi inte tvista om; den saken är ju alldeles klar, men är vi säkra på, att de nu föreslagna åtgärderna är de enda riktiga att tillgripa när man skall försöka komma till rätta med detta förhållande? Därom vet vi ju ingenting. Herr Ahlkvist menar liksom utskottsmajoriteten, att den föreslagna lagstiftningen är den enda tänkbara och riktiga vägen att gå. Till den konklusionen har man kommit efter en behandling som utan överdrift kan åsättas etiketten »snabbbehandling av frågan». Detta är ju kärnpunkten i hela problemet: Är denna lagstiftning den riktiga, den enda, den bästa åtgärden att vidtaga i denna situation eller ej? Att slå på nationella och internationella strängar eller tala om den svenska flaggan och allt sådant har ju inte med denna sak att göra. Sådana uttryck saknar varje relevans för den centrala frågan.

Man önskar på svenskt regeringshåll att vi skall visa vägen för världens övriga folk i denna angelägenhet. Det är förvisso en mycket hedrande uppgift. Jag skulle självfallet vara mycket tillfredsställd om vi förmådde visa en sådan väg, men jag är inte säker på att vi går i land med denna uppgift på basis av det förslag som här föreligger. Jag har sålunda en smula svårt att tro på denna goodwill-skapande förmåga.

Herr Hernelius — som tyvärr inte är i tillfälle att komma hit i kväll av anledningar som han har meddelat mig och som är av sådan art att man måste respektera dem — höll ett intressant anförande. Men, ärade kammarledamöter, observerade ni inte att grundtonen i detta anförande var ytterligt kritisk mot lagförslaget. Observerade ni inte, att hans konklusioner var av sådan natur, att man nästan kunde göra gällande att de i sig inneslöt en av de allvarligaste erinringar som kan riktas mot det föreliggande lagförslaget. De, som var

inne i kammaren observerade helt säkert att herr Hernelius slutade med att uttrycka en förhoppning att denna lagstiftning icke måtte bli permanent utan snarast avlösas av en lagstiftning på internationell basis. Det är ju precis den ståndpunkt som reservanterna intar.

Jag kan också erinra om att han i den tidigare delen av sitt anförande, när han granskade lagförslaget, talade om »de bryska metoder», som här kommer till synes.

När man läser propositionen nr 171 och första lagutskottets utlåtande, kan man knappast frigöra sig från den reflexionen att regeringsförslaget är illa förberett och i anmärkningsvärd grad saknar den dokumentation som vi här i kammaren annars gärna vill se i de propositioner som Kungl. Maj:t underställer riksdagens prövning. Man kan självfallet ofta rikta kritik mot dessa propositioner, men man kan inte säga att de inte är underbyggda. De är många gånger ganska fullständigt underbyggda. En sådan dokumentation är i detta sammanhang på det hela taget obefintlig. Jag måste säga att första lagutskottet, för vilket jag i och för sig hyser en mycket stor respekt, inte minst för dess ärade vice ordförande, förvisso inte har förmått att sprida ytterligare upplysning. Delvis är väl utskottet oskyldigt härvidlag. Jag lägger icke väsentligen ansvaret på utskottet utan på regeringen, som i denna sessions elfte timme nästan i panik pressar en av arbete överhopad och begripligtvis ganska trött riksdag till prövning och beslut beträffande i ovanlig grad invecklade juridiska, tekniska och även folkrättsliga problem.

Jag avundas inte dem som i första lagutskottet haft att arbeta med denna sak. De har pressats till att fatta ett beslut i denna svåra angelägenhet tämligen omgående med hänsyn till att detta skulle klaras innan riksdagen avslutades. De kan omöjligen ha haft rådrum till de överväganden som är erforderliga icke minst i ett lagutskott.

Man har vid överläggningen talat om störningsrisk och anført den som ett av-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

görande moment i diskussionen. Utskottsmajoriteten förbigår denna angelägenhet — trots de förmildrande omständigheter som jag här har påpekat — på ett sätt som jag inte kan underlåta att beteckna som uppseendeväckande. I stället har det fallit på reservanternas lott att inför riksdagens kamrar redovisa vad man kunnat inhämta av den expertis som hörts av utskottet. Det borde väl ha ålegat utskottet att lämna denna redovisning och icke reservanternas.

Den slutsats man måste dra av det förebragta materialet är att någon störning eller risk för störning vid mottagning i Sverige ej föreligger från de nu aktuella sändarna. Har utskottsmajoriteten förmått eller ens sökt påvisa att motsatsen skulle vara fallet? Svaret, herr talman, är nej.

Jag kommer därefter till de folkrättsliga aspekterna. Det är naturligtvis en oerhört svår fråga, och vi är väl alla lekmän härvidlag. Vi har läst experternas utlåtanden, i den mån de nu är redovisade i utlåtandet. Även i detta fall har det fallit på reservanternas lott att komma med den mest allsidiga redovisningen. Utskottsmajoriteten anför att enligt svensk folkrättslig expertis föreligger icke något hinder för Sverige att genom lagstiftning av denna karaktär och utformning förbjuda handlingar av den art som anges i lagförslaget. Detta är alldeles riktigt. På den punkten råder inga skiljaktigheter. Men samma expertis har samtidigt framhållit att icke heller några förpliktelser åvilar vårt land enligt konventionen att vidtaga föreslagna lagstiftning mot radiosändare på internationellt vatten utanför det egna territoriet. Utskottsmajoriteten medger detta på ett indirekt sätt genom att framhålla att den föreslagna lagstiftningen är av stor praktisk betydelse för konventionens efterlevnad. Detta måste ju fattas som ett medgivande att några skyldigheter för oss att vidtaga denna lagstiftning icke föreligger.

Jag kommer nu till en annan fråga. Om riksdagen, vilket ju all sannolikhet talar för, i dag ger sitt bifall till detta

kriminaliserande av piratsändarna, vad händer då? Föreligger inte en högst betydande risk för att bl. a. detta lagstiftningskomplex både bildligt och bokstavligt blir ett slag i luften? Jag anknyter här till vad jag sade för en stund sedan. Vore det inte skäl att man söker göra klart för sig i vilken riktning och i vilken takt den tekniska utvecklingen fortskrider? Det synes som om man redan i en ganska nära framtid kommer att ha möjligheter att på mycket stora avstånd dirigera legala kommersiella radio- och TV-sändningar, som är direkt avsedda för den svenska publiken. Hur skall man i det läget skydda det svenska radio- och TV-monopolet? Är det tänkbart att en dylik utveckling, som ju inte bara är sannolik utan med största visshet ligger ganska nära, så fantastiskt snabbt som utvecklingen nu går, med eller mot — observera att jag säger med eller mot — vår vilja helt enkelt tvingar fram en kommersiell svensk radio och TV? Officiell, privatägd eller bådadera — men kommersiell radio och TV. Det är betecknande för detta utskottsutlåtande att dylika dock ganska väsentliga frågeställningar över huvud taget icke diskuteras eller omnämnes i utlåtandet.

Här har redan framhållits att sändningarna från de här skutorna i varje fall inte hittills medfört några störningar. Däremot måste vi räkna med störningar från andra håll. Det finns, som redan påpekats, på mellanvägsbandet ungefär 500 stationer som sänder på ej tilldelade våglängder. Vad kan vi nu göra åt detta? På snart sagt varje våglängd finns sådana stationer, ofta flera på varje våglängd. Flertalet av dessa stationer är belägna inom staters territorier, vilka är medlemmar av internationella teleunionen och sålunda bundna av telekonventionen men som inte respekterar den. Veterligen har ingen av dessa stater inskridit med åtgärder med syfte att förhindra sådana sändare att fortsätta verksamheten.

Störningsbesvären kommer även från länder där nordiska aktioner av naturliga skäl som jag inte här behöver ut-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

veckla inte har en chans att ge resultat. Jag tänker i detta sammanhang på östblockets länder. En östtysk sändare gör t. ex. skåningarnas möjlighet att avlyssna den nya Motalasändaren mycket problematisk. Vad kan vi göra åt det?

Om man verkligen vore intresserad av att komma till rätta med dylika förhållanden, måste hela problemet tas upp på bred internationell front. I första hand måste då uppmärksamhet ägnas åt de landbaserade stationerna som utgör det egentliga problemet. Som varje människa förstår spelar de båda guppande skutorna utanför Södertörn och nere i Öresund en ganska underordnad roll. Varför förbigår utskottet i sin skrivning med fullständig tystnad dessa aspekter på detta stora och — det medger jag gärna — svåra frågekomplex?

Det kan inte hjälpas, att man ibland tvivlar på att lagförslagets egentliga syfte verkligen skulle vara att skapa ordnade förhållanden beträffande våglängdsfördelningen och att förhindra radiostörningar. Många menar — jag vill själv inte hysa någon uppfattning härvidlag — att det egentliga syftet fastmer skulle vara — såsom lagrådet antytt — att värna de nationella radiomonopolen. Och för att nå det målet tillgriper man bestämmelser i fråga om kriminalisering av åtgärder vidtagna utanför svenskt territorium, vilka onekligen går mycket långt. Vi får dock tänka på att det här är fråga om åtgärder riktade mot svenska annonsörer, artister, materialleverantörer, chaufförer, båtförare o. s. v. Traditionellt bestraffas i Sverige i sådant avseende endast gärningar av svenska medborgare och gärningar riktade mot svenskt intresse. Nu vill man kriminalisera en rad gärningar som helt faller utanför denna ram.

Till slut, herr talman, vill jag blott för alla eventualiteters skull än en gång framhålla att då man, som jag har gjort, dristar sig att tillråda en smula sans och måtta och eftertanke i den här något överhettade debatten så är det — som det så riktigt blivit sagt — icke för att solidarisera sig med piratsändarna eller ansluta sig till deras vänkrets.

Herr talman, jag hemställer om bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Eskilsson* (h), *Yngve Nilsson* (h), *Ebbe Ohlsson* (h), *Ringaby* (h), *Virgin* (h) och *Enarsson* (h), fröken *Andersson* (h) samt herrar *Ragnar Bergh* (h) och *Nordensson* (h).

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg berörde inledningsvis i sitt anförande några reflexioner som jag anknöt till kontroversen mellan herrar Jacobsson och Hernelius. Det förekommer, sade herr Hagberg, nyanser inom olika partier. Men nyanserna mellan herr Hernelius och herr Jacobsson var väl i alla fall relativt omfattande, skulle jag tro.

Nu säger herr Hagberg, att i grund och botten hade herr Hernelius och reservanterna samma uppfattning, ty den förre ville inte att denna lagstiftning skulle bli permanent utan snart efterträdas av en europeisk lagstiftning, och, sade herr Hagberg, just detta vill reservanterna. Men hur hänger det då ihop med avslagsyrkandet?

Till sist klagade herr Hagberg över att denna arbetsfyllda riksdag fick så mycket mer arbete genom behandlingen av detta förslag. Ja, men de som i utskottet klagade mest över arbetsbördan och besvärligheterna i detta sammanhang var just de ledamöter som sedermera visade sig ha den minsta lusten att sätta till den tid som vi hade till disposition. Hur vill herr Hagberg förklara det?

Herr AHLKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Min ärade bankkamrat ställde några frågor till mig.

Han frågade när Nordiska rådet hade rekommenderat att detta ärende skulle tas upp till avgörande redan vid denna vårsession. Jag vill svara genom att erinra om vad Nordiska rådets juridiska

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

utskott skrev i detta sammanhang, nämligen: »Den omständigheten att s. k. piratsändare under flera år varit verksamma i strid med reglementet bör enligt utskottets mening icke avhålla de nordiska länderna från att snarast ingripa mot sändarna.» »Snarast» kan tolkas på olika sätt, men jag tolkar det så att detta ingripande bör ske så snart som möjligheter härtill föreligger.

Sedan frågade herr Hagberg varför första lagutskottet hade funnit skäl att snabbbehandla denna fråga. På det svarar jag att det aldrig har varit tal om någon snabbbehandling. Såsom herr Ferdinand Nilsson här redogjort för kunde utskottet ha arbetat ytterligare två dagar med denna fråga, om så hade ansetts erforderligt. Att frågan här i Sverige måst behandlas under vårriksdagen sammanhänger med att lagförslagen framlagts samtidigt i samtliga nordiska länder och att de även borde behandlas samtidigt.

Herr Hagberg förklarade vidare att det är ett naket påstående när utskottet skriver att det skulle vara en fördel vid kommande internationella förhandlingar rörande telekommunikationerna om detta lagförslag nu antages. Det är inget naket påstående utan ett återgivande av vad de tekniska experterna sade i utskottet. Om herr Hagberg noggrant studerat reservationen skulle han där ha funnit en mängd med nakna påståenden. Vad utskottsmajoriteten skriver i utskottsutlåtandet är däremot till fullo styrkt.

Jag förstår att herr Hagberg känner sig illa berörd när jag i samband med notisen i Expressen i går om att Radio Nord går till botten med flaggan i topp erinrade om att det i så fall inte var svenska flaggan. Jag förstår som sagt att det är obehagligt att erinras om att det inte är svenska intressen man här företräder.

Till slut instämmer jag med herr Hagberg att det hade varit bättre om man hade behandlat denna fråga med mera sans och måtta. Men det är inte utskottsmajoriteten som försökt att politisera frågan.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur jag skall uppfatta inlägget från min gode vän och bänkkamrat herr Ahlkvist. Han talade om svenska flaggan, och jag tyckte att han antydde att de, som hade en annan mening i denna fråga än han, inte företrädde svenska intressen. Jag vet inte, om det var detta som herr Ahlkvist ville göra gällande, men i så fall ber jag att bestämt få tillbakavisa den beskyllningen. Jag har själv absolut inga som helst intressen i den här angelägenheten. Men om jag hade haft några speciella intressen och även om de s. k. Texasmiljonärerna skulle tillhöra sinnevärlden — varom jag ingenting vet — har detta i och för sig ingenting med detta lagförslag att göra. Det är inte äganderätten till dessa skutor, som här är det relevanta. Frågeställningen är, huruvida den lagstiftning som här föreligger är det riktiga medlet att komma till rätta med dessa förhållanden, som vi alla vill försöka bli kvitt.

Jag och reservanterna har liksom herr Alexanderson och herr Gösta Jacobsson med skärpa fastslagit att det inte föreligger några delade meningar om att dessa sändningar är konventionsstridiga. Jag underströk detta i mitt förra anförande och understryker det ännu en gång. Vi är fullt eniga på den punkten. Vad meningarna går isär om är beträffande utformningen av den föreslagna lagstiftningen.

Jag hoppas, att jag med detta har gjort saken fullt klar för min gode vän här bredvid.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med ett par repliker till herr Hagberg.

Jag kommer just från andra sidan Strömmen. Jag har nämligen varit på överläggningar tillsammans med andra krigsplacerade journalister inom det psykologiska försvaret.

De ord på vägen jag fick när jag gick hit till riksdagen för att hålla mitt anförande var: Har det under denna långa debatt hittills sagts något om de risker

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

som av psykologiska beredskapsskäl kan vara förknippade med dessa piratsändare? Jag måste i sanningens namn svara att hittills har inte några sådana synpunkter anförts vare sig här eller i andra kammaren, såvitt jag kunnat följa debatten.

Det är kanske inte heller nödvändigt att ta upp hela detta stora problem här i kväll. Det är ju en synpunkt som kanske kommer litet vid sidan men som ändå berörs i en oerhört intressant motion, II: 887 av herr Helén, som ju bl. a. är en mycket erfaren radioman. Han tar där upp en del synpunkter som förts fram från dem som har att svara för den psykologiska beredskapen.

Man har talat om den risk som onekligen förefinns i och med att det tätt inpå våra svenska kuster ligger en sändare som vi vant oss vid att betrakta som svensk, ehuru den inte är det. Ingen kan väl bättre än herr Helén formulera just de synpunkter som man i detta sammanhang kan lägga på frågan. Han talar i motionen om de risker som »kan vara förknippade med att sändare utan nationalitetsbeteckning eller med huvudman i främmande nation varaktigt etablerar sig omedelbart intill vårt lands territorialgräns. En dylik sändare», fortsätter han, »torde lyssnarpsykologiskt ha en långt starkare genomslagskraft än sändare på stort geografiskt avstånd».

Det är dessa synpunkter som vi också har resonerat om i första lagutskottet. Vi har emellertid sagt oss att det för dagen gäller de piratsändare om vilka denna lag handlar. Vi har ingalunda sett bort ifrån den tekniska utvecklingen, men vi är lika väl som herr Helén fullt på det klara med att de sändningar, som väl så småningom kommer via satelliter och annat, psykologiskt sett inte har samma genomslagskraft som de illegala sändare som svenska lyssnare har vant sig vid att koppla in på en viss våglängd och mer eller mindre betrakta som svenska.

Detta är en synpunkt som jag tror knappast har berörts i lagförslaget eller i den här debatten, och det vore onekligen roligt om man på något sätt kun-

de berika debatten med nya synpunkter. Jag tror emellertid att tillfället inte är riktigt väl valt vare sig till att gå in närmare på detta eller till att gå in på de onekligen intressanta synpunkter på det svenska radioprogrammets utformning som har framkommit i centerpartiets motioner.

En hel del av dessa synpunkter kommer att läggas fram år 1963, har det sagts mig, då 1960 års rundradioutredning om hur svensk radio skall förhålla sig i TV-åldern blir klar med sina överväganden. Alltså faller det på min lott att i någon mån komplettera den vida och breda översikt över motive-ringarna för första lagutskottets utlåtande, som vår förste vice ordförande herr Ahlkvist tidigare på dagen har gjort så ingående och väl. Han behandlade det mesta av de synpunkter som har legat till grund för utskottets ställningstagande, men jag kanske kan komplettera redogörelsen på en del punkter.

Gentemot det tal om tidsnöd som har förts fram här, mest från reservanternas sida, kan man väl konstatera, utan att på något sätt ge sig in på polemik, att det av en mycket tunn proposition på 32 sidor har blivit ett utskottsbetänkande på 40 sidor. Det kunde, det kan jag försäkra kammaren, ha blivit oerhört mycket längre. Vi inom utskottet som tillstyrker propositionen har nämligen icke i varenda detalj kunnat redogöra för de synpunkter som den tekniska expertisen vi hade anförde. Det var en muntlig redogörelse med frågor och svar och frågor om igen. Det fördes inga anteckningar, gjordes inget stenografiskt referat, och förhöret togs heller inte upp på band. Därför är det svårt att ge en fullkomligt objektiv och uttömmande redogörelse för vad den tekniska expertisen sade när vi diskuterade saken inom utskottet. Vi i utskottet som har tillstyrkt propositionen har nöjt oss med att konstatera en enda sak, som blev fullkomligt klar för samtliga. Teleexperterna förklarade nämligen för oss — vilket också kommunikationsministern har påpekat — att sedan man försökt alla möjliga utvägar för att komma åt dessa il-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

legala sändningar runt om våra kuster återstår det endast en utväg, nämligen den juridiska, och att det är av stor vikt att vi tillgriper den utvägen nu. Detta var alltså experternas kommentarer till det lagförslag som nu har lagts fram.

Jag tycker också att jag i detta sammanhang bör tala om för kammaren att en av de experter som vi hörde och som alltså sade att det är nödvändigt att kriminalisera piratsändare så att de försvinner är en av våra främsta förespråkare för kommersiell radio och kommersiell television här i landet. Det är alltså fullkomligt oegentligt när det talas om att denna lags främsta förespråkare önskar skydda monopolradion, såsom det har uttryckts. Departementschefen har också uttryckligen förnekat detta.

Det är ganska egendomligt att både i denna kammare och i medkammaren så ofta höra en argumentering som går tillbaka till professor Ross. Denne danske expert säger bl. a. — det står uttryckligen i reservationen — att en lagstiftning som den påtänkta inte vidtages för att uppfylla någon internationell förpliktelse, utan för att tillvarata nationella intressen.

Ja, detta säger professor Ross i Danmark, och lagrådet har sagt exakt samma sak i Sverige. Den svenska regeringen ändrade propositionen efter lagrådets påpekande om denna sak; den danska propositionen står kvar i sin ursprungliga form. Den synpunkten har alltså fallit helt åt sidan.

Jag tror också man bör erinra kamraren om att vi nu i höst kommer att få en diskussion om huruvida vi skall ha kommersiell radio och att vi allesamman har varit med om att besluta hur vi skall utforma vårt svenska radiomonopol. Avtalet utgår någon gång i mitten av 1964, och då kan vi ta upp denna diskussion om igen. Jag tror också att det förtjänar påpekas att det är en viss skillnad mellan den norska, danska och svenska radion. Dansk och norsk radio är rena statsföretag. I Sverige har pressen spålv tagit initiativ till utformningen av vårt s. k. radiomonopol. Folkrörelserna är representerade i det, och

det har en helt annan utformning än i andra länder. Det ankommer på oss att ta ställning till om vi i en framtid vill ha verksamheten kommersialiserad eller inte och om vi vill fortsätta med program av den karaktär som vi har haft tidigare. Jag tycker att det har varit ganska nödvändigt att göra dessa påpekanden när man har suttit och lyssnat på hur debatten har gått.

När herr Hagberg talade om alla dessa brådskande åtgärder och när han undrade hur vi från utskottsmajoritetens sida kan tala om att ett antagande av lagförslaget skulle skapa en goodwill gentemot andra länder, får jag kanske komplettera herr Ahlkvists påpekande, att detta hade uttalats av den tekniska expertisen, med att säga att det också står att läsa i propositionen, att exakt samma synpunkter anförts av vissa remissinstanser till Nordiska rådet, nämligen från norskt och finskt håll, där det talades om nödvändigheten av att några tar initiativet, att det är ett gemensamt nordiskt intresse att få denna fråga löst och att vi genom att gå i spetsen kanske kan ta första steget till en liten uppluckring av den ogräsåker som piratsändarproblemet onekligen är över stora delar av världen.

Anledningen till att vår situation är litet annorlunda än problemet är på många andra håll är att vi har piratsändare, som är stationerade på fartyg. Huvuddelen av de sändare som eljest sänder illegalt är landstationerade, och mot dem finns det möjligheter att vidta diplomatiska åtgärder. Det finns helt andra möjligheter att ingripa än de länder har, där sändarna är stationerade på internationellt vatten; när det gäller dessa sändare har hittills inga diplomatiska åtgärder hjälpt. Presidenten för europeiska rundradiounionen har ju också rekommenderat medlemsländerna att först försöka med diplomatiska demarcher. När detta har misslyckats — när andra utvägar har prövats och befunnits omöjliga — har vi till slut måst vidtaga den nu föreslagna åtgärden.

Jag tror, herr Hagberg, att vi får lov att tro på de experter som sitter i Eu-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

roparådet och som försäkrar att behandlingen av ett ärende av denna natur tar synnerligen lång tid. Jag har själv endast tre års erfarenheter från arbetet inom Europarådet, men på den tiden har jag insett att det ligger oerhört mycket i dessa påpekanden. Jag kanske kan komplettera detta med upplysningen att det inte är Europarådets juridiska kommitté som skall sammanträda utan en expertkommitté, som skall ha sitt första konstituerande sammanträde, och den kommer att få arbeta i många år innan den juridiska kommittén så småningom får ärendet under sin behandling.

Man kan väl därför knappast säga att vår lagstiftning är föråldrad redan då den stiftas. Däremot kan man kanske uttrycka en from förhoppning om att den måhända kan bli vägledande för de expertöverläggningar som nu förestår. Om ett par år — det har sagts att det kan dröja fem à sju år innan man har fått till stånd någon form av europeisk överenskommelse — kan vi kanske ändra vår lagstiftning. Det finns nu en hel rad illegala sändare runt våra kuster. Vi kan knappast vänta till dess de har blivit ännu flera. Genom bl. a. tidningspressen har vi fått erfara att om inte denna diskussion om lagstiftning mot illegala sändningar på internationellt vatten hade kommit upp, så hade vi redan haft ytterligare ett par sådana sändare, kanske ett skepp av typen Magdalena-Maria, eller vad hon heter, som förstärkt sina sändningar. Man måste ha klart för sig att vår lagstiftning sannerligen inte är föråldrad. Den kan tvärtom bli pionjärbildande inom Europa och kanske äntligen lösa detta problem.

Jag vill till sist, herr talman, endast säga några ord om den reservation av herr Alexanderson m. fl. som är fogad till första lagutskottets utlåtande. Jag skall förbigå en del små detaljer i redogörelsen angående den tekniska expertisen samt en del i sammanhanget helt ovidkommande men felaktiga uppgifter om kilowatt och annat. Jag skall endast beröra en detalj som man nog bör titta litet närmare på. Det

står på sid. 27 i utskottets utlåtande, första stycket, följande: »Det torde vara för svensk lagstiftning främmande att medverkan till en gärning kriminaliseras medan själva gärningen ej är belagd med straff.» Det står »torde», och jag tror att det är väl att reservanterna har valt ett sådant uttryck, ty såvitt jag har mig bekant är detta sannerligen ingen nyhet inom vår lagstiftning. Hade jag inte haft annat för mig under middagsrasten kunde jag ha gått över Strömmen, inte som jag nu gjorde till psykologiska försvarets överläggningar utan till systembolaget, där jag kunde ha köpt åtskilliga liter brännvin, konjak eller vad jag önskade — det hade stått mig fullkomligt fritt — men om jag hade fått pengarna av en minderårig och sedan överlämnat den spirituosa som jag hade köpt till honom, hade jag begått en olaglig handling och med all rätt straffats därför.

Det är emellertid inte detta exempel juridiska experter har nämnt då jag frågat dem om det här innebär någon nyhet i vår lagstiftning. De säger att det finns andra lagbestämmelser som går mer i stil med det som nu föreslås. Sålunda är det inte alldeles ovanligt att vi har straff för en gärning som kan kallas medverkan till det handlingssätt vi vill motverka, medan detta handlingsätt självt inte straffas eller i varje fall inte straffas på samma sätt. Den som befriat en fånge straffas, men inte fången själv. Den som värvar folk till främmande krigstjänst straffas, men inte den som tar värvning. Man kan också nämna främjande av otukt, där straffbarheten inte beror av om den främjade otukten i och för sig var straffbar.

Det är alltså inte sant att här presenteras en fullkomlig nyhet i vår lagstiftning; liknande bestämmelser finns tidigare. Och att vi nu tillgriper utvägen att kriminalisera radiosändning på internationellt vatten beror väl närmast på att vi har känt våra internationella förpliktelser och att vi samarbetar på det nordiska området. Man kan här tala om något av en pionjärgärning på våra breddgrader; vi har gemensamt i de

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

nordiska länderna velat åstadkomma någonting som kan verka främjande och bli en pionjärinsats på det internationella radiofältet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ALEXANDERSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! När fröken Mattson nu sist kom in på vissa juridiska aspekter kan jag inte underlåta att göra en reflexion. Alla de gärningar hon nämnde är konstruerade som självständiga brott. Det må vara hänt att detta kan i viss mån göras på det ena eller det andra sättet, men i den nu aktuella lagen talar direkt om medverkan, och den gärning som denna medverkan avser och som man här just vill komma åt är icke straffbelagd. Det är detta som ter sig så egendomligt.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Allra först vill jag stanna inför en frågeställning som herr Hagberg för en stund sedan framförde när han sade: Var det nödvändigt att Nordiska rådet skulle ta upp denna fråga till behandling i det här skedet?

Ja, herr talman, det är ju i första hand Nordiska rådets presidium som tar ställning till vilka frågor som skall behandlas, och presidiet hade ingenting att invända mot att frågan kom upp till behandling vid årets session i Helsingfors. Dessutom vill jag säga att när den svenska delegationen till Nordiska rådet samlades både här hemma och efter ankomsten till Helsingfors under professor Ohlins ordförandeskap så fördes det över huvud aldrig på tal att man skulle skjuta på behandlingen av denna fråga. Man diskuterade det över huvud taget inte, och vid de tillfällena gjordes mig veterligt inga som helst invändningar från någon av delegaterna mot att den skulle behandlas. På förhand fanns inte heller, enligt vad som framkom, några som helst divergerande uppfattningar.

Sedan vill jag instämma med dem som säger att den här frågan har fått alldeles för stora proportioner. För min del har jag svårt att förstå dem som i vissa läger sökt mana fram något av en folkstorm till försvar för en radoverksamhet som strider mot överenskommen internationell ordning och alltså måste betecknas som illegal.

En rättslig reglering på detta område har ansetts nödvändig därför att antalet tillgängliga frekvenser för radiosändningar är begränsat. Hade man inte en internationell ordning skulle det uppstå kaos i radiotrafiken. Vårt land har varit med om att skapa denna internationella ordning, och rekommendationerna i anslutning till konventionen uppmanar medlemsländerna att vidtaga erforderliga åtgärder för upprätthållande av överenskommen ordning. Nordiska rådet har rekommenderat de nordiska länderna att vidtaga gemensamma åtgärder för att trygga efterlevnaden av föreskrifterna. Jag har under sådana förhållanden svårt att förstå att vi skulle kunna bestrida vår skyldighet att medverka till att den internationella överenskommelsen på området respekteras.

Lagrådet har även hänvisat till att frågan om radion och televisionen inom kort kommer att behandlas av Europarådets juridiska kommitté och att problemet med piratradioverksamheten skall komma upp där. Efter de kommentarer som gavs av den ledamot av kammaren som var före mig i talarstolen, behövs det inte flera kommentarer.

Det är givetvis önskvärt att lagstiftningen i vårt land blir i överensstämmelse med de riktlinjer som denna kommitté kan komma att dra upp. Det kunde vara ett skäl att avvakta kommitténs behandling av frågan, men med det dröjsmål som det säkert kommer att föra med sig finns, som jag ser det, inga skäl att vänta på den behandlingen. Det bör vara självklart att de nordiska länderna samtidigt och gemensamt vidtager de erforderliga åtgärderna. Skulle förhandlingarna i Europarådets juridiska kommitté leda till att lagstiftningen bör få en annan utformning och omfattning än

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

det nu föreliggande förslaget, har vi naturligtvis att anpassa vår lagstiftning härtill. Detta är orsaken till att jag anser att propositionen bör godtagas med den ändring som förordas i reservationen av herr Ferdinand Nilsson och herr Svensson i Vä beträffande de yrkesmässiga transportererna.

Det motstånd som rests mot lagstiftningen har jag, herr talman, svårt att förstå. Det har i vissa sammanhang hänvisats till folkrättsliga grundprinciper och eterns frihet. Ja, det är en mycket väsentlig grundprincip, men all frihet måste vara frihet under ansvar. Eterns frihet kan ju inte gärna betyda frihet att bryta mot den internationella ordningen på området. Den ordning som man träffat överenskommelse om måste ju tvärtom vara grundvalen för friheten.

I folktopmotionen finns en egendomlig passus om att lagstiftningen skulle kunna tolkas som ett intrång i den fria lyssnarrätten. Det skulle vara intressant att få en närmare förklaring på logiken i det resonemanget, om det nu finns någon sådan. Jag kan inte tänka mig att det i vårt land skulle kunna vara förbjudet att lyssna på piratradion, men det skall vara förbjudet att vara pirat.

Det måste anses självklart att vårt land måste söka uppfylla de förpliktelser som den internationella överenskommelsen på området innebär. I folktopmotionen står det även skrivet att det inte får råda någon tvekan om just det förhållandet, men några rader längre ned grips folkpartiet ändå av den stora tvekan. »Det är oklart», heter det, »om konventionen förpliktigar Sverige att ingripa mot sändarna utanför Sveriges kuster.» Man har hänvisat till att folkrätten inte skulle ålägga oss att vidtaga några sådana åtgärder. Det kan kanske sägas vara riktigt, men lika klart synes det vara att folkrätten inte förbjuder oss att vidtaga åtgärder. Det väsentliga i sammanhanget är väl dock att vi har en internationell konvention om att piratsändarna är förbjudna. Vi måste då anses vara moraliskt förpliktigade att genom erforderliga åtgärder medverka

till att denna ordning upprätthålles. Är vi med om internationella avtal, är väl också vår avsikt därmed att vi skall göra vad vi kan för att avtalen skall respekteras.

Det har vidare sagts att de piratsändare som nu är i verksamhet utanför våra kuster inte stör några lokala sändare av intresse för oss. Det kan väl i stort sett vara riktigt, men piratverksamheten som sådan innebär ju obehagliggen en fara för störning. Det har också sagts att det finns så många andra piratsändare ute i världen. Ja, det finns det, men att den internationella ordningen ofta överträdes på ett annat håll kan ju inte gärna vara ett försvar för att även vi skall överträda densamma. Min slutsats, herr talman, är att det är alldeles orimligt att försvara en piratverksamhet som strider emot en överenskommelse om internationell ordning.

Det mest positiva i sammanhanget är emellertid enligt min mening att uppmärksamheten riktats på den svenska radioverksamhetens utformning. Radio Nords program har i vida kretsar vunnit stor popularitet. Det finns all anledning att ta hänsyn till det intresse som detta representerar hos lyssnarna. Det måste dock vara alldeles självklart att lyssnarbehovet inte kan få tillgodoses genom en illegal radioverksamhet. I stället måste det vara den svenska radioverksamhetens uppgift att klara dessa problem.

Såsom framhålles i en motion från vårt håll bör radioverksamheten i vårt land snarast utvidgas till tre parallella ljudradioprogram och två televisionsprogram, så att lyssnare och tittare kan få större valmöjligheter. Det är givetvis viktigt att vi här tillgodoser efterfrågan på underhållningsprogram av typ Radio Nord, men ännu väsentligare är det att öka utrymmet för program som anknyter till folkrörelserna, de religiösa intressena och annan ideell verksamhet. En sådan upprustning av radioverksamheten i vårt land är, som vi ser det, brådskande. Jag tror att man i det sammanhanget bör pröva möjligheterna att låta den fria konkurrensen få så stort ut-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

rymme som möjligt i programverksamheten. Detta vill jag beteckna som den angelägna målsättningen. Jag kan inte tänka mig annat än att lyssnare och tittare föredrar goda program från legala sändare framför mindre goda program från pirater.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som herrar Ferdinand Nilsson och Svensson i Vä fogat till detta utskottsutlåtande.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet bl. a. för att instämma med den föregående ärade talaren i visst hänseende. Jag delar nämligen herr Sundins reaktion mot dem — som han ungefärligen sade — som »organiserat en folkstorm i försvaret för de illegala radiosändarna». Men det är ju, ärade kammarledamöter, inte den saken vi här diskuterar. Vi diskuterar, som jag tidigare försökt framhålla, huruvida den presenterade lagstiftningen är ändamålsenlig såsom ett medel att komma åt piratsändarna.

Under debatten har jag fått den uppfattningen, att många i kammaren är av den uppfattningen att den lagstiftning, som här föreligger, är utarbetad efter en rekommendation från Nordiska rådet. Så är ju ingalunda fallet.

Kammaren har för några dagar sedan godkänt utrikesutskottets utlåtande nr 5 i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med redogörelse för Nordiska rådets tionde session, dels motioner väckta i anslutning härtill. Detta utlåtande från utrikesutskottet, som är godkänt i denna kammare utan debatt, har viss bäring till den fråga som vi här diskuterar. De motioner som härmed avses gick bl. a. ut på en hemställan »att riksdagen ville vid behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 166 anhålla om Kungl. Maj:ts medverkan till att, då frågor förelägges Nordiska rådet för uttalande, dettas medlemmar får tillgång till allt för regeringarna tillgängligt material i saken». Den önskan, som uttrycktes i dessa motioner, delades av utskottet och har också delats av kam-

maren genom det enhälliga beslutet. I anledning av motionerna framhöll utskottet att det icke hade någon erinran att göra mot att Nordiska rådets medlemmar bereds tillgång till alla de upplysningar, som är erforderliga för en föreliggande frågas bedömande. Utskottet uttalade vidare: »Utskottet kan i detta sammanhang ej underlåta att fästa uppmärksamheten på att detaljbehandling av lagförslag i regel icke kan väntas förekomma under rådets korta session.» Det är bl. a. en omständighet som jag har tillåtit mig att uppehålla mig vid. Vidare heter det i utrikesutskottets utlåtande: »Det framgår f. ö. av juridiska utskottets av rådet bifallna framställning att detta heller icke ifrågasatts beträffande det ärende som i motionerna berördes. Detta utskott uttalar nämligen i slutet av sin motivering följande, som icke återgivits i delegationens, utrikesutskottet tillställda redogörelse: 'Det framgår av saken, att ämbetsmän från de nordiska länderna i samarbete har övervägt möjliga åtgärder för att erhålla säkerhet för att radioreglementet iakttages. Utskottet finner det emellertid icke nödvändigt att taga ställning till under vilka former ett ingripande mot piratsändare mest ändamålsenligt bör ske.» Så långt utrikesutskottets relation.

Vad vi nu diskuterar är ju under vilka former ingripandet skall äga rum. Syftet med ingripandet är vi alla ense om, men meningarna går isär om lagstiftningens utformning. Jag skulle sätta mycket stort värde på om man under fortsättningen av denna debatt kunde hålla isär dessa två ting: å ena sidan målet, som är klart för oss alla, å andra sidan lagstiftningen, som diskussionen här gäller. Tiden medger icke att jag närmare går in på de underliga konsekvenser som skulle följa i många delar av ett bifall till lagförslaget. Jag får kanske tillfälle att återkomma i annat sammanhang.

Herr ALEXANDERSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundin var i sitt senaste anförande också inne på frågan

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

om den fria lyssnarrätten och i vilken mån den var berörd i folkpartimotionen. Jag vill i det sammanhanget bara i kort-het säga att den frågan, som i och för sig är av stor och väsentlig betydelse, endast har berörts periferiskt utan något yrkande i motionerna, och den har inte heller berörts vare sig i utskottsut-låtandet eller i reservationen. I vår re-servation är det bara frågan om de stör-re konkurrensmöjligheterna i etern. Den andra frågan återkommer vi till i ett annat sammanhang.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag redogjorde för den ungefärliga gång som det här ärendet hade haft i Nordiska rådet. Om det nu inte tilltalar alla, vill jag lämna därhän.

Utöver detta vill jag till herr Hagberg bara säga att om det sedermera visar sig att Europarådet kommer fram till ett annat förfaringsätt, som vi i enlighet med konventionen kan ansluta oss till, är det min uppfattning, som jag sade inledningsvis, att Sveriges riksdag kan ändra det beslut som den nu kommer att fatta.

Sedan vill jag upprepa vad som står i den s. k. förklarings-texten till kon-ventionen. Där uppmanas faktiskt re-spektive länder att vidtaga åtgärder för att förhindra piratsändningar.

Vad beslöt Nordiska rådet? Ja, jag hoppas att alla som där var närvarande var medvetna om vad de gjorde, även om det visat sig, sedan man kommit hem från Nordiska rådets session, att man på en del håll i dag kanske inte har samma uppfattning som man hade i Helsingfors. Men vi var allihop med-vetna om det beslut som fattades, näm-ligen att vi rekommenderade de nor-diska regeringarna att föreslå lagstif-ningsåtgärder för att hindra radiopira-terna.

Sedan några ord till herr Alexander-son. När det gäller den fria lyssnarrät-ten anknöt jag bara till den rent logiska uppställningen i folkpartimotionen och ville ha en tolkning av den. Det som herr Alexanderson här sade kan inte på

något sätt tolkas som ett svar på de frå-gor som man själv har ställt i folkparti-motionen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alexanderson be-rörde folkpartimotionen av herr Helén, vari hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin uppfattning ger till känna att rätten inskrives för varje svensk medborgare att oförkränkt lyssna till radioutsändning och följa TV-sändning och att förslag härom framlägges för riksdagen oberoende av den pågående allmänna översynen av grundlagarna».

Det var detta klara yrkande som jag tyckte rätt så blygsamt sköts åt sidan i herr Alexandersons framställning. Men man skall inte vara ledsen för det, ty i centerpartireservationen tar vi upp just detta. Vi påpekar, att det bör slås fast att en sådan rätt tillhör medborgar-nas oförytterliga rättigheter, och vi finner det angeläget att frågan härom prö-vas. Vi hemställer i fortsättningen bl. a., att denna vår uppfattning bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Vi föreslår så-ledes att riksdagen genom skrivelse till Kungl. Maj:t skall ta fasta på och göra rättvisa åt herr Heléns uppslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om och ytterligare understryka vad herr Alex-anderson sade, att det problem som herr Sundin berörde främst berörs i herr Helén motion. För den svarar väl herr Helén själv. I folkpartiets partimotion i denna fråga står att det är ett viktigt problem, att man utan inskränkning kan avlyssna radio- och TV-sändningar, och att detta bör erkännas som en med-borgerlig rättighet. Det är det för när-varande, men man vet inte hur det kan bli i framtiden. Vi har ansett att det borde vara rimligt att man vid en lämp-lig tidpunkt tog upp frågan om att in-föra en sådan bestämmelse i grundla-gen. Det är ju skäligt att man kommer

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

fram till denna fråga litet bättre förberedd, och därför har vi sagt att vi skall återkomma till frågan i ett annat sammanhang.

Det problem har icke närmare utretts som varit uppe i olika sammanhang, även här i debatten, om hur det blir därest det inte hjälper att förbjuda rundradiosändningar utanför landets gränser. Om fartyget alltså kan ligga kvar och proviantera och skaffa drivmedel från andra håll än från Sverige, vad skall man då göra?

Frågetecknen finns där, och det kan därför vara motiverat att man tar upp även spørsmålet om den fria lyssnarrettens grundlagsfästande.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! I september 1959 uppträdde vid den administrativa radiokonferensen i Genève den danska delegaten å de nordiska delegaternas vägnar. Han föreslog då, att man skulle utvidga det förbud som redan fanns i radioreglementet att rörliga stationer på havet eller över havet icke får bedriva rundradiotrafik. Hans begäran gick ut på att följande bestämmelse skulle tilläggas: »Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätta och driva rundradiostationer ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.»

Förslaget antogs som punkt 422 i reglementet, sedan delegaten hänvisat till förhållandena i Norden. Han konstaterade samtidigt, att inga störningar egentligen förekommit samt att det var ett synnerligen delikat juridiskt problem att få slut på sändningarna, men att man i Norden hoppades snart kunna finna på en lösning.

Jag tror att det påpekats av någon av de folkrättsliga experterna, att förbudet kommit till på nordisk initiativ. Men det är egendomligt, att detta påpekande inte gjorts från regeringshåll. Detta hade kunnat ske i Nordiska rådet. I stället valde man att diskussionsvis hänvisa till bestämmelsen och att framhålla som vår skyldighet att följa internationella be-

stämmelser. Justitieminister Kling sade: »Den svenska regeringen har den inställningen, att om vi har anslutit oss till en konvention så har vi också skyldighet följa den. Det internationella radioreglementet förbjuder uttryckligen den verksamhet det här är fråga om och då är det varje enskilt lands skyldighet att träffa föranstaltningar om att detta förbud respekteras.»

Fortsättningsvis sade han: »Det är ingalunda stridande mot vår gemensamma nordiska rättsuppfattning att vi inskrider mot en verksamhet som innebär att dess utövare och tillskyndare utan vidare sätter sig över och till och med söker förlöjliga vad vi i våra respektive länder har beslutat i vanlig parlamentarisk ordning.»

Inte ett ord om att reglementet tillkommit på nordisk begäran, och inte ett ord om att i varje fall konventionen och reglementet av 1959 icke behandlats av regering och riksdag, något som icke heller hävdats i den debatt som i dag förts i andra kammaren.

I andra kammaren efterlyste man däremot från majoritetens sida vägran från minoriteten att ge regeringen decharge i detta sammanhang men talade om att så inte skett trots välkänt nit i detta stycke. Det bör påpekas att så länge konvention och reglemente inte varit förknippade med straffrättsliga åtgärder har riksdagen inte haft anledning att på detta sätt ingripa. Huruvida en dechargeanmärkning bör framställas kan alltså avgöras först sedan konventionen nu åberopats i samband med det aktuella lagförslaget. Det är alltså för tidigt att ta ställning till frågan.

Uppenbart är väl också att man tidigare inte räknat med någon långt gående kriminalisering. Annars hade väl inte den danske statsministern så sent som i år uppträtt i radio Merkur och svenska SJ — ett verk direkt lydande under kommunikationsministern — hade förmodligen av samma skäl avstått från att annonsera såsom skett vid ett par tillfällen.

Nordiska rådet uttalade sig ganska allmänt om att åtgärder borde vidtagas

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

för att genomföra det internationella radioreglementet, och man tog sålunda alls inte, herr Sundin, ställning till vilka åtgärder som skulle tillgripas. Tvärtom sades, att man inte fann det nödvändigt att ta ställning till under vilka förhållanden ett ingripande mot piratsändarna borde ske. Man hade inte heller kännedom om att de internationella förpliktelser, som det hänvisades till, skapats av oss själva, men trots detta togs uttalandet i Nordiska rådet till intäkt för en synnerligen snabb behandling här i riksdagen. Detta har medfört att vi ställts inför ett lagförslag som endast tar sikte på en del av det principiellt stora problem, vari de s. k. piratsändarna ingår. Man märker i själva förslaget, att majoriteten föga tänkt sig in i den situation och de komplikationer som kan följa för den händelse någon annan stat än de sydamerikanska — som hittills låtit sina flaggor utnyttjas — skulle vara intresserade av att stödja dessa utsändningar.

Förbudet är helt enkelt inte tillräckligt genomtänkt och genomarbetat för att tillfredsställande lösa problemen, vilket redan påpekats både av herr Hernelius och herr Hagberg.

I dessa sammanhang är det också värt att observera att utskottsmajoriteten inte ens velat uttala sig om rätten att fritt få lyssna. Man har skjutit åt sidan herr Heléns motion fastän fröken Mattson i övrigt funnit den värd att citera. Jag skulle för övrigt tro att i motionen och av fröken Mattson de s. k. piratsändningarnas betydelse överdrivits. I orostider tror jag man kommer att få räkna med sändningar av helt annat och betydligt starkare slag. Hade utskottet haft bättre tid än vad det nu medgivits, skulle man kunnat utreda dessa frågor bättre även ur försvarspsykologisk synpunkt.

Man har haft så bråttom att man faktiskt frångått, herr talman, det som tidigare framhållits som det väsentliga, nämligen att den nordiska lagstiftningen borde bli enhetlig. Det skulle för övrigt vara intressant att veta, vad utskottet syftar på med sina ord om att Sverige

genom att introducera en nyhet snarast förbättrat vårt läge vid kommande förhandlingar rörande telekommunikationer. Skall man, som herr Ahlkvist antydde, därmed förstå Europarådets juridiska utskott, som sammanträder i början av juni?

Men man har frångått enhetligheten. I den norska propositionen talas ingående om att mellan de nordiska ämbetsmännen pågått överläggningar — överläggningar som för övrigt ägt rum innan Nordiska rådet sammanträdde — samt att vid dessa överläggningar rått olika åsikter om hur vittgående åtgärder som borde vidtas. Enigheten gällde att det nu först och främst var viktigt att förhindra olagliga radiosändningar riktade mot de nordiska länderna vart för sig eller flera tillsammans eller sändningar som vållade störningar.

Men vad ämbetsmännen sålunda trots oenigheten var eniga om, har nu i det svenska lagförslaget fått försvinna sedan lagrådet gjort anmärkning däremot, som fröken Mattson ju också nyss påpekat. Men märk väl, därigenom har skiljaktigheterna i lagstiftningen blivit än större.

Som skäl för brådskan har också framhållits behovet att få en samtidig lagstiftning. Men det torde vara mycket tveksamt i dagens läge, om man i Danmark är beredd eller i stånd att pressa fram ett lagförslag. Där har tidigare på samma sätt som i Sverige framförts protester mot en brådskanie behandling, vartill nu kommer att man fått andra frågor av större politisk betydelse att syssla med. Det är sålunda högst tveaktigt huruvida man där hinner slutbehandla ärendet under vårsessionen.

Det förslag som lagts fram i Finland åter är inte av samma typ som de övriga. Det förefaller ha åtskilligt mindre räckvidd än dessa.

Dessutom tycker jag inte, herr talman, att kommunikationsministerns minne har räckt till för att erinra honom om att han själv satt sitt namn under en rekommendation i Nordiska rådet om att de skilda nordiska riksdags-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

utskotten skulle ta direkt kontakt med varandra för att nå ökade möjligheter till gemensamma resultat i lagstiftningsarbetet. Det borde väl om någon gång ha skett nu, då man sagt sig vilja slå vakt om det nordiska samarbetet. Utskottet har emellertid fått lagförslaget så sent, att det inte funnits tid för överläggningar av detta slag.

Den lag, som utskottets majoritet nu förordar, har till följd av brådskan också tillkommit på ett ur grundlagssynpunkt föga tillfredsställande sätt. Man har i brådskan inte heller haft tillfälle att studera hur den står i överensstämmelse med gällande folkrätt. Majoriteten har nöjt sig med att konstatera, att det inte föreligger något hinder mot att införa det föreslagna förbudet. Utskottet har därvid åberopat en av flera experter.

Herr talman! I internationellt sammanhang åberopade man förhållandena i de nordiska länderna för att få ett förbud infört, i Nordiska rådet åberopade man det internationella förbudet. I riksdagen åberopar man vad som uttalats i Nordiska rådet och att saken så brådskar att man inte hinner avvakta beslut, som står i bättre relation till frågans stora principiella räckvidd och till beslut, som fattas på internationell basis.

Man har beskyllt oss, som opponerat mot snabbbehandlingen, för att vilja fördröja ett nödvändigt avgörande. Jag skulle vilja fråga vad orsaken är till den stora brådskan och av vilket skäl vår begäran att få saken behandlad på det internationella plan, där det hör hemma och där man tidigare agerat, inte godtages. Från vårt håll har pekats på Europarådets juridiska utskott för radio och television. Förenta Nationerna har också berörts i sammanhanget. Då de nordiska delegaterna 1959 i Genève framförde sin begäran om förbud mot radiosändningar från internationellt vatten, resulterade detta i ett omgående beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag skall för min del inte försöka tolka detta mycket omdiskuterade lagförslag, vars enda uppgift är att till varje pris förbjuda vissa radiosändningar, ur folkrättens synpunkt. Jag skall inte heller försöka tolka förslaget — vilket redan skett i så många sammanhang — mot bakgrunden av de internationella överenskommelser, som finns på detta område. Inte heller skall jag göra något försök att till närmare granskning ta upp de mer eller mindre väl utformade juridiska finesser, som finns i lagförslaget, även om det är självklart att alla dessa förhållanden måste beaktas.

I stället vill jag erinra om att det för några dagar sedan förekom en stor grundlagsdebatt här i kammaren. Jag äsyftar debatten i samband med att propositionen om den av finansministern begärda fullmakten för spritskattens höjning avlogs. Visserligen gjordes i debatten ett uttalande — t. o. m. från statsrådsbänken — om att riksdagen, om den finner motiv föreligga, kan sätta sig över grundlagen, men om man bortser från detta mycket uppmärksammade uttalande, som inte kan godkännas, måste med stor tillfredsställelse hälsas de många löften, som lämnades i onsdags, och all den respekt, som då visades för grundlagens bestämmelser.

När vi i dag behandlar denna proposition, nr 171, om radiosändningar ute på öppna havet, måste man tyvärr med all högaktning och respekt för första lagutskottet som herr Hagberg uttalade, ändå framhålla att första lagutskottet inte sett på detta ärende på samma föredömliga sätt ur grundlagssynpunkt som bevillningsutskottet gjorde när det gällde förslaget beträffande spritskatten. Jag vill för min del hävda den uppfattningen, att det ur grundlagssynpunkt funnits anledning att avstyrka propositionen 171 med hänsyn till att den lämnades så sent som den 4 maj i år eller i varje fall att av denna orsak uppskjuta dess behandling till höstriksdagen.

När gällande riksdagsordning antogs och grundlagsfästes vid 1948 och 1949

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

års riksdagar fastställdes angående tidpunkten för avlämnande av propositioner i ett ärende av denna art i § 54 riksdagsordningen följande: »Propositioner böra vid lagtima riksdag avlämnas inom 90 dagar från dess öppnande, och må sådan proposition ej senare avläsas med mindre Konungen prövar uppskov med framställningen lända riket till men eller eljest finner synnerliga skäl föreligga för dess avläsande.»

När man vid det tillfället i grundlagen utökade tiden för propositioners avlämnande från 60 till 90 dagar, underströk såväl särskilda utskottet 1948 som riksdagen kraftigt och uttalade starka förhoppningar om att denna bestämmelse skulle efterlevas. Vad statsrådet Zetterberg då föreslog ansåg riksdagen ändamålsenligt.

När 90-dagarsregeln infördes, gav man också riksdagen det maktmedlet, att i den händelse regeringen inte respekterade riksdagsordningens bestämmelser om tiden för propositioners avlämnande, så kunde riksdagen skjuta behandlingen av sådana propositioner till höstrikdagen. Att här göra gällande, att ett uppskov med denna proposition skulle ha länt riket till men eller att synnerliga skäl skulle föreligga ur grundlagssynpunkt, är icke möjligt. Utskottet borde därför, enligt min mening, på ett eller annat sätt ha avvisat behandlingen av denna proposition vid vårriksdagen.

Det finns också en motion — väckt i andra kammaren — i vilken ett sådant förslag har framförts, och i den motionen har det vädjats om att denna svåra fråga inte skulle handläggas i — som det är sagt i motionen — »jaktets och trötthetens tecken».

Om jag utöver dessa synpunkter och med den uppfattningen, att den stora brådskan med detta ärende inte på något sätt ur grundlagssynpunkt är motiverad, också något skulle beröra det sakliga innehållet i förslaget, vill jag, i likhet med vad herr Hagberg tidigare här deklarerat, säga att jag är mycket ointresserad av dessa radiosändare, som här diskuteras. Jag kan tillägga att jag själv aldrig har lyssnat på ett program från dessa sändare och att dessa sänd-

ningar inte når fram till min egen bygd. Det finns alltså inte något lyssnarintresse från min sida eller något intresse av något annat slag för denna verksamhet. Det är dock mycket lätt att konstatera att alltsedan det blev bekant, att detta lagförslag höll på att utarbetas, har opinionen mot lagförslaget blivit allt starkare, även om man tycker att det inte är riktigt sympatiskt med dessa radiosändare, som inte är mantalsskrivna i Sverige och utan tillstånd kommit från något annat land och ligger och gungar där ute på vågorna. Även jag har den uppfattningen att det här måste vara en viss ordning och att internationella överenskommelser måste respekteras. Men när ingen blir störd av dessa sändningar och när så många människor, kanske en betydande majoritet i de områden, där man med fördel kan lyssna till dessa program, vill ha kvar denna möjlighet att lyssna, tycker jag också att brådskan med ett förbud inte hade behövt vara så stor som den nu har blivit. Om dessa radioföretag inte fullgjort sina ekonomiska skyldigheter — som det framhållits i debatten i dag — borde den tvisten ha kunnat biläggas på ett enklare sätt än genom den nu föreslagna förbudslagen.

Det är framför allt ungdomen som tycks ha det största intresset för en fortsättning av dessa sändningar. Varför kan då inte ungdomen få ha kvar detta säkert mycket oskyldiga nöje som det innebär att lyssna på program från dessa s. k. piratsändare. Nog borde tills vidare de, som vill utnyttja dessa radiosändningar för reklam, få ha kvar den möjligheten.

Vad som genom dessa radiosändningar har kunnat konstateras är att det finns ett stort och betydande intresse för konkurrens med Sveriges Radio, och det finns ett betydande intresse för kommersiell radio. När jag studerat den kungl. propositionen har jag inte kunnat finna något påstående om att dessa fria radiosändningar har förorsakat någon skada, och inte heller i dagens debatt har några skadeverkningar blivit redovisade. Inte heller har dessa radiosändare bedrivit någon farlig verksam-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

het riktad mot vårt land — som det också har framhållits i dagens debatt — och om det har förekommit någonting som kan anses vara till skada, borde det ha redovisats i dagens debatt.

Nog finns det skäl till den uppfattningen, att de uttalanden, som förekommer i propositionen, är litet tveksamma. Det konstateras där, att sändningarna icke varit störande — som det också här i debatten har strukits under — men det tillägges, att detta förhållande självfallet inte utestänger möjligheten att det framdeles kan bli störningar. Dagens debatt har också rört sig en del om riskerna och farorna för framtiden.

Vidare framhålles i propositionen att ifrågavarande sändningar framstår som en kränkning av eller i varje fall ett hot mot vitala intressen. Och så föresätter herr statsrådet Skoglund: »Åtminstone i de fall då sändningarna direkt berör Sverige ter det sig därför försvarligt att likställa dem med brott, som riktas emot vårt land...» Av allt att döma är det svårt att klara ut vari brottsligheten består och att plocka fram en hållbar motivering.

Orsaken till att förslaget lagts fram måste vara att regeringen är mycket angelägen om att slå vakt om Sveriges radio och television som ett statligt monopolföretag. Stoppar man inte den verksamheten nu, blir det svårare vid ett senare tillfälle, och man räknar med att nya liknande företag kan dyka upp — även på TV-området. Regeringen vill vidare stoppa ett tilltagande intresse för att radio och TV skall utnyttjas för reklam. Ett lämpligt sätt att få bort dessa främmande gäster utanför kusterna skulle kunna vara att Sveriges radio och television också gick in för reklamsändningar och tog upp konkurrensen på det sättet. Men detta avfärdas av kommunikationsministern med att han framhåller, att visserligen har sådana förslag framkastats att Sverige skulle möta konkurrensen med att införa kommersiella program i Sverige Radio, men statsrådets uppfattning är ju att ett sådant förslag inte förtjänar att närmare övervägas. I stället framhålles att statsmakterna har bestämt sig för att kommersiella

program inte skall införas, och då skall det också vara så.

När radio och TV utnyttjas för reklam i många andra länder borde Sverige också pröva det. Jag tror att regeringen förr eller senare, kanske till och med ganska snart, får ändra uppfattning på den punkten. Det har ju också i dagens debatt utlovats att man skall ta ställning till den saken i höst. Utanför vårt lands gränser kan inträffa händelser som gör att det kommer att bli nödvändigt att vi ändrar uppfattning i denna fråga. Jag tänker närmast på vad som kan komma att ske, sedan den tyska TV- och radioreklamen trängt på i södra Danmark i sådan omfattning, att vårt grannland i söder kanske själva går in för reklam i TV. Det är kanske inte så lätt för Sverige att i det långa loppet stå emot en sådan utveckling. Om inte förr så vid den tidpunkt, när TV-reklamen från Danmark når långt in över Sveriges gränser, tror jag det blir svårt för regeringen att stå fast vid dagens ställningstagande.

Vad som i denna lagfråga väger tungt när det gäller att ta ställning är lagrådets uttalande, att denna lagstiftning bör anstå och att den inte behöver kriminaliseras. Vad som också bör väga tungt vid ett avgörande, är att inget annat land har antagit någon liknande lagstiftning. Därför bör även Sverige avvakta en tid.

Jag skall be att få sluta med att säga, att så länge dessa radiosändningar frågan gäller inte stör någonting och inte är till någon skada på annat sätt samt med stöd av lagrådets uttalande, bör de som vill lyssna på radiosändningarna få ha kvar den möjligheten. Det talas ofta om frihetens och valfrihetens samhälle. Jag tycker att människorna bör få ha så stor frihet i detta fall att de skall få lyssna till de program som kommer utifrån vågorna även i fortsättningen, i varje fall tills vidare.

Vi, som för någon tid sedan hade tillfälle att vara med marinen på en av deras övningsdagar, fick tillfälle att på inte så långt avstånd se Radio Nord's lilla skuta i Östersjön. Jag skulle tro att många av oss tyckte att det måste vara

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

en hård och påfrestande tillvaro att ligga därute med en radiosändare under olika väderleksförhållanden. Det kan inte vara fråga om en speciellt avundsvärd uppgift.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag har inget behov av att till protokollet få tala in några egna ord i anledning av första lagutskottets utlåtande nr 40. Mina synpunkter på det avsnitt av det föreliggande lagförslaget, som jag hade tänkt uppehålla mig vid, har med stor skicklighet och pregnans framförts av fröken Mattson och herr Ahlkvist samt även av herr Hernelius i vad det gäller hans kritiska synpunkter på piratradion. Reklam eller inte i Sveriges Radio hör inte till dagens debattämne, inte heller den programpolitik som där förs.

Jag tror att kammaren håller mig räkning för att jag, vid denna sena timme och efter alla de olika debattinlägg, som gjorts, inskränker mig till att med åberopande av vad dessa talare har sagt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det finns åtskilliga aspekter på detta problem som är värda att diskutera. Jag skall endast ta upp några av dem och inte ge mig in på flertalet av de problem, som här har diskuterats så länge i dag.

Det är många ganska märkliga omständigheter som framkommit vid behandlingen av detta ärende. Om det nu t. ex. är så utomordentligt viktigt att komma i gång med det här, så kan man ju tycka att det borde ha legat ett regeringsförslag bakom och inte endast ett medlemsförslag i Nordiska rådet.

Vidare måste jag som enskild riksdagsman och som ledamot i första lagutskottet protestera mot det förhållandet, att utskottet inte på något sätt aviserades vid riksdagens början om att

det skulle komma en proposition. I varje fall borde det ha kunnat nämnas något om en *eventuell* proposition i detta ärende med hänsyn till nödvändigheten av att planera utskottsarbetet. Nu kom det i stället en proposition mycket sent och utan normalt remissförfarande, och det blev en oerhörd takt i utskottsarbetet. Man kan fråga sig varför man inte ens kunnat samla ihop sig till en enkel departementspromemoria, som kunde ha skickats ut till några instanser i vårt land som rimligen borde ha tillfrågats. På det sättet detta ärende handlagts har lagrådet fått fungera som både remissinstans och som laggranskare på en gång, vilket ju är olämpligt.

Herr Ahlkvist har sagt tidigare, att ett beslut här i dag bör kunna påskynda frågens behandling i Europarådet. Det är emellertid föga troligt att det förhåller sig på detta sätt. Man kan ha den uppfattningen, men jag tror inte att det förhåller sig så. Det allvarliga är emellertid att detta resonemang tycks utgå från som något självklart, att man i Europarådet vid ett senare ställningstagande i ärendet skulle komma fram till bestämmelser liknande dem som här föreslagits. Jag måste säga, att det är mycket litet troligt att Europarådet kommer fram till sådana lagbestämmelser och sådana kriminaliseringsåtgärder som man kommit till hos oss.

Vi kan då komma i ett besynnerligt läge, där vi håller oss med en alldeles egen lagstiftning, som inte alls är samordnad med den europeiska lagstiftningen och de regler som senare kommer att följa.

En expertkommitté i anknytning till ministerkommittén inom Europarådet kommer att ta upp detta problem vid sammanträde den 25 juni, då denna fråga står på föredragningslistan. Detta innebär inte att frågan då kommer att lösas. Tvärtom kommer det att ta avsevärd tid. Det är dock orimligt påstå att det är någon ko på isen i detta sammanhang; något trängande behov av lagstiftning nu finns inte.

Herr talman! Jag skall innan jag slutar ta upp bara ett delproblem av dem

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

som har rests här i dag. Jag gör det därför att jag tycker att den argumentation, som har förts i detta avseende här i kammaren från en del talares sida, behövs läggas något till rätta. Många som förklarat sig vara anhängare till propositionens förslag, har försökt göra gällande att Radio Nord inte betalar som sig bör för den uppspelning man gör; Radio Nord betalar med andra ord inte vad man lagligen borde göra till kompositörer, musiker och andra ägare av upphovsrätter. Sådana argument har kommit inte endast från socialdemokratiskt håll utan också från herr Herne-lius.

Vilken är då verkligheten bakom detta?

Jo, först kan konstateras att Radio Nord har ett avtal med Stim och betalar en viss månatlig summa. Om regeringen nu lyckas trumfa igenom detta lagförslag, så kommer Stim i fortsättningen inte ens att få dessa pengar. Det är alltså inte fråga om vad Stim skulle kunna få med ett annat avtal, utan endast att konstatera, att även den kvartsmiljon Stim får varje år kommer att försvinna.

Man kan vidare på goda grunder anta, att om inte Sveriges Radio väckts ur sin törnrosasömn genom de fria sändarnas uppträdande, hade vi nu inte haft någon melodiradio och Stim hade inte heller fått dessa pengar.

Med detta må det vara som det vill, men man har också sagt, att skillnaden i de belopp, som Sveriges Radio och Radio Nord betalar visar att Radio Nord här snor sig undan och inte betalar tillräckligt och alltså på det viset berövar Stim stora pengar. Ja, bakom ett sådant resonemang ligger en rätt stor okunnighet om karaktären av den upphovsrättsliga lagstiftningen. Den föreskriver ingenstades, att några bestämda belopp skall utgå för vissa prestationer. De belopp som betalas ut är resultatet av avtal på affärsmässig bas mellan Stim och vederbörande företag.

Här förhåller det sig på det viset att Stim med Sveriges Radio har ett avtal som fastställer de grunder, enligt vilka

Sveriges Radio betalar för sin speltid. Radio Nord har ett annat avtal, som bestämmer om dess ersättning till Stim. Det förhållandet att Sveriges Radio betalar en mycket högre ersättning per spelad minut än Radio Nord återspeglar endast det faktum, att Sveriges Radio är ett mycket större företag än Radio Nord och därför har ett helt annat avtal.

Detta är inte ett dugg konstigare än att ett industriföretag, som spelar industri-musik, efter den nya upphovslagens ikraftträdande måste betala vissa avgifter till Stim. Vilket belopp som skall betalas är beroende på företagets storlek, och avgiftsnormerna är fastställda genom avtal mellan Stim och Sveriges industriförbund.

Bland alla de dåliga argument, som använts till försvar för regeringens ganska brådstörtade nit, intas en framskjutande plats av påståendet att Radio Nord inte betalar för sig. Man följer här ett avtal mellan två parter — det är innebörden i det hela och ingenting annat.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Med anledning av min motion i denna fråga skall jag be att få säga ett par ord i debatten. Annars är väl det mesta — och kanske litet till — av vad som kan sägas här redan sagt.

Jag vill instämma med min partivän herr Sundin när han säger, att frågan har fått alltför stora proportioner. Den debatt som här föregår denna frågas avgörande har fått en längd som inte motiveras av frågans art.

Jag kan också instämma i synpunkten att man känner en viss olust inför den forcering som frågan har rönt vid behandlingen, givetvis bortsett från dagens långa debatt.

Jag vill också understryka att det är riktigt, som här redan har sagts, att vi, som har en annan uppfattning än utskottsmajoriteten, inte har någon åstundan att ifrågasätta det berättigade i att hålla en klar linje när det gäller den internationella överenskommelsen. Begränsningen av tillgängliga frekvenser för radiosändning gör detta absolut nöd-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

vändigt. Därmed är den radioöverksamhet, som inte tar hänsyn till dylika överenskommelser, att betrakta som illegal.

Men kanske jag kan få ställa några frågor i anledning av att jag tycker att frågan är något forcerad. Utgör dessa radiosändningar, med tanke på internationella överenskommelser, någon fara för de träffade överenskommelserna i så måtto, att de stör annan radiomottagning och orsakar svårigheter för radiosändning? Vi har i Sverige också vissa krav på radioprogrammens kvalitet. Kan det kanske vara så, att dessa radiosändningar bör förbjudas på grund av att de anses ha alltför dålig kvalitet på sina program? Jag tror att det är just sådana frågor som allmänheten ställer.

Är man alltså från utskottets sida beredd att svara ja på ovan ställda frågor, kan det finnas motiv för ett snabbt beslut. Är man inte beredd att göra det, måste jag fråga vad det egentligen är som ytterligare motiverar ett så snabbt beslut just nu. Den principiella frågeställningen kan det ju inte vara, eftersom den saken ju lika bra kunnat ordnas om ytterligare någon tid.

De motionärer som har framlagt motionerna I: 732 och II: 890 har inte för avsikt att motsätta sig fullföljande av gjorda överenskommelser, men vi tror liksom lagrådet att det är klokt att avvakta Europarådets kommittés sammanträde, där dessa spörsmål behandlas, innan vi fattar beslut om att omgående kriminalisera dessa radiosändningar, som dock har pågått några år utan att man just tänkt förut att de varit illegala.

Herr talman! Vårt förslag innebär alltså avslag på propositionen under förutsättning att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t om ett nytt förslag till lag.

Det förmodas att Europarådets beslut kan komma att dra upp en del nya riktlinjer. Jag tror med den motivering, som anförs i motionen, att det vore klokt att avvakta detta beslut och först därefter ta upp överläggningar mellan de nordiska länderna om hur frågan bör lösas. Jag anser med andra ord att vi inte har någon anledning att forcera

detta beslut nu. Den som ser en fara i exempelvis Radio Syds sändningar målar upp skräckbilder som jag inte tror motsvarar verkligheten.

En synpunkt som jag också vill anföra nämns i reservationen under D av herr Ferdinand Nilsson — det finns också en motion på den punkten — nämligen om ett ungdomsbetonat program i radion. Jag vill därför, herr talman, uttala ett starkt önskemål om införande av en Sveriges ungdomsradio.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till motionerna I: 732 och II: 890 samt till reservationen under D av herr Ferdinand Nilsson.

Häri instämde herr *Svanström* (cp).

Herr PALME (s):

Herr talman! Det är hugnesamt och roligt att se herr Lundström här i kammaren i dag. Jag kan emellertid lova herr Lundström, att jag inte skall närmare utveckla hans insatser i sammanhanget.

Det finns ingen här i kammaren och såvitt jag vet ingen i medkammaren, som har försökt försvara piratradion i den meningen, att man skulle anse det önskvärt att den funnes kvar. Möjligen svävade herr Hanson något på målet, men i övrigt tycker man att piratradion bör försvinna och att Sverige bör följa det internationella rundradioreglementet. Detta betyder ju att meningsskiljaktigheterna i frågan reduceras högst betydligt och att det inte finns någon som helst korrelation mellan den debatt, som förs i kammaren, och den agitation, som har förts i en del av pressen.

Häromkvällen talade vi mycket om den internationella solidariteten när det gällde att hjälpa de fattiga länderna i världen. I kväll är det också fråga om en internationell solidaritet, även om det gäller en solidaritet på det lilla planet.

För det första skall man försöka att så gott det går följa de bestämmelser som formas på ett internationellt plan i syfte att gagna eterns frihet. Får man fullkomligt kaos på radioområdet, för-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

svinner nämligen den eternas frihet som alla säger sig vilja värna.

För det andra gäller det en internationell solidaritet på det nordiska planet. Nordiska rådet har antagit en rekommendation med överväldigande majoritet, där regeringarna och de nationella parlamenten uppmanas att handla.

Från två håll får vi sålunda en uppmaning från internationellt håll att följa de internationella konventionerna. Det vore ju bekvämt om vi hade en internationell rättsordning med en internationell polis, som med sanktioner kunde se till att konventionerna efterlevdes, men nu har vi inte det, utan huruvida de internationella överenskommelserna på det här området hålls eller ej beror helt på de enskilda parlamentens villighet och möjlighet att handla.

Det vore ganska meningslöst att som vi nu gör sända ut våra främsta tekniker för att vid halvårslånga internationella konferenser försöka få till stånd en någorlunda lagbunden ordning på det här området, men sedan på hemmaplan med uppståndande av allehanda argument vägra att vidta åtgärder för att de överenskommelser som vi har biträtt skall efterlevas.

Vad beträffar störningarna har man i en reservation påpekat, att den tekniska expertisen, företrädd av generaldirektören i telestyrelsen — till och med namngiven — skulle ha bekräftat att några störningar icke förekommer. Men man påpekar icke i reservationen det som samme generaldirektör med stor emfas tillade, nämligen att frågan om störningen inte var det väsentliga från telestyrelsens och de internationella överenskommelsernas synpunkt. Det var i stället — om jag kommer ihåg hans bild rätt — frågan om man skulle köra mot rött ljus även om det inte var säkert att det blev en olycka. Med stor skärpa framhöll dessutom samme generaldirektör, att en lagstiftning sådan som den vi nu behandlar skulle vara av stor praktisk betydelse för det internationella samarbetet och för Sveriges möjligheter att agera på det internationella planet.

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga, men som siste talare och när medkammaren avslutat debatten skall jag inte ytterligare förlänga densamma utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme gjorde en mycket skarpsynt iakttagelse när han påstod att jag svävade på målet i fråga om fortsättningen rörande åtgärder mot konventionsstridiga sändare. Jag berörde över huvud taget inte frågan, huruvida det längre fram skall bli någon lagstiftning av denna karaktär eller inte — så det är mycket duktigt att upptäcka att jag svävade på målet.

Herr Palme sade ungefär så här: Här har man en överväldigande rekommendation, antagen med en överväldigande majoritet. Jag förstår att man lätt kan råka ut för missförstånd om man är så överväldigad som herr Palme tycks vara i kväll.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag är ledsen att nödgas besvara kammaren vid denna sena tidpunkt, när debatten snart är slut. Men det har förekommit några uttalanden här, som jag finner anledning att ta upp till en närmare prövning.

Det sades för en stund sedan att vad vi nu gjorde var ett försök att slå vakt om den s. k. monopolradion. Jag vill då försäkra att vare sig kommersiell radio, kommersiell television eller monopolradion har något med denna debatt att göra. Frågan om monopolradio och television får vi ta upp i höst, sedan fjärde avdelningen har prövat de motioner som kamrarna hänvisat dit. Monopolradion får man kanske dröja med att diskutera till dess att avtalet med Sveriges Radio kan sägas upp, nämligen till år 1963 — för såvitt inte damerna och herrarna i denna kammare menar att man skall strunta i detta avtal, lika väl som man gör det med konventioner som man har undertecknat.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Vad vi från regeringens sida här strävat efter är att göra vad på oss ankommer för att upprätthålla den internationella rättsordningen på radioområdet — ingenting mer och ingenting mindre. Det är en i och för sig i hög grad angelägen uppgift, om det nu skall bli någon ordning i etern.

Man har sagt att andra åtgärder skulle kunna vidtagas. Ja, vilka? Reservanterna har inte kunnat bidra med ett enda förslag mer än förslaget om bordläggning, vad det nu kan innebära — möjligen skulle resultatet bli ytterligare en piratsändare i Östersjön.

Hela debatten saknar något som skulle kunna betecknas som ett uttryck för fantasi och uppslag hos motionärerna och reservanterna. Tvärtom förklarar både motionärer och reservanter att man bör få bort sändare av en typ som är konventionsstridig. Därom råder praktiskt taget genomgående enighet. Jag vet inte riktigt vad herr Björkman syftar till i sin motion i andra kammaren. Motiveringen till motionen är så dunkel, att jag inte har kunnat läsa ut något innehåll som är av den arten att man kan säga att där ryms vare sig den ena eller den andra uppfattningen. I övrigt menar dock alla, att konventionsstridiga sändare inte skall vara tillåtna.

Vi har då att diskutera vilka åtgärder som skall vidtagas. Eftersom motionärerna och reservanterna själva inte kan pressa fram något, skall jag be att få referera vad vi faktiskt har diskuterat i fråga om olika slag av åtgärder. Ingen i denna kammare skall tro att vi har hoppat på förslaget om lagstiftning utan vidare.

Vi var medvetna om att det kanske kunde finnas även andra åtgärder, som man i första hand kunde tillgripa. Därför gick vi till väga på det sättet att vi tillsatte en expertgrupp i kanslihuset med experter från justitiedepartementet samt utrikes-, kommunikations-, finans- och handelsdepartementen. I denna expertgrupp behandlades olika frågor i sammanhanget. Det var sådana frågor som ingripande mot själva far-

tyget, vidare har skapandet av en tilläggszon utanför territorialgränsen, radiotekniska åtgärder av olika slag, åtgärder på beskattningsområdet och åtgärder i fråga om exportförbud diskuterats. När vi diskuterat igenom allt detta kom vi emellertid till den bestämda slutsatsen, att antingen var dessa åtgärder ineffektiva eller också kom de att kränka svensk rättsuppfattning. Vad vi så småningom stannade inför var alltså förslaget om en lagstiftning.

På precis samma sätt och med tillämpning av samma metodik arbetade man i Danmark och kom där — efter lika grundliga undersökningar — fram till att en lagstiftning måste tillgripas för att få effektivitet bakom de åtgärder, som i detta sammanhang skulle sättas in.

Vi har följaktligen kommit till den bestämda uppfattningen att om vi vill vidtaga effektiva åtgärder som ett uttryck för vår vilja och önskan att skapa respekt för den konvention, som vi har ratificerat, måste vi gå lagstiftningens väg.

Jag är mycket överraskad över att man både i denna kammare och i medkammaren har så ringa förståelse för att vi skall respektera ingångna överenskommelser och undertecknade konventioner. Vi brukar ju annars i riksdags-sammanhang vara angelägna om att vårt land skall ha respekt för och kunna kräva respekt även hos andra för träffade internationella och internordiska överenskommelser.

Från något håll har försök gjorts att angripa lagförslaget. Jag vill därtill säga, att jag har på ett undantag när följt det lagförslag, som lagrådet har presenterat, och lagrådet har för egen del konstaterat att om lagstiftningen utformas på sätt, som har föreslagits, så uppfylls alla rimliga krav på att respekt skapas för konventionen.

Twisten gäller alltså närmast frågan om tidpunkten för åtgärder på detta område, och jag vet att någon alldeles nyss var inne på att Europarådets behandling av frågan skulle avvaktas; det är inte den juridiska kommittén som

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

sysslar med denna fråga — i varje fall inte ännu — utan en s. k. expertkommitté. Det har sagts att vi kan vänta till hösten, då expertkommittén skulle hinna ta upp frågan vid det sammanträde, som är utsatt till den 25 juni i år.

Men, ärade kammarledamöter, är det inte en aning sangviniskt att tro, att det då skall föreligga ett förslag och kunna fattas ett beslut på europeisk basis om vilka åtgärder som skall vidtas emot konventionsstridiga radiosändare? Var och en som har något begrepp om hur internationellt samarbete går till vet hur tidsödande detta arbete är.

Jag skall till kammarens upplysning be att få ge några exempel på den saken. Den expertgrupp, som arbetar med konventionen angående vissa regler om internationell skiljedom, har ännu inte kommit till något resultat på det s. k. expertstadiet, och därifrån skall ju förslaget gå vidare i form av en rekommendation till de olika staterna. När det gäller konventionen om juridiska personers etablering, d. v. s. aktiebolags bildande, har den kommitté, som började sitt arbete år 1956, först i dagarna framlagt sitt förslag i frågan. Tar jag till sist en fråga som gäller mitt eget område, nämligen konventionen om vägtrafikbrott, har experterna arbetat i tre år och är ännu inte färdiga.

Man frågar nu: Vad är det för brådska? Man säger: Vi kan vänta på Europarådet! Jag har med de exempel, som jag nyss gav, försökt ange för kammarens ledamöter den tidtabell, som vi i så fall får lov att acceptera. Jag hade nog vågat förutsätta att man ändå från oppositionens sida skulle vara beredd att sätta in åtgärderna, innan Östersjön blev alldeles full med piratsändare.

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att när Nordiska rådet gjorde sin rekommendation, förklarades det att åtgärderna skulle vidtas snarast. Jag skall be att få citera vad Nordiska rådets utskott i denna fråga har anfört. Utskottet säger, att den omständigheten att s. k. piratsändare har varit i verksamhet i flera år, i strid mot gällande reglemente, och att deras exi-

stens av somliga sålunda kan tolkas på det sättet, att de har varit tolererade, inte efter utskottets uppfattning bör avhålla respektive land från att snarast ingripa — utskottet använder alltså uttrycket »snarast». Vidare säger utskottet, att ej heller det förhållandet, att motsvarande spörsmål uppstått för länder utanför Norden, t. ex. Holland, och att dessa länder ännu inte har ingripit, efter utskottets uppfattning inte bör innebära att man från nordisk sida skall avstå från att vidta åtgärder på detta område.

Jag tror att kammaren ändå bör ta viss hänsyn till vad Nordiska rådet här sagt — för så vitt man nu är beredd att alls respektera vad Nordiska rådet beslutar.

Vidare, herr talman, har vi ju här att göra med en piratsändare som seglar under Panamas flagg. Panama har inte undertecknat konventionen. Vi kan följaktligen inte göra någon demarsch där, eftersom vi inte har någonting att bygga vår argumentation på. Vi gjorde en demarsch hos Nicaragua, under vars flagg man seglade tidigare, och den staten förbjöd Radio Nord — d. v. s. Maria Albertina, eller vad båten nu heter — att segla under dess flagg. Piratsändaren fick fira den flaggen — men man hade flera flaggor i sjökistan och hissade i stället Panamas flagg. Panama har som sagt inte undertecknat konventionen och står under blockad av transportarbetarinternationalen och motsvarande sjöfolksorganisation därför att Panama inte respekterar den ordning på det här området, som den fackliga rörelsen kräver. — Man bör kanske också här i kammaren ha klart för sig vad det är för folk man är ute och försvarar.

Vi kan väl förhandla, säger man. Med vem då? Med piraterna?

Piratsändarna bör få behålla sin frihet, säger man. Ja, hur är det med deras frihet — existerar frihet utan ansvar? Förmodligen inte, enligt de flestas mening.

Självfallet betalar den här båten inte heller någon skatt till sitt »hemland». Båten kommer nämligen aldrig dit och

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

det finns inte folk därifrån ombord på båten.

Här har sagts att det skulle vara en felaktig anklagelse att Radio Nord betalar otillräckliga avgifter till STIM. Jag skall kanske ta upp den saken för att belysa hur det faktiskt ligger till.

Enligt lag har kompositörerna, vilkas intressen STIM skall bevaka, rätt till dels s. k. *inspelningsersättning* och dels s. k. *utförandeersättning*. När det gäller Radio Nord kan STIM med nuvarande lagstiftning endast bevaka rätten till inspelningsersättning; utförandeersättning kan man inte på juridiska grunder kräva alldenstund Radio Nord sänder från internationellt vatten. För närvarande betalar Radio Nord 20 000 kronor per månad i inspelningsersättning; enligt vad som framkommit vid ett sammanträde på kommunikationsdepartementet där också STIM var representerat, är ersättningen nu uttryckligen begränsad till inspelningsersättning, och en uppgift som har förekommit — jag vet inte om den lämnats här — om att Radio Nord också skulle betala utförandeersättning är alltså helt oriktig.

Radio Nord betalar för 8 000 timmar till STIM 240 000 kronor per år. Sveriges Radio-TV betalar för praktiskt taget lika lång tid 2,5 miljoner kronor. Sveriges Radio är nämligen tillräckligt anständig att också betala utförandeersättning till konstnärer och textförfattare. Genom att Radio Nord vägrar betala utförandeersättning är det alltså bortåt 2,5 miljoner kronor per år som går kompositörer, textförfattare och konstnärer helt förbi. Är det någon som tvivlar på uppgiften, så har jag en fotostatkopia av kontraktet här!

Jag tror, herr talman, att det var nödvändigt att den här uppgiften fick lämnas. Man skall veta vad som är vad i det här sammanhanget.

Avslutningsvis vill jag säga, herr talman, att det här rör sig om en enkel och praktisk fråga, nämligen hur vi på vårt sätt skall kunna göra en insats när det gäller att upprätthålla respekten för en konvention som vi har ratificerat. Jag beklagar bara att somliga har fun-

nit det lämpligt att göra denna sakfråga till en politisk fråga.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vördsamt vilja rikta en fråga till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: Hur kan det komma sig att inget land utanför Norden, trots konventionen och trots anmaningen från presidenten för teleunionen, ännu har vidtagit lagstiftningsåtgärder mot dessa fria sändare, ehuru det finns 500 sådana sändare i världen? Statsrådets förvåning över reservanterna borde kanske snarare rikta sig mot utlandet och mot att man där ännu inte har gjort någonting i detta avseende. Är det möjligen inte så, herr statsråd, att man i utlandet *kan* hysa vissa betänkligheter mot just den form av åtgärder, som presidenten i internationella teleunionen har föreslagit?

Statsrådet förebrår reservanterna att de inte kommit med något eget förslag.

Herr statsråd! Vi har dessvärre inte haft tillgång till den expertis från kommunikationsdepartementet, handelsdepartementet, utrikesdepartementet och finansdepartementet, som stått till herr statsrådets förfogande, och dessutom har tiden varit ganska kort. Men vi har i alla fall haft ett konstruktivt förslag, nämligen att ärendet skulle hänskjutas till expertutredning inom Europarådets ram. Herr statsrådet trodde inte på en sådan expertutredning, därför att den skulle ta så lång tid, och åberopade exempel på detta. Är det så säkert att man bör tvivla på dessa internationella experter? Romavtalet, som är det mest omfattande internationella avtal som har kommit till på senare år, tog två à två och ett halvt år att utarbeta, och Europarådets experter är säkert inte mera senfärdiga än några andra.

Vad beträffar avtalet med STIM så saknar det givetvis varje relevans för den här saken. För det har väl inte varit lagstiftarnas mening att staten skulle

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

i detta fall fungera som indrivare för avgifter till STIM? Statsrådet går förbi det väsentliga. Inför utskottet har det förklarats, att Radio Nord har ett avtal med STIM, ett avtal av samma karaktär, som man har med andra utländska kontrahenter. Herr statsrådets tal om att 2,5 miljoner kronor om året skulle gå STIM-intressenterna förbi är ju fullständigt nonsens! Det är den summa som den statliga radion betalar för en sändning av helt andra dimensioner. Vid förbud förlorar STIM varje avgift från Radio Nord.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! I det anförande, som herr Palme höll för en stund sedan och i det anförande, som herr statsrådet höll kort därefter, slogs fast att i riksdagen råder full enighet beträffande målet för de aktioner, som här diskuteras. Jag är tacksam för att dessa konstateranden har gjorts. Jag tror, att det var nyttigt att den enigheten underströks och att detta tagits till riksdagens protokoll. Åtgärden torde förebygga missförstånd i framtiden.

Om målet råder alltså ingen tvekan, men därför är jag överraskad över innehållet i herr statsrådets anförande, ty mot bakgrunden av det konstaterande, herr statsrådet gjorde, förstärker jag inte att herr statsrådet lade ner så mycket arbete på att visa upp hur illa dessa piratsändare har uppfört sig. Om den saken är vi ju alla ense. Vi känner alla till dessa ting, men det, som vi inte är ense om, är huruvida den föreslagna lagstiftningen är ändamålsenlig såsom ett medel att komma till rätta med detta onda, som vi alla fördömer. Det är den centrala punkten i det problem, som vi diskuterar.

Herr Sundin höll för en stund sedan ett anförande, i vilket han kom in på frågan, huruvida inte Europarådet i sinom tid kunde tänkas föreslå en lagstiftning av annan karaktär än den, som nu diskuteras. Han sade att i det läget får vi ta under övervägande — ungefär

så föll hans ord — att anpassa vår lagstiftning till den ifrågasatta europeiska lagstiftningen, och det är ju riktigt. Men, ärade kammarledamöter, det kan ju bli en svår och besvärlig omställningsprocedur. Den kanske blir erforderlig, men det blir inte så hedrande för oss att nödgas vara med om den.

Jag skulle, innan denna debatt avslutas, gärna vilja understålla kammaren ytterligare ett par exempel på vilka egendomliga konsekvenser den föreslagna lagstiftningen kan leda till. En person som låter engagera sig för medverkan i »piratsändaren» med sång eller föredrag eller på annat sätt, blir straffri, om hans opus inspelas på band här i landet, men om han deltar i sändningen, »där den äger rum», som det heter i lagen, är han förfallen till ansvar. Ett annat exempel: Den utlänning, som på öppna havet eller i luftrummet däröver upprättar eller innehar radioanläggning som inte verkar störande eller innebär fara för störning men vars förefintlighet står i strid med radioreglementet, kan inte straffas enligt det föreliggande lagförslaget, medan däremot en svensk som i en eller annan form hjälper vederbörande, t. ex. med transport av livsmedel eller olja, straffas. Ytterligare ett exempel: I utlandet hemmahörande — t. ex. tyska, engelska och amerikanska — firmor, som annonserar i piratradio utanför våra kuster kan icke bli föremål för ingripande enligt lagen, medan däremot deras svenska konkurrenter genom straffbestämmelser utestänges från denna reklammetod.

Det är några exempel på de underliga konsekvenser som kan inträffa. Svenskt lagstiftningsarbete har ju, ärade kammarledamöter, som vi alla vet, ett högt och berättigat internationellt anseende för klarhet och exakthet. Jag känner mig inte övertygad om att den nu ifrågasatta lagstiftningen fyller traditionella svenska krav i detta hänseende. Enligt min mening skulle vi här i riksdagen väl tjäna ett svenskt rättsintresse, om vi kunde besluta oss för ytterligare överväganden, innan vi träffar det definitiva avgörandet.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet talade om att regeringen hade haft expert som länge och ingående behandlat de problemställningar det nu var fråga om. Men om man så ingående hade behandlat dem, varför förelades inte det materialet redan inför Nordiska rådet? Varför nöjde man sig då endast med att låta ett medlemsförslag framläggas? Regeringens uppfattning tycktes ju ha varit klar redan då.

Herr statsrådet sade att vi saknar fantasi. Saknar man fantasi därför att man vill ha material för att få samtliga aspekter på en fråga belysta? Herr statsrådet talade ytterligare om konventionen som vi ratificerat. Vilka vi? Inte riksdagen! Riksdagen har inte ratificerat konventionen av år 1959 eller reglementet av år 1959. Däremot stämmer det att punkten 422 i reglementet har tillkommit på nordiskt initiativ.

Herr statsrådet lade stor vikt vid att man inom Nordiska rådet sagt, att man snarast ville ha åtgärder vidtagna. Det är riktigt att ordet »snarast» finns med i uttalandet, men det finns inte med i själva rekommendationen. Den talar endast om att åtgärder borde vidtagas för att genomföra det internationella radioreglementet. Bekymrar det inte statsrådet att de lagförslag som nu utarbetats i de nordiska länderna blir tämligen olikartade? Bekymrar det inte statsrådet att de skulle ha blivit åtskilligt mer likartade om man hade följt den rekommendation som herr statsrådet själv undertecknade om att utskotten måtte ges tillfälle att överlägga med varandra då det gäller nordisk lagstiftning, eftersom man genom överläggningar kunde öka möjligheterna att nå likartade resultat i lagstiftningsarbetet. Propositionen lades fram så sent att dessa möjligheter inte har funnits på grund av den tidsnöd varunder utskottet arbetat.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Ja, herr Jacobsson, jag skall ta upp ett par av de anmärkning-

ar som herr Jacobsson hade att göra till mitt inlägg. Först frågade han varför vi inte ingriper även mot andra internationella sändare. Det är väl ändå inte vår uppgift. Vad vi försöker göra är att hålla rent för egen dörr. Anledningen till att det finns så många konventionsstridiga sändare på mellanvägsbandet är delvis den att vissa stater inte ansågs behöriga att vara med då mellanvägsbandet fördelades på telefonkonferensen i Köpenhamn 1948. Västtyskland t. ex. var vid den tidpunkten inte erkänt, och inte heller Spanien fick vara med. Vidare var inte öststaterna representerade vid Köpenhamns-konferensen, och ockupationsmakterna i Tyskland gjorde anspråk på att få särskilda våglängder för sina speciella sändningar. Dessa länder har under de gångna åren själva tagit sig rätten att sända på ett stort antal våglängder. Därjämte har också en del våglängder utanför våglängdsplanens fördelningsschema tagits i anspråk för det kalla kriget mellan öst och väst. Mot konventionsstridiga sändare av detta slag kan vi inte ingripa och varför? Jo, därför att sändningarna sker från andra länders territorium, och mot dylika sändningar exempelvis från Tyskland kan vi inte ingripa med någon lagstiftning.

Vad vi själva vill med det förslag som nu diskuteras är att vi åtminstone skall försöka göra vad vi kan för att vinna respekt för den konvention som finns. Då är det väl ändå helt naturligt att de nordiska länderna, som bildar en enhet och som är de länder som först fick piratsändare i sina farvatten, samlar sig för en diskussion om vilka åtgärder som bör vidtagas för att få ett slut på dessa konventionsstridiga sändare.

Sedan måste jag säga att jag beundrar herr Jacobssons friska humör. Han sade nämligen att vad jag hade att anföra om att STIM inte kunde ta ut vad de rätteligen skulle ta ut i utförand ersättning var rent nonsens. Rent nonsens! Men, herr Jacobsson, det var väl en felsägning detta att betrakta det som nonsens att 2,5 miljoner kronor går våra konstnärer förbi. Har vi inte under

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

den sista veckan diskuterat om ökat stöd till konstnärer, musiker och andra? Var någonsans var herrarna då? Då var man på den sidan där man ville ge medel, men nu stiger herr Jacobsson fram och säger att det är nonsens att höra att tonsättare, textförfattare m. fl. inte får vad de skall ha. Det är värdefullt att detta antecknas till protokollet.

Herr Hagberg anmärkte på lagstiftningen. Ja, den diskussionen skall väl herr Hagberg inte ta upp med mig utan med den högsta juridiska myndighet som finns i detta land, nämligen lagrådet, ty det är dess förslag som jag följt på ett undantag när.

Fru Segerstedt Wiberg försökte säga att det är klart att det står »snarast», men det står inte i klämman utan i motiveringen. Är det ändå inte så, fru Segerstedt Wiberg, att vi brukar betrakta det som står i motiveringen som minst lika värdefullt som det som står i klämman, och om vi tar hänsyn till svensk parlamentarism och svenska sedvanor, tror jag nog att fru Segerstedt Wiberg snart upptäcker att hon hoppat i galen tunna.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar förstå varför statsrådet talar med sådan inlevelse och energi här. Han föreställer sig tydligen att Östersjön inom mycket kort tid kommer att vara alldeles full med sådana där piratfartyg, om vi inte lagstiftar här i dag. Men herr statsrådet kan vara lugn. Även om vi skulle vänta på Europarådet kommer nog inte Östersjön att vara så välbefolkad med sådana här piratfartyg, innan vi ordnat denna fråga. Tag det litet lugnare! Det är bäst för nerverna också!

Vi fick för första gången i denna kammare en uppgift om vilka alternativ till den föreliggande lagstiftningen som regeringen diskuterat. Men varför i all rimlighets namn har man inte antytt i några som helst papper som riksdagen har fått, att man har haft alternativ? Man skulle ha presenterat dem och ta-

lat om varför de inte dög, men det har man inte gjort. Nu säger statsrådet att han har följt lagrådets rekommendation. Verkligen! Det var mycket intressant, eftersom lagrådets huvudlinje ju är att man inte skulle lagstifta för närvarande i denna fråga. Det är sant att lagrådet sedan såsom andra punkt säger, att skulle man ändå lagstifta trots lagrådets rekommendation, så borde man givetvis hyfsa till lagstiftningen, och det skall gärna erkännas att i jämförelse med den första olycksaliga produkten från Hans Majestäts kansli är lagrådets mycket bättre, men det är också det bästa jag kan säga om det förslag regeringen lagt fram.

Sedan var det frågan om STIM-avgifterna. När statsrådet talar om dessa stora belopp och viftar med ett kontrakt här och talar om miljonbelopp som undandras STIM, så förbiser han hela karaktären av upphovsrättslagstiftningen. Det rör sig ju i den inte om bestämda belopp, som musikförbrukare är skyldiga att betala. Upphovsrättslagstiftningen avser bara att ge underlaget för rättsliga uppgörelser på detta område. När en industri skall börja spela industrimusik, tar man hänsyn till hur stor industrien är. Det är rimligt, säger man, att en industri med 2 000 anställda betalar mycket mer än en industri med 100 anställda. Men herr statsrådet Skoglund menar att en industri med 10 000 anställda, som man spelar dagligdags för, inte bör betala mer än en industri med 100 personer. Jag försäkrar att det skulle bli ganska dyrt för en sådan liten industri att betala samma belopp. Men statsrådet vill att Radio Nord, om den inte skall bli betraktad som skubbare, skall betala samma belopp som Sveriges Radio, som täcker hela landet med dubbla program o. s. v. Det är en orimlig ståndpunkt.

Herr ELMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tar talmannen och kammarens ledamöter till vittne på att jag mestadels inte brukar besvära kammaren annat än i konstitutionella frå-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

gor, men jag har inte kunnat åhöra denna diskussion om Europarådets roll här utan att säga några ord. Jag har i många år tillhört Europarådets juridiska kommitté, och jag blev chockerad när jag såg uppgifterna från lagrådet, att Europarådets juridiska kommitté skulle ha behandlat denna fråga. Den har aldrig varit uppe på dagordningen.

Jag tillhör till yttermera visso dessutom underkommitté 15, som sysslar med det framtida arbetet inom Europarådets juridiska kommitté. Jag har här i min hand dagordningen för nästa sammanträde, som skall äga rum i Dublin den 29 juni. Den rör sig om Europas tekniska bistånd till Afrika på det juridiska området samt överläggningar med anledning av ett anförande av österrikiske justitieministern dr Broda den 17 maj. Allt detta har ingenting med piratsändarna att göra.

Herr Per-Olof Hanson och fröken Mattson har lämnat korrekta uppgifter. Denna fråga har inte behandlats av juridiska kommittén utan av en liten expertkommitté, vilken som herr Hanson mycket riktigt sade skall ta upp den vid ett sammanträde den 25 juni. Men denna kommitté skall först övertyga utrikesministrarna i de 16 medlemsländerna, inklusive Sveriges, Norges och Danmarks utrikesministrar, om att en konvention om radio och TV skall se ut på det eller det sättet. Det finns en annan väg, som också är möjlig att gå, och det är att motionsledes göra en framställning till assemblén, men Europarådets juridiska kommitté yxar inte till någon konvention på en kafferast. Vi studerar mycket noga alla motioner som inlämnas, och jag försäkrar att det kommer att ta mycket lång tid, innan man kan vänta något från Europarådet i denna fråga.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Under denna debatt har herr Hagberg och jag blivit fullständigt eniga om att det inte är så mycket som skiljer åtminstone centerpartiet och högern i denna fråga. Det brukar ju vara

vanligt att högern och centerpartiet har stor förståelse för varandra, så det är inte så anmärkningsvärt.

Herr Hagberg säger att högern vill ha lagstiftning för att förhindra piratsändare men vill vänta tills man får se vad Europarådets juridiska kommitté småningom kommer fram till. Jag har kontrollerat med herr Hagberg att det är riktigt. Ifrån vår sida har vi den bestämda uppfattningen, inte minst efter det klarläggande som konstitutionsutskottets ärade ordförande här har lämnat, att det kommer att ta lång tid innan det är klart. Vi stöder oss dessutom på den rekommendation som är knuten till konventionen — jag upprepar mig från föregående anförande — där det klart och tydligt heter, att man från varje land skall undersöka möjligheterna att lagstiftningsvägen förhindra piratsändare. Herr talman! Jag är glad för den förståelse som finns mellan centerpartiet och högern i denna fråga.

Till sist vill jag ställa en fråga, inte till herr Per-Olof Hanson utan till folkpartiets gruppledare i denna kammare, herr Lundström. Jag hoppas att han, när avgörandet faller, inte skall, såsom skedde i Nordiska rådet, befinna sig i korridoren, utan att han befinner sig i kammaren och tar aktiv del i röstningen här. Kommer folkpartiet, herr Lundström, på samma sätt som herr Hagberg här har deklarerat, att klargöra att det är medelst lagstiftning som folkpartiet vill förhindra piraterna vid de svenska kusterna att bedriva sin verksamhet? Eller kommer det att bli en ny aktion, med hjälp av tidningen Expressen och understödd av folkpartiet, för att tala om för våra ungdomar att vi i folkpartiet fortfarande vill ha kvar den här skvalradion till eventuell förnöjelse för ungdomarna?

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i ett tidigare anförande berört några av de konsekvenser den ifrågasatta lagstiftningen skulle få. Herr statsrådet gendrev inte de exempel jag nämnde. Han menade, att jag

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

inte skulle diskutera den saken här utan med vår högsta juridiska expertis, nämligen lagrådet, och så tillade statsrådet ordagrant: »Jag har följt lagrådet.»

Nej, herr statsråd, det har herr statsrådet inte gjort. Lagrådet har föreslagit, att man skall avvakta det avgörande, som kan förväntas från Europarådets juridiska utskott. Lagrådet har således föreslagit ett uppskov med ett definitivt ställningstagande i denna fråga. Är det inte så? Vi reservanter har gått på lagrådets linje, nämligen att invänta ett avgörande i Europarådets juridiska utskott.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Från djupet av den tunna, som herr statsrådet hoppades att jag hamnat i, vill jag konstatera att statsrådet inte svarat på mina frågor och främst icke på den fråga som gällde varför Nordiska rådet inte fick ta ställning till de konklusioner som regeringarnas experter hade kommit till i form av regeringsförslag. I stället lades det endast fram ett medlemsförslag.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag får väl tacka herr Elmgren för att han tyckte att jag hade givit en korrekt skildring av hur den här saken ligger till i Europarådet. Jag vill också hjärtligt instämma i vad han sade om att Europarådets juridiska kommitté inte yxar till ett förslag i brådskan. Man får verkligen hoppas att kommittén inte gör som svenska regeringen gjort.

Men, herr talman, man bör inte heller försöka blanda bort korten med något påstående om att det skulle ta en oändlig tid att få igenom detta. Herr Elmgren framhöll som skäl för tidsutdräkt, att kommittén och assemblén skulle ha att övertyga bl. a. de nordiska utrikesministrarna om nödvändigheten av en sådan lagstiftning, och det var ett överraskande skäl, får jag säga.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill börja med det sista anförandet. Det var bara lagförslaget som presenterades för Nordiska rådet, och det är rätt enkelt att begripa anledningen. Man hade i de olika ländernas expertgrupper kommit överens om att de andra åtgärder som hade diskuterats i grupperna antingen skulle vara verkningslösa eller också skulle vara behäftade med något annat fel. Av den anledningen fördes de inte fram, utan de fyra nordiska ländernas regeringar enades om att man skulle gå till en aktion lagstiftningsvägen. Konstigare än så var det inte.

Herr Hanson försäkrade mig, att flottan av piratfartyg inte skulle öka. Man får väl lita på redaren, förstår jag, men man vet ju inte alldeles säkert.

Så vill jag säga, att herr Hanson inte behöver ha några bekymmer för mina nerver. Jag sover gott på nätterna.

Sedan var det det här kontraktet som har exponerats. Herr Hanson liksom försökte krångla sig ur det hela genom att säga att man ändå inte kan jämföra de båda radioföretagen, men egentligen skulle Radio Nord betala ännu mera, ty enligt **STIM**:s principer för uttagande av ersättning skall de som bedriver kommersiell rörelse — kaféer och motsvarande företag — betala högre ersättning till **STIM** än de som bedriver ideell rörelse.

Herr Hagberg yttrade att han höll på lagrådet men att jag inte gjorde det. Nu diskuterade herr Hagberg dock ingressen till lagrådets resonemang om lagförslaget. Om vi däremot håller oss till själva lagförslaget, vill jag framhålla, vilket jag redan berört, att jag har accepterat lagrådets invändningar med ett enda undantag.

Däremot är det riktigt, som herr Hagberg gör gällande, att lagrådet i ingressen resonerat om huruvida man borde vidtaga denna åtgärd nu eller om man till äventyrs borde avvakta Europarådets ställningstaganden. Det är alldeles riktigt refererat, men kammaren hörde ju alldeles nyss herr Elmgren vittna i målet. Herr Elmgren kunde därvid veri

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

fiera mina uppgifter om hur lång tid det skulle komma att dröja, innan man kunde vidtaga några åtgärder på detta område. Vad åtgärderna i och för sig beträffar är ju herr Hagberg och jag överens om att de bör vidtagas. De finns angivna i herr Heckschers motion, som är likalydande med den motion som herr Hagberg burit fram i denna kammare.

Man kan nu beträffande lagrådets ingress göra gällande, att i den göres en praktisk bedömning. Det är ingen juridisk fråga, om man bör lägga fram ett förslag nu eller nästa år, utan det är en praktisk bedömningsfråga. Regeringen ansåg sig själv kunna göra denna praktiska bedömning och menade därvid, att dess bedömning — parallell med den bedömning som gjordes i de övriga nordiska länderna — tog över de betänkligheter, som lagrådet givit uttryck för. Därför fördes förslaget fram till den svenska riksdagen.

Herr **ELMGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara den allra sista delen av herr Per-Olof Hansons anförande föranleder mig till en replik. Jag yttrade, att den expertkommitté, som var tillsatt av Europarådets ministerkommitté, hade till uppgift att övertyga utrikesministrarna i respektive länder inklusive Sverige, Norge och Danmark. Det är ganska naturligt, att de som fått ett uppdrag försöker övertyga sina uppdragsgivare. Jag yttrade däremot ingenting om den juridiska kommittén i detta sammanhang. Den är ju inte tillsatt av ministerkommittén.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! I anslutning till det sist anförda vill jag bara understryka, att vad vi än säger om att man är tvungen att övertyga etc. vi inte bör använda in absurdum argumentet att man praktiskt taget aldrig skulle kunna komma fram till positiva åtgärder. Det är ändå någonting väsentligt, ärade kammarledamöter, att vi kan komma fram till för

hela Europa gemensamma åtgärder i nu berörda avseende. Följer vi den linje, som regeringen här har slagit in på, kan vi komma i det läget, att de nordiska länderna kommer att hålla sig med en alldeles egen lagstiftning, som inte alls överensstämmer med den på kontinenten gällande. Hur det än blir, skall ju frågan ändå tagas upp på det vidare, europeiska fältet.

Till herr statsrådet Skoglund vill jag säga, att jag vidhåller att det hade varit önskvärt att regeringen även redovisat de alternativ man avvisat. Det hade dock givit kammarens ledamöter ett fylligare material för bedömningen. Nu har vi fått en enastående mager sakredovisning i detta ärende. Det är väl nu endast att beklaga, att så har blivit förhållandet. På den punkten kan inte regeringen undandraga sig ett visst ansvar.

Sedan är det väl en viss skillnad om det skulle tillkomma ytterligare en och annan båt i Östersjön eller om — som herr Skoglund yttrade — »Östersjön skulle bli full av sådana båtar».

Jag kan inte förstå, att statsrådet vidhåller sin argumentation när det gäller frågan hur mycket pengar det ena eller andra företaget skall betala till STIM. Statsrådet försöker här göra gällande, att det lilla företaget Radio Nord med dess enda båt skulle betala mer pengar till STIM än jätteföretaget Sveriges Radio med alla dess sändarstationer. Varför inte lika gärna erkänna, att detta argument inte är hållbart, herr statsråd! Det är inte möjligt att driva argumenteringen på detta sätt, ty enligt upphovsrättslagen förutsättes att avtal träffas, varvid man får ta hänsyn till storleken av det företag det gäller, karaktären av den verksamhet man bedriver m. m. Något annat vore ju inte heller möjligt. Herr statsråd! Bara ett gott råd: Lägg bort åtminstone det argumentet, ty det stärker inte Er sak!

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Denna midnattsduell mellan herr Hanson och mig kan tydligen pågå hur länge som helst!

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Vad jag sade till herr Hansson var följande: Enligt de principer, som STIM tillämpar, skall det företag, som använder grammofonskivor i kommersiellt syfte, erlægga en högre avgift än andra. Jag har bara, herr Hansson, gjort detta referat. Jag har inte lagt till någon egen mening.

Herr Hanson bör komma ihåg, att Sveriges Radio och Radio Nord spelar grammofonmusik ungefär lika många timmar. Jag kan bestyrka även detta med siffror, om herr Hanson önskar att vi skall plocka i dem nu på sena kvällen.

Herr Hanson frågar: Varför skulle man inte låta den nordiska lagstiftningen bli europeisk? Varför skulle man inte låta den europeiska lagstiftningen få influera på den nordiska? Håller herr Hanson benhårt på denna ståndpunkt? Hur är det på andra områden? Har vi inte olika slag av gemensam nordisk lagstiftning, som tillkommit utan att vi har sneplat på den europeiska lagstiftningen på motsvarande områden? Jag tror inte att detta resonemang från herr Hansons sida är hållbart.

Till sist kommer ju den vanliga folkpartistiska glidningen: Från en eller två båtar till några flera!

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr statsråd, försök inte att smita undan i buskarna! I sin förra replik sade herr statsrådet att Radio Nord egentligen skulle betala mera STIM-avgifter än Sveriges Radio. Nu säger herr statsrådet i den senaste repliken — vilket är fullt riktigt — att sändning som icke är kommersiell behandlas på ett ur STIM-avgiftssynpunkt betydligt lindrigare sätt. Men herr statsrådet tog inte någon som helst hänsyn till det förhållandet, att Radio Nord är ett mycket litet företag jämfört med Sveriges Radio. Det vore orimligt att tillämpa upphovsrättslagen så att ett företag av ASEA:s storlek skulle betala ett lika litet belopp för industrimusik som Kråkhults plåtslageri — om det

finns — med 15 anställda. Nej, den relevanta frågan ur STIM:s synpunkt i dag är inte om STIM skulle få 2,5 miljoner kronor, utan det är om organisationen i stället skall mista de 240 000 kronor som man för närvarande inhöstar av Radio Nord. Det sista är Er linje, herr statsråd!

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Det ligger så till att vad STIM kan få in från Radio Nord är de 240 000 kronorna, ty STIM har inga möjligheter att författningsmässigt kräva ut någonting mer, eftersom det företag som skulle betala avgifterna inte ligger på svenskt territorium utan på internationellt vatten. STIM har att välja mellan att acceptera Radio Nord's förslag om 20 000 kronor i månaden eller att få ett mindre belopp eller inte någonting alls — det är så det ligger till.

Jag betonade sedan att enligt STIM:s principer skall den, som använder grammofonskivor i kommersiellt avseende, betala mer än andra. Det är det första. Vidare vill jag säga att Radio Nord har lika många speltimmar med grammofonskivor som Sveriges Radio. Det är det andra som man i detta sammanhang bör observera, herr Hanson!

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Jag tänker inte blanda mig i dessa spirituella meningsbyten om STIM-avgifter och sådant, men jag skall erinra om ett litet inpass som en talare gjorde här i ett tidigare skede av denna debatt — jag tror att det var herr Jonasson. Han sade att många av dem, som hade möjligheter att lyssna både till melodiradion och Radio Nord ibland faktiskt förväxlade dessa program — de som lyssnade till melodiradion, trodde att det var piratradion och vice versa. Detta visar kanske att det, bortsett från reklaminslagen i Radio Nord's sändningar, om vilka det ju finns delade meningar, inte finns någon anledning att reagera mot själva programmen som sådana. Motiveringen för lagförslaget är av

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

annat slag och har nu senast redovisats av kommunikationsministern, och även tidigare talare har anfört de skäl, som föranlett den föreslagna lagen. För min del tänker jag bara helt kort anföra några av de principiella synpunkter, som jag har tyckt vara vägledande när denna fråga behandlats inom utskottet.

Det är ju så att inte minst här i riksdagen brukar det framhållas betydelsen av ett intensifierat internationellt samarbete — det kan gälla de svenska insatserna inom Förenta Nationerna, nedrustningsfrågor, en utvidgad handel och många andra frågor. Det samarbete över nationsgränserna, som förekommer för att reglera och fördela sändningsmöjligheterna för radio har sin betydelse vid bedömningen av den fråga, som här diskuteras. Radion såsom företeelse är för övrigt i hög grad internationell, enär det som sändes inte stannar upp vid gränssommar och territorialvatten utan oberoende av dylika stopptecken väller ut över grannländer och kontinenter.

Under de år radion gjort sitt segerståg över världen har också internationella konferenser hållits för att rättvist söka fördela sändningsutrymmet. Konventioner i detta syfte har slutits mellan nationerna åren 1927, 1932, 1952 och 1959. Det sistnämnda årets konvention jämte ett till denna fogat reglemente har antagits för Sveriges del enligt beslut av Kungl. Maj:t.

Sedan är det en sak som jag tycker inte har blivit tillräckligt betonad här i debatten. Den gällande lagstiftningen i vårt land ger möjligheter till kontroll över radiosändningar såväl inom landet som å främmande fartyg eller luftfartyg som befinner sig inom svenskt territorium samt å svenskt fartyg och luftfartyg utom riket. De s. k. piratsändarna, som är stationerade på fartyg med främmande lands flagg på internationellt vatten utanför våra kuster men som ger program direkt avsedda för vårt land, saboterar därför inte bara de internationella överenskommelserna om en fördelning av sändningsutrymmena i etern utan kringgår därjämte

på ett flagrant sätt — för att tjäna kommersiella intressen — svensk lag.

Det lagförslag, som utskottet haft att ta ställning till, syftar till en utvidgning av lagen för att därmed nå även dessa illegala sändare. Det har kommit till efter samarbete mellan departementen i de nordiska länderna och har godtagits av Nordiska Rådet vid dess session i mars månad i år.

Herr talman! Ett bifall till utskottets förslag ökar därför inte bara förtroendet för internationellt samarbete och internationella överenskommelser; det stärker även respekten för syftet med svensk lagstiftning och det stärker Nordiska Rådets prestige på så sätt att det som där godkänts med en överväldigande majoritet inte sedan här hemma betraktas som luft utan i god demokratisk ordning kommer till ett konkret uttryck i den nu föreslagna lagen.

Jag ber, herr talman, även jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Efter den för denna kammare ovanligt livliga diskussion som har förekommit under den senaste timmen med exponerande av dokument av olika slag kommer det närmast att verka som ett platt fall att komma med den lilla detaljfråga som jag skall ta upp här.

Jag skall nämligen inte alls gå in på de frågor av principiell natur, som är av ganska väsentlig betydelse och som har diskuterats, inte heller på frågor av praktisk natur som sammanhänger med detta ämne. Det enda som jag skulle vilja säga är att det är ganska trevligt att STIM får mera pengar nu sedan radion har beslutat ersätta de nattliga sändningar som Radio Nord haft tidigare, pengar som aldrig kommit till STIM om inte Radio Nord visat vägen.

Jag föreställer mig att det inte är omöjligt, att riksdagen, trots de mycket skarpsinniga och väl underbyggda inlägg som har anförts från reservanternas sida, kommer att bifalla utskottsmajoritetens förslag. Om så skulle bli fal-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

let ber jag att få yrka bifall till punkten b i motion nr 874 i andra kammaren av herr Björkman m. fl., vilken motion statsrådet Skoglund menade var så dum. Motionen går ut på att lagens promulgationsbestämmelse skall ändras på ett sådant sätt, att lagen inte skall träda i kraft före den 1 januari 1963, detta för att bereda de anställda en något längre tid till omställning av sitt arbete.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i numera något nattståndet sammanhang för att svara herr Hanson. Sedan dess tycks denne ha hållit ett femtontal anföranden och barmhärlighetens slöja har fallit över de första två å tre anförandena men inte på en punkt. Jag försökte säga att vi var ense om målet. Ingen har försökt försvara det faktum att det finns en piratradio. Herr Hagberg sade ungefär detsamma.

Jag gjorde ett undantag för herr Hanson, och han stod mycket riktigt upp och bekräftade att han svävade på målet. Detta är ändå en ganska betydelsefull skillnad. Med all respekt för herr Hansons parti och för herr Hansons egna parlamentariska insatser tvingas jag då säga att han representerade en i detta sammanhang högre dignitet av folktopartistisk velighet.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme känner sig fortfarande tydligen så överväldigad att han påstår att jag svävade på målet i en fråga, där jag inte uttalade mig. Han ville ha besked från mig och jag ska ge honom detta beträffande två huvudprinciper, som jag anser måste vara vägledande: eterns frihet och kravet på ordningen i etern. Jag hoppas att vi skall kunna skapa den ordningen med hjälp av internationella överenskommelser. Om det skall ske genom lagstiftning eller om vi kan hitta andra vägar, vågar jag i dag inte ha någon uppfattning om.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Eftersom jag, som herr Sundin mycket riktigt anmärkte, inte deltog i Nordiska rådets beslut i denna fråga, vill jag trots allt som är sagt om Nordiska rådets behandling av detta spörsmål ändå ta upp behandlingen ur den synpunkt som jag hade i egenskap av enskild medlem i rådet.

Att jag avstod från att delta i Nordiska rådets beslut om rekommendation till regeringarna, berodde på att jag fann det föreliggande sakmaterialet så ofullständigt att ett ställningstagande inte var möjligt för mig. Jag ställde mig åtskilliga frågor. Framför allt kunde jag inte finna att konventionens förpliktelser på något sätt var klarlagda. Var det verkligen vår skyldighet att ingripa mot fartyg under främmande flagg på internationellt vatten? Innebar skyldigheten även ingripande mot sändning, som inte var störande för annan radiomottagning? Var över huvud taget de aktuella radiofartygens sändning störande för någon?

Den diskussion som förekom på delegationsammansättningsmöten var mycket obetydlig, och frågans behandling i Nordiska rådets session gav mig inget tillfredsställande svar på dessa frågor. Då konventionen inte hade ratificerats av riksdagen, hade jag svårt att tro att riksdagen kunde vara bunden till de straffrättsliga saktioner, som det påstods att regeringarna planerade. Någon officiell redovisning av de tilltänkta åtgärderna lämnades för övrigt aldrig Nordiska rådets medlemmar. Utskottsreservantens utlåtande om expertpromemorians innebörd togs inte upp av någon i debatten. Jag vet inte vad juridiska utskottet hade fått sig tillsänt för material. Jag fick emellertid aldrig ta del av något regeringsförslag eller utkast till sådant. Där emot poängterade juridiska utskottet i sitt utlåtande, att det inte tog ställning till vilka åtgärder som skulle vidtas.

Det fanns även andra frågor, som jag inte heller kunde få klarhet i, t. ex. andra länders åtgärder. Utskottets talesman omvittnade mycket ivrigt att de allra flesta stater hade skrivit på denna

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

konvention. Varför inte andra stater ansett det nödvändigt att göra något ingripande framgick aldrig. Inte heller förelåg någon auktoritativ utredning beträffande den folkrättsliga aspekten.

Det kunde tyckas naturligt, om jag med dessa synpunkter som bakgrund hade röstat avslag på medlemsförslaget. Det gjorde jag emellertid inte. Jag ansåg nämligen att, därest den av Sverige biträdde konventionen verkligen ställde uttryckliga förpliktelser i ett fall som det aktuella, så är det klart att de borde infrias. Däremot ansåg jag det vara rimligt att man i så fall fått veta vilka slags åtgärder som skulle rekommenderas. På den punkten var upplysningarna, som jag nämnt, praktiskt taget obefintliga.

Med hänsyn till alla dessa oklarheter kom jag efter moget övervägande till den slutsatsen, att jag borde vänta med att ta ställning tills propositionen kom i Sveriges riksdag och då möjligen med fullödigare uppgifter.

Frågans senare utveckling har i hög grad bestyrkt behovet av en bättre förberedelse. Jag har inte kunnat finna att propositionen i detta avseende är tillfredsställande, vilket gjort att jag yrkat avslag på den. Viktiga förutsättningar för ett objektivt bedömande av frågan är alltså oklara. Det har också framgått av debatten, där så många olika meningar kommit till uttryck.

För mig har två saker framstått tydligare än något annat, nämligen dels att denna fråga bör lösas i ett vidare internationellt sammanhang, dels att den lagstiftning som eventuellt kan behövas inte skall, som det föreliggande förslaget, vara så utformad att den strider mot svensk rättsuppfattning.

Jag vill erinra om att högerns och folkpartiets gemensamma reservation till det nu föreliggande utskottsutlåtandet — och det är kanske ett direktare svar till herr Sundin, i den mån vad jag nyss sagt inte var tillräckligt — tydligt visar, att man inte anser det finnas anledning att föregripa den diskussion, som kan förekomma under en internationell förhandling. Därefter står det or-

dagrant i första lagutskottets utlåtande nr 40, s. 27: »Denna diskussion kan leda till åtgärder av helt annat slag än dem som regeringen föreslagit. Sverige bör på ett vidare internationellt plan verka för en lösning av problemen med de konventionsstridiga sändarna.»

Om herr Sundin inte godkänner att folkpartiet är av den uppfattningen, så bör han inte heller godkänna högerns uppfattning, eftersom reservationen är gemensam för dessa partier.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att vi i folkpartiet alls inte har någon anledning att uppträda som beskyddare för Radio Nord eller Radio Mercur. Vår ståndpunkt i denna fråga har dikterats av den uppfattningen, att det förslag till lösning som har framlagts och den lagstiftning som här har föreslagits, icke är det rätta sättet att lösa spörsmålet. Först måste det bli en bredare internationell behandling, och därefter får vi ta upp frågan om vilka åtgärder som skall vidtas och vilken lagstiftning som eventuellt kan vara nödvändig. Den nuvarande lösningen anser vi icke vara godtagbar.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är för mig en glädje att få veta de motiv som låg bakom att herr Lundström vid ett visst tillfälle i Nordiska rådet inte vågade vara med sin lekamen närvarande. Vidare uppskattar jag också att han vid detta tillfälle var så fylld av många och nya synpunkter på dessa frågor, att han allra helst i ensamhet ville delge korridorerna dessa uppfattningar.

Vi har väl, herr talman, kommit frågan något närmare vad beträffar folkpartiet. Man gör inte samma klara och riktiga deklaration som herr Hagberg har gjort i denna fråga, där han klart och tydligt säger att vi måste ha en lagstiftning som förhindrar detta. Herr Lundström säger att vi eventuellt kanske behöver en sådan. Jag vet inte om det är typiskt folkpartistiskt eller inte, men jag får väl, herr talman, nöja mig med det svaret.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Med detta har vi väl kommit kärnan så nära som herr Hagberg tidigare har deklarerat, vilket gör att jag, herr talman, i detta sammanhang, även om det skulle vara frestande, inte har någon som helst anledning att diskutera vare sig skvalmusik i Radio Nord, STIM eller Per-Olof Hanson.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Efter herr Lundströms deklaration vill jag gärna göra ett politiskt konstaterande.

Folkpartiets gruppledare i andra kammaren har i dag förklarat, att han visste precis vad saken gällde och vad han ville i den aktuella frågan i Nordiska Rådet, men han var sjuk, så att han kunde inte delta i voteringen. Folkpartiets ledare i första kammaren, herr Lundström, har förklarat, att han inte alls visst vad det gällde eller vad han ville, och därför gick han ut. Resultatet blev alltså att båda avstod. Från moralisk synpunkt är kanske herr Lundströms vinglande mer tilltalande.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Att jag inte vid voteringen i Nordiska Rådet markerade mitt avstånd genom att trycka på båda knapparna berodde inte, herr Sundin, på att jag inte vågade. Varför skulle jag inte våga det? Det var närmast ett olycksfall i arbetet, som sådant inte värre utan snarare mindre — med hänsyn till min allmänna inställning i frågan — än åtskilliga feltryckningar som förekommer här i riksdagen både bland oss vanliga riksdagsmän och bland statsråden.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Efter den politiska värdering, som statsrådet Skoglund gjort, skulle jag endast vilja ställa en fråga till statsrådet: Är det omoraliskt att vara sjuk?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen,

att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan med viss ytterligare uppdelning, vartill herr talmannen ville återkomma.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i *punkten A* hemställt.

I fråga om *punkten B*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Alexanderson*, att kammaren skulle godkänna den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del; samt 3:o), av herr *Larsson*, *Thorsten*, att motionerna I: 732 och II: 890 skulle bifallas.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av herr *Alexanderson* framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40 *punkten B*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Alexanderson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

funnos vid omröstningens slut rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 83;
Nej — 45.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten C*, anförde vidare herr talmannen, komme med anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas först särskilt rörande varje paragraf i Kungl. Maj:ts av utskottet i punkten tillstyrkta förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m. med ikraftträdandebestämmelse, rubrik och ingress sist, samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i punkten *C* i övrigt.

På särskilda propositioner godkändes *1 och 2 §§* i förevarande lagförslag.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av *3 §* i det i punkten tillstyrkta lagförslaget samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ferdinand Nilsson och herr Svensson i Vä vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner *3 §* i Kungl. Maj:ts av första lagutskottet i dess utlåtande nr 40 punkten *C* tillstyrkta förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse som föreslagits i den

av herr Ferdinand Nilsson och herr Svensson i Vä vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 20.

Därjämte hade 42 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition godkändes här efter *4 §* i förevarande lagförslag.

I vad avsåge *ikraftträdandebestämmelsen*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att nämnda bestämmelse skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i motionen II: 874.

Härpå gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på godkännande av *ikraftträdandebestämmelsen* vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition godkändes därpå *rubriken* och *ingressen* till förevarande lagförslag.

Vidare bifölls på gjord proposition *utskottets hemställan i punkten C i övrigt*.

Rörande *punkten D*, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt rörande utskottets hemställan, såvitt avsåge fråga om utredning rörande ökade konkurrensmöjligheter i etern, därefter särskilt angående utskottets hemställan såvitt gällde skrivelse till Kungl. Maj:t med vissa tillkännagivanden samt slutligen särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt under punkten *D*.

Ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Därefter gjorde herr talmannen be-
träffande utskottets hemställan såvitt av-
såge fråga om *utredning rörande ökade
konkurrensmöjligheter i etern* proposi-
ställan samt vidare på antagande av
tioner, först på bifall till denna hem-
det förslag, som innefattades i den av
herr Alexanderson m. fl. vid utlåtan-
det avgivna reservationen i förevaran-
de del; och förklarade herr talmannen,
sedan han upprepat propositionen på
bifall till utskottets hemställan i denna
del, sig anse denna proposition vara
med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i
anledning varav uppsattes samt efter
given varsel upplästes och godkändes
en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagut-
skottet hemställt i sitt utlåtande nr 40
punkten D, såvitt avser fråga om ut-
redning rörande ökade konkurrensmöj-
ligheter i etern, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Alexanderson
m. fl. vid utlåtet avgivna reserva-
tionen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid herr *Lundström* be-
gärde rösträkning, verkställdes nu vo-
tering medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut rös-
terna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 45.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

I avseende å utskottets hemställan så-
vitt gällde *skrivelse till Kungl. Maj:t med
vissa tillkännagivanden*, yttrade vidare
herr talmannen, hade yrkats dels bifall

till vad utskottet härutinnan hemställt,
dels ock att kammaren skulle antaga
det förslag, som innefattades i den av
herr Ferdinand Nilsson och herr Svens-
son i Vä vid punkten avgivna reserva-
tionen.

Sedermera gjorde herr talmannen pro-
positioner enligt sistnämnda båda yr-
kanden och förklarade sig finna propo-
sitionen på bifall till utskottets hemstäl-
lan i förevarande del vara med över-
vägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde vo-
tering, i anledning varav uppsattes samt
efter given varsel upplästes och god-
kändes en omröstningsproposition av
följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagut-
skottet hemställt i sitt utlåtande nr 40
punkten D, såvitt avser skrivelse till
Kungl. Maj:t med vissa tillkännagivan-
den, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Ferdinand
Nilsson och herr Svensson i Vä vid
punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*,
begärde rösträkning, verkställdes nu
votering medelst omröstningsapparat;
och befunnos vid omröstningens slut
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 19.

Därjämte hade 43 ledamöter tillkänna-
givit att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition
*utskottets hemställan i övrigt under
punkten D.*

Ang. äganderättsutredning m. m. rörande fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets memorial nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. äganderättsutredning m. m. rörande fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 april 1962 dagtecknad proposition, nr 159, vilken hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga i propositionen infört förslag till lag om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län.

Det i propositionen framlagda lagförslaget innebar, att Kungl. Maj:t skulle under vissa förutsättningar äga förordna, att äganderättsutredning skulle ske inom sådant område i Kopparbergs län, där äganderätten till fastigheter vore oviss eller fastighetsägarna i betydande omfattning saknade lagfart. Dylik utredning, som skulle anordnas i nära överensstämmelse med jorddelningslagens regler för lantmåteriförrättning, förutsatte samverkan mellan förrättningsmannen och sakägarna samt skulle utmynna i en s. k. äganderättsförteckning. Redovisningen däri skulle få grundas på en jämförelsevis fri prövning av föreliggande fång och hävdeförhållanden. Genom förrättningen legaliserades med viss begränsning samsjedelningar och liknande privata åtgärder som kommit till stånd före den 1 juli 1962. På grund av äganderättsförteckningen skulle i regel meddelas lagfart för de däri upptagna ägarna oberoende av ansökan från deras sida. För vinnande av lämpligare fastighetsindelning inom förrättningsområdet skulle också sammanläggning i viss omfattning

fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län kunna ske oberoende av sakägarnas initiativ.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två med anledning av propositionen i andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 869, av herr *Lundberg*, och nr 872, av herr *Eliasson* i Sundborn.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — med bifall till propositionen och med avslag å motionen II: 869 — måtte för sin del antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget;

B. att motionen II: 872 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte såsom sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört angående rätt för sakägare vid förrättning enligt de föreslagna bestämmelserna att erhålla sådant statsbidrag som avsågs i kungörelsen den 22 juni 1950 (nr 381) angående statsbidrag till kostnader för vissa lantmåteriförrättningar m. m.

Reservation hade anmälts av herrar *Alexanderson* och *Turesson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Trots den sena timmen vågar jag ta kammarens tid i anspråk några minuter i anledning av förevarande utlåtande, som behandlar ännu en svår och från rättssäkerhetssynpunkt betydelsefull fråga, vilken har upptagits till behandling i riksdagens elfte timme. Frågan gäller reglering av jordförhållanden i Dalarna, som tidigare i flera omgångar har föranlett speciallagstiftning. Det har vid upprepade tillfällen visat sig att viddtagna åtgärder inte har varit tillräckliga, och en ny lagstiftning har nu ansetts nödvändig. Jag delar den uppfattningen och har ingenting emot att den nya lagen kommer till stånd men måste påpeka att det förslag som det nu är fråga om är betydligt mera drastiskt ur

Ang. äganderättsutredning m. m. rörande fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län rättssäkerhetssynpunkt än sina föregångare.

Jag vill särskilt beröra en punkt i detta förslag, nämligen den som gäller frågan av legalisering av sämjedelning. Sådan delning är ju en privat delning som samägare i en fastighet gör i avbidan på att en lagligen gällande delning av fastigheten kan äga rum. Enligt den föreslagna lagen skall en på sådant sätt skedd delning ges samma verkan som en fastställd lantmåteriförrättning.

I tidigare lagar har liknande anordningar genomförts, men där fordrades samtycke av delägarna. Denna bestämmelse har inte bibehållits i den nu föreslagna lagen. Det är möjligt att en delning som delägarna själva har gjort inte överensstämmer med de andelar som samägarna har i fastigheten — i själva verket talar presumtionen för att så inte blir fallet, eftersom delägarna inte på samma sätt är sakkunniga när det gäller att göra en sådan delning som lantmätaren — men det är väl mera en fråga om hur stor avvikelse från den riktiga delningsgrunden som har skett i de vanliga förekommande fallen. Härom har vi fått olika upplysningar, Lantmäteristyrelsen har i den promemoria, som ligger till grund för lagen, uppgivit att delningar som i väsentlig mån avviker från den rätta delningsgrunden inte förekommer i någon större utsträckning. Inom utskottet har vi emellertid som ledamot haft en lantmätare från Dalarna som påstår att sådana delningar förekommer i mycket stor utsträckning.

Lagens innebörd är nu att en sådan sämjedelning skall legaliseras, d. v. s. ges laga kraft som lantmåteriförrättning helt oberoende av om den överensstämmer med den rätta delningsgrunden. Inom utskottet har diskuterats att man i lagen skulle inta en bestämmelse som möjliggör att i de mest påtagliga fallen medge undantag och låta en sådan fastighet stå utanför legaliseringen. Det skulle enligt min mening utgöra en säkerhetsventil som vore av värde. I anledning av påpekande från lagrådet har i lagen införts en bestämmelse som i sådana här fall skyddar inteckningshavarna men inte

ägarna, fastän det måste vara så att ägaren alltid har intresse; inteckningshavare finns inte alltid, och i många fall kan inteckningar vara säkerställda oberoende av sämjedelningens resultat.

Mot bakgrunden av dessa synpunkter har jag egentligen svårare att förklara att jag inte anmält reservation med ändringsyrkande. Emellertid är denna lagstiftning svåröverskådlig, det är inte lätt att införa en ändring på detta sena stadium, och det fanns inte ens stöd av en motion. Vidare har varken jag eller utskottet fått full klarhet om i vilken utsträckning sådana här avvikelser från den rätta delningsgrunden förekommer. Eftersom jag inte ville resa hinder för lagens antagande fullföljdes inte ändringsyrkandet till reservation, och jag vill, herr talman, inte heller nu framställa något yrkande.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Eftersom herr Alexanderson inte har framställt något yrkande skulle jag kunna inskränka mig till att hemställa om bifall till utskottets utlåtande. Emellertid vill jag också gärna säga att jag hyser den förhoppningen att de uttalanden som gjorts av tredje lagutskottet skall komma att underlätta tillämpningen av denna mycket angelägna lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 36, angående uppskov med behandling av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets memorial och utlåtande:

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss häradsjord, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets memorial nr 8, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skollag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i detta memorial hemställt bifölls.

Annälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; och

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss häradsjord, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Annälades särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 334, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skollag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 8 bifölles även av andra kammaren.

Annälades och bordlades

statsutskottets memorial:

nr 154, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

nr 155, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62; och nr 156, angående statsregleringen för budgetåret 1962/63; ävensom

bevillningsutskottets memorial nr 57, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 45 i anledning av väckta motioner angående ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets memorial nr 57 skulle upptagas närmast före statsutskottets memorial nr 154.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.32.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 29 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 23 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagen skrivelse, nr 323, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 333, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 100) angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland, m. m.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Svanströms interpellation angående åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland, m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Svanström frågat socialministern om han är beredd att lämna kammaren en redogörelse för av statsmakterna vidtagna och planerade åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland samt om han anser att det ur bl. a. arbetsmarknads-

och boendesynpunkt kan vara berättigat att med statliga medel ytterligare befrämja kommunikationerna mellan fastlandet och Gotland resp. Öland.

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Till att börja med vill jag erinra om att det i Kalmar län föreligger vissa svårigheter att ge sysselsättning inom länet. Enligt en av arbetsmarknadsstyrelsen år 1960 framlagd lokaliseringsutredning kan man räkna med en fortsatt nettoutflyttning av arbetskraft från länet, såvida inte stadsnäringarnas sysselsättningsökning blir av samma relativa omfattning som beräknas för landet i dess helhet. Nylokalisering av företag till länet har dock under senare år skett i ganska betydande omfattning. Enligt uppgifter från arbetsmarknadsstyrelsen etablerades under åren 1946—1959 16 nya företag som 1959 hade minst 25 anställda och som gav sysselsättning för 1 500 personer. I år kommer en ny fabrik att etableras i Kalmar, vilken beräknas komma att kunna sysselsätta 300 personer, och ytterligare nylokaliseringar är att vänta till länet.

Gotland har sedan lång tid tillbaka hört till landets ur industriell synpunkt svagast utvecklade områden och dess befolkning har sedan 1945 fortlöpande minskats genom utflyttning till fastlandet. Under den allra senaste tiden har emellertid betydelsefulla nyetableringar skett inom industrien som helt synes ha ändrat sysselsättningsförhållandena på ön. Bland annat kan nämnas tillkomsten av en metallindustri i Visby som vid detta års slut beräknas kunna sysselsätta 550 personer, varav flertalet kvinnor. Ytterligare ett par nyetablerade företag beräknas under året komma att öka antalet sysselsatta.

Samhällets åtgärder för att förbättra förutsättningarna för näringslivet i de båda länen har varit betydande. Som

Ang. åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland, m. m. exempel härpå kan jag nämna, att väginvesteringarna i Kalmar län under de senaste fyra åren uppgått till 90 miljoner kronor. För Gotlands del kan nämnas statsbidrag med 4 miljoner kronor under de senaste tio åren för upprustning av hamnanläggningar.

Ett direkt stöd till näringslivet lämnas genom länens företagareföreningar. Föreningen i Kalmar län har under åren 1954—1961 lämnat ut lån till hantverkare och mindre industrier för tillsammans närmare 6 miljoner kronor och på statens vägnar tecknat lånegarantier för ytterligare 6 miljoner kronor. Härav har av direktlånen 446 000 kronor och av garantilånen 635 000 kronor avsett företag på Öland. Företagareföreningen på Gotland har under åren 1947—1961 lämnat ut lån för 6 miljoner kronor och tecknat lånegarantier för 7 miljoner kronor.

Av vad jag här sagt har framgått, att nya företag lokaliserats till såväl Kalmar län som Gotland i icke obetydlig omfattning under senare tid. Jag finner det dock klart, att insatser från samhällets sida även i fortsättningen erfordras för att ytterligare förbättra förutsättningarna för näringslivets expansion i de båda berörda länen. En sådan insats är tillhandahållande av lånemedel för företagareföreningarnas utlåning. Jag kan nämna, att föreningen i Kalmar län under 1961 tilldelades 600 000 kronor i lånemedel och hittills i år erhållit 400 000 kronor. Föreningen kan påräkna ytterligare lånemedel för sin verksamhet av de för nästa budgetår anvisade medlen för detta ändamål. Även föreningen på Gotland, som inte sedan 1960 haft behov av nya lånemedel, kommer självfallet att tilldelas sådana så snart föreningen genom ökad utlåning får behov därav.

Beträffande frågan om det berättigade i att med statliga medel ytterligare befärma kommunikationerna mellan fastlandet och Gotland resp. Öland vill jag erinra om den pågående upprustningen av det tonnage, som betjänar trafiken mellan öarna och fastlandet. Härför har jag lämnat en närmare redogörelse under tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition. Jag vill vidare erinra om

den upprustning och förbättring som med hjälp av statsmedel möjliggjorts av hamnar till vilka fastlandstrafiken anknäuter. Vad angår Visby hamn har jag i årets statsverksproposition tillstyrkt att statsbidraget utökas till 90 procent av kostnaderna för ombyggnaden, som totalt beräknas komma att uppgå till 4,1 miljoner kronor. I fråga om Klintehamn kommer huvuddelen av kostnaderna för vissa angelägna utbyggnadsarbeten där att bestridas av medel från arbetsmarknadsstyrelsen. Det må slutligen konstateras, att statsutskottet i sitt uttåtande nr 139 förordat att av anslaget Bidrag till handelshamnar och farleder medel under nästa budgetår användes till viss förbättring av Grankullaviks hamn på Öland. Icke oväsentliga ansträngningar har sålunda gjorts för att förbättra öarnas hamnförhållanden.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min interpellation, och jag förlåter honom gärna att han råkade säga att det var med andra kammarens tillstånd som jag fått löfte att framställa dessa frågor.

Av svaret framgår, att regeringen anser att betydande ansträngningar gjorts från statsmakternas sida för att stimulera näringslivet på våra båda största öar och i Kalmar län. Vidare kan av den lämnade redogörelsen utläsas, att vad gäller den industriella utvecklingen på Gotland har denna de senaste åren visat glädjande tecken på ökning, bl. a. genom en nyetablering av en metallindustri i Visby, vilken beräknas sysselsätta över 500 anställda. Vidare pekats på en ny industri i Kalmar, som beräknas ge arbete och utkomst åt omkring 300 personer. Slutligen framhåller statsrådet att under perioden 1946—1959 sammanlagt 16 företag etablerats i Kalmar län för cirka 1 500 anställda.

Självfallet är dessa konstateranden glädjande. De visar att de berörda områdena ingalunda är att betrakta som mindre attraktiva ur lokaliseringssyn-

Ang. åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland, m. m. Därtill bidrar självfallet den relativt goda tillgång på arbetskraft, som är en följd av lantbruksnäringarnas fortgående rationalisering. De senaste åren har, inte minst tack vare positivt intresse från landstingens och arbetsmarknadsmyndigheternas sida, också en betydande utbyggnad av yrkesundervisningen kommit till stånd.

Emellertid är den lämnade redogörelsen inte tillräcklig för att övertyga om att allt är väl beställt med sysselsättningsmöjligheterna, kommunikationerna och befolkningsutvecklingen i Kalmar län och på Gotland. Statsrådet hade ingenting att säga om de i interpellationen påpekade förhållandena vid Oskarshamns varv, där man härom dagen signalerade en permittering av 100 man och väntar ytterligare friställande av arbetskraft i en snar framtid.

Jag skulle gärna ha noterat några löftesrika ord om positiva åtgärder för att med det snaraste få till stånd det redan på landshövding Wagnssons tid planerade atomkraftverket i Simpsvarp. Vad herr statsrådet anfört om detta projekt i årets statsverksproposition är knappast ägnat att stärka förhoppningarna om ett snabbt genomförande.

Vidare skulle det ha varit intressant att höra vad herr statsrådet kan ha för uppfattning om möjligheterna att till ostkusten — förslagsvis Kalmar län — lokalisera ännu en petrokemisk industri. Inte heller på den punkten innehåller svaret något besked.

Jag ställde denna fråga till kommunikationsministern, bl. a. för att få tillfälle att diskutera vägarna i Kalmar län. Nu framhåller statsrådet Lange, att de senaste åren inte mindre än 90 miljoner anslagits till Kalmar län för väguppbyggnad. Visst är det glädjande att de senaste åren en viss ökning av tidigare alltför blygsamma anslag till vägbyggande ägt rum, men enligt min mening är Kalmar län fortfarande ett län med ytterst bristfälliga vägar. Detta gäller i hög grad de norra delarna av länet, där man fortfarande trots vad som gjorts åt riksväg 15 saknar en rejäl genomgående landsvägsförbindelse både i nord-

sydlig och i öst-västlig riktning. Vi har nog den uppfattningen i Kalmar län att de bilskattemedel, som under senare år har inbetalts, icke i rimlig omfattning har återkommit till länet i form av väganlag. Herr statsrådet skulle säkert få detta bekräftat genom att närmare studera det yttrande som t. ex. lastbilägarnas länsorganisation har avgivit i hörande fråga.

Nu skall jag emellertid inte ta upp en mera omfattande debatt om vägar med handelsministern, som ju i det fallet inte är direkt ansvarig, utan i stället övergå till att diskutera förbindelserna mellan fastlandet och öarna, som ligger honom närmare.

Vad först gäller förbindelserna till Öland, så är det väl självklart att ölänningarna känner trycket hårt från den extra pålaga, som färjtrafiken utgör, både i form av tidsspillan och fördyring av kostnaderna för öns näringsliv. En snar tillkomst av en broförbindelse är ett oeftergivligt krav. En bro skulle också befrämja turistlivet på ön. I väntan på att en bro kommer till stånd borde enligt min mening statsmakterna träda emellan med rättvisande subventioneringar av näringslivet på Öland med förslagsvis nedsättning av färjekostnader för den bofasta befolkningen på ön eller genom skattelindring i form av »öavdrag», vilket i så fall också skulle gälla Gotland, eller på annat lämpligt sätt.

Vad gäller Gotland noterar jag, att det befintliga tonnaget håller på att upprustas, att hamnarna förbättras med hjälp av frikostiga statsbidrag och att näringslivet aktiviseras. Men trots alla dessa åtgärder har öns befolkning de senaste tio åren minskat med omkring 9 procent.

Den s. k. öutredningen föreslår i sitt betänkande olika åtgärder från statens sida för att stimulera näringslivet på Gotland. Enligt min mening är de i svaret redovisade åtgärderna otillräckliga. Det vore mera önskvärt att den oroande befolkningsutvecklingen kunde ändras så att inte den vackra ön i Östersjön ytterligare avfolkas. Där gäller självfallet i än högre grad vad jag anfört om

Ang. åtgärder i syfte att stimulera näringslivet i Kalmar län och på Gotland, m. m. förbilligande av kommunikationerna för den bofasta befolkningen och för näringslivet när det gällde Öland.

I förhoppning att regeringen skall finna det möjligt att med det snaraste föreslå ytterligare åtgärder i syfte att underlätta förhållandena för näringslivet i Kalmar län och på Gotland och att åska ytterligare ökade anslag till upprustning av kommunikationerna, främst då vägväsendet i de bägge länen samt hamnar på fastlandet och på öarna, tackar jag än en gång för svaret.

Herr statsrådet **LANGE:**

Herr talman! Jag beklagar att jag råkade säga andra kammaren i stället för första kammaren, men jag undrar om inte herr Svanström och jag är kvitt, då herr Svanström sade att han först ställt sin fråga till kommunikationsministern i stället för till socialministern.

Interpellanten beklagar sig över att jag inte gått in på en rad frågor, vilka av naturliga skäl inte tagits upp i interpellationen. Men jag vill säga, herr Svanström, att det är brukligt att vi endast svarar på frågor, som ställts i interpellationen. Sådana frågor som inte tagits upp i interpellationen, men som interpellanten ändå berör i den efterföljande debatten, finns det ju möjlighet att svara på såsom följdfrågor.

Beträffande förhållandena vid Oskarshamnvarvet vill jag meddela att enligt uppgift från arbetsmarknadsstyrelsen finns där 1 440 anställda, och den 4 augusti friställes 100 personer och den 1 oktober ytterligare — enligt uppgift — 150 personer. Självfallet är arbetsmarknadsstyrelsen inkopplad på ärendet, och vissa kontakter har också tagits rörande möjligheter till omskolning i företag på det här berörda området. Jag vill också framhålla, att varven i Göteborg och Malmö har anmält behov av yrkeskunnig arbetskraft, och en del av deras behov kommer kanske att kunna tillgodoses genom den arbetskraft som friställes i Oskarshamn.

Det är beklagligt, herr talman, att vissa områden avfolkas, men en lokaliserings-

politik bör enligt min mening inte bedrivas så att man hindrar den naturliga omflyttningen till följd av strukturförändringar, som näringslivet undergår. Detta kan inte vara syftet med en riktig lokaliseringspolitik. En bygd är inte betjänt av att industriföretag inrättas eller upprätthålls, som är mindre lönsamma, för den arbetskraft som där kan finna sin utkomst än andra näringsgrenar och branscher. Detta måste enligt mitt förmenande vara en av principerna för en riktig närings- och lokaliseringspolitik.

Herr **SVANSTRÖM (cp):**

Herr talman! Jag kan hålla med om att handelsministern och jag nu kan vara ganska kvitt, eftersom jag talade om kommunikationsministern i stället för socialministern och handelsministern råkade säga andra kammaren i stället för första kammaren.

De frågor, som jag framställde i mitt anförande i anledning av interpellationssvaret, finns redan upptagna i interpellationen. Jag berörde där dels förhållandena vid Oskarshamns varv — vilket jag nu fått svar på — dels möjligheterna att förlägga en eventuell petrokemisk industri på ostkusten, dels ock möjligheterna att med det snaraste få till stånd ett utförande av den planerade Simpvarpsanläggningen. Fortfarande saknar jag, såvitt jag förstår, svar på de två senare frågorna.

Vad statsrådet yttrade i anslutning till de varslade permitteringarna vid Oskarshamns varv föranleder mig att framhålla, att en överflyttning av arbetskraft från Oskarshamn till Göteborg inte är ägnad att öka sysselsättningsmöjligheterna i Kalmar län. Det är självfallet angeläget att yrkeskunnig arbetskraft även i fortsättningen kan ges lämplig sysselsättning, men det är lika självfallet ett lokalt önskemål, att andra sysselsättningsmöjligheter skapas i stället. Det vore därför mycket önskvärt om de ansträngningar, som göres från arbetsmarknadsmyndigheternas sida, inriktas på att inom länet placera nya industriprojekt, som kan ersätta företag som försviner.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara fru Svenssons interpellation angående anslag för vävkurser, m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Fru Svenson har i en interpellation ställt följande frågor till mig:

1) Vad är orsaken till den exceptionellt brådskande negativa åtgärden från statsmakternas sida, som resulterat i indragningen av anslagen till bl. a. närmare tusentalet vävkurser berörande ett par hundra vävlärarinnor och 10 000 å 12 000 elever per år?

2) Har åtgärden föregåtts av någon utredning rörande hur de elever, som bevisat ifrågavarande kurser, utnyttjat sina kunskaper?

3) Har yrkesskolornas åsikter om värdet av kurserna inhämtats, bl. a. i syfte att utvärdera elevernas inriktning och önskemål?

4) Har före åtgärdens vidtagande saluslöjdens bedrivande och omfattning övervägts?

5) Har åtgärden grundats på uppfattningen att yrkesutbildning, som främst kommer till nytta i hemarbete och ej ger samma inkomst som utbildning, inte bör lämnas statligt ekonomiskt stöd?

6) Avser statsrådet vidtagna åtgärder för att inom rimlig tid ersätta den undervisning som indragits med annan undervisning i syfte att tillgodose främst dem, som inte har tid eller tillfälle att bevista yrkesskolornas längre kurser?

Jag skall inledningsvis ge den allmänna bakgrunden till de åtgärder, som från min sida vidtagits i fråga om yrkesskolornas deltidskurser.

Även om det svenska undervisnings- och utbildningsväsendet kunnat utvecklas på ett i många avseenden tillfredsställan-

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

de sätt, är det klart att alla önskemål och behov som presenteras — även om de i och för sig är välmotiverade — inte kan tillgodoses i full utsträckning. Skälet är otillräckliga resurser. Det måste därför läggas ned största omsorg på resursfördelningen. Detta gäller naturligtvis först och främst vid fördelningen på de olika stora samhällssektorerna, men det gäller också i hög grad fördelningen på olika ändamål inom dessa sektorer. Vad det snabbt expanderande utbildningsområdet beträffar är det nödvändigt att med största uppmärksamhet följa utvecklingen och se efter var behoven är störst och om det möjligen kan förhålla sig så, att vissa verksamhetsgrenar förlorat i betydelse, antingen absolut eller i förhållande till nya ändamål, som prövas vara så angelägna, att de måste tillgodoses även till priset av en omfördelning av de resurser, som står till förfogande. Detta betraktelsesätt, som statsmakterna sålunda måste anlägga, har fått en pregnant formulering i årets kompletteringsproposition, där det sägs: »Vi möter sålunda starkt motiverade utbyggnadskrav inom utbildning, forskning, sjukvård och andra områden som det är angeläget att kunna motsvara. Många väsentliga reformer väntar på sin lösning. Skall sådana förväntningar infrias, kräver detta inte bara en fast hushållning utan också en om-disposition av nu utgående utgifter eller anvisning på nya finansieringskällor.» Här avses givetvis i första hand förhållandena i stort, men det sagda har också giltighet för de olika delområdena av budgeten. När det gäller den utbildningsverksamhet, som interpellanten nu fäst uppmärksamheten på, har jag, för att de snabbt stigande kraven på insatser för yrkesutbildningen skall kunna tillgodoses, funnit mig böra överväga, om expansionen är lika befogad inom yrkesutbildningens hela fält, om allt som under det senaste skedet förts in under rubriken Yrkesutbildning vid deltidskurser verkligen med fog kan kallas yrkesutbildning och av samhället bör stödjas utifrån förutsättningen att det också är yrkesutbildning. Den omedelbara anledningen till att jag funnit mig böra göra en sådan

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

avvägning är, att det på vissa yrkesskolors utbildningsprogram upptagits kursverksamhet, som uppenbart inte är yrkesutbildning och inte ens utgivits för att vara det. Jag nämner ett enda exempel. I ett yrkesskolprospekt upptogs för några år sedan under rubriken Hobbykurser följande rad av ämnen: Foto, Keramik, Porslinsmålning, Oljemålning, Tygtryck, Mosaik, Egnahemsbygge, Knyppling, Trädgårdstappan.

Mot bakgrund av exempel av detta slag, de hastigt stigande utgifterna för deltidskurser — från ca 13 miljoner kronor 1955/56 till ca 23 miljoner kronor 1960/61 — samt de ständigt ökande anspråken på budgeten för väsentliga yrkesutbildningsändamål, har jag funnit det naturligt att försöka få problemet om deltidskursernas roll och värde i utbildningssystemet närmare belyst. Statsmakternas ställningstagande till dessa kurser i samband med 1955 års yrkesskolreform innebar dessutom att utvecklingen på detta område skulle hållas under observation.

Av nu anförda skäl gjorde jag i avslutning till förslag i 1961 års statsverksproposition om höjning av statsbidraget till deltidskurser följande uttalande: »Jag finner i detta sammanhang anledning understryka, att även deltidskurser, som anordnas vid yrkesskolor, skall ha ett klart yrkesutbildande syfte. Då det givits anledning att dra i tvivelsmål att så alltid är fallet finner jag, med hänsyn till de mycket betydande kostnaderna för deltidskurser, angeläget att överstyrelsen för yrkesutbildning företager en undersökning av deltidskursernas omfattning, innehåll och målsättning samt i samband med nästa års anslagsäskanden inkommer med redovisning för resultatet av denna undersökning och förslag till de åtgärder överstyrelsen med anledning därav kan finna erforderliga.»

I anledning av detta uttalande tillkallade överstyrelsen för yrkesutbildning våren 1961 en särskild utredningsman för att göra en undersökning och en sammanfattande redogörelse »rörande de nuvarande deltidskursernas omfattning, in-

nehåll och målsättning». Denna utredning överlämnades hösten 1961 till Kungl. Maj:t jämte en skrivelse, i vilken överstyrelsen helt allmänt uttalade, att en erinran om yrkesutbildningsmålet och en viss skärpning av detta snarast skulle göras av överstyrelsen, som uppskattade verkan av dessa åtgärder till en besparing för nästa budgetår med ungefär en miljon kronor.

Såsom framgår av mitt uttalande i årets statsverksproposition fann jag den gjorda undersökningen motivera preciserade ställningstaganden och åtgärder i stället för de allmänna uttalanden överstyrelsen begränsat sig till. I statsverkspropositionen sade jag mig också förutsätta, att statsbidrag, i avvaktan på förslag från överstyrelsen, endast kom att beviljas till kurser, som enligt *överstyrelsens* uppfattning har ett klart yrkesutbildande syfte.

Jag är därmed framme vid vad som torde vara den direkta anledningen till fru Svensons interpellation, nämligen det cirkulär av den 21 februari i år angående upphävande av vissa undervisningsplaner för deltidskurser m. m., som överstyrelsen för yrkesutbildning utfärdat. Det centrala i detta cirkulär är följande meddelande: I enlighet med sålunda givna direktiv och på grund av vad överstyrelsen funnit sig själv böra uttala kommer en genomgång att ske av vissa undervisningsplaner för deltidskurser. Därest i något fall en så upphävd undervisningsplan anses böra återfastställas kan framställning göras om att planen ånyo fastställas. Närmare upplysningar och motivering måste därvid lämnas.

Från överstyrelsen, som på sedvanligt sätt beretts tillfälle att ta del av fru Svensons interpellation, har den 25 maj i sak lämnats följande kommentarer till de i interpellationen gjorda frågorna: Såsom i cirkuläret aviserats har ett antal undervisningsplaner upphävts. Av dessa utgör planerna för vävkurser det största antalet. Såsom framgår av cirkuläret är upphävandet villkorligt. Ett antal framställningar om prövning av nytt

fastställande av upphävda planer har ingivits till överstyrelsen. Till dessa har ännu inte tagits ställning.

Jag övergår så till att besvara interpellantens direkta frågor.

Fråga 1). De uttalanden, som gjorts i 1961 och 1962 års statsverkspropositioner angående deltidskurserna och som av riksdagen lämnats utan erinran, torde inte kunna karakteriseras som exceptionella eller förhastade. Med hänsyn till att uppmärksamheten riktades på föreliggande problem redan i början av 1961 och det av statsverkspropositionen ett år senare klart framgår, att en utredning skall göras och en precisering av deltidskursbegreppet därefter ske, kan jag å andra sidan förstå, om överstyrelsens cirkulär i ämnet kommit som en överraskning för de därav berörda.

Frågorna 2)–4). Sådana undersökningar, som interpellanten avser i dessa frågor, har jag inte funnit anledning föranstalta om, då uppdraget att utreda frågan om deltidskursverksamheten lämnats åt överstyrelsen för yrkesutbildning. Av interpellanten avsedda undersökningar synes inte ha föregått utsändandet av överstyrelsens cirkulär.

Fråga 5). Jag har inte grundat någon åtgärd på den uppfattning som anges under denna punkt i interpellationen.

Fråga 6). Som svar på interpellantens sista fråga vill jag framhålla följande. Överstyrelsens cirkulär, som tillkommit utan samråd med ecklesiastikdepartementet och inte heller översänts för min kännedom, innebär en något onyanserad tolkning av mina avsikter. Då i flera fall helt obefogade slutsatser beträffande statsmakternas syfte dragits på grund av det av överstyrelsen utsända cirkuläret, vill jag här understryka, att detta syfte varken är att till varje pris spara pengar eller att komma åt vissa kurser, utan det är att få vissa förhållanden ordentligt belysta, för att i första hand jag som departementschef skall kunna bilda mig en grundad uppfattning om huruvida anslaget till lokala yrkesskolor, i nästa års riksstat upptaget med 92 miljoner kronor, användes på ett adekvat sätt. Det är nu min förhoppning, att en tillfredsstäl-

Ang. anslag för vävkurser, m. m.
 lande utredning härom — såsom jag begärt — snart skall föreligga och kunna läggas till grund för det preciserade ställningstagande som enligt min mening av olika skäl krävs på denna punkt. I avvaktan härpå finner jag för egen del inte anledning föreligga att på ett abrupt sätt lägga ned kursverksamhet, som inte alldeles klart faller utanför det ändamål, som anslaget till de lokala yrkesskolorna skall tillgodose. Tills vidare ankommer det på överstyrelsen för yrkesutbildning att med omdöme göra denna bedömning.

Därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat fru Svensons interpellation.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min interpellation. Inledningsvis vill jag beklaga att jag inte bättre noterade detta spörsmål under den allmänna motionstiden. Ifråden motion väcktes i frågan, kunde nämligen vad som senare uppdragats främst genom överstyrelsens för yrkesutbildningen cirkulär den 21 februari ha blivit uppmärksammat i samband med riksdagens behandling av anslaget till yrkesskolorna.

Innan jag kommenterar svaret på de olika delfrågorna, vill jag beröra hela svaret ur en speciell synvinkel. Ett inslag i svaret är, att överstyrelsen för yrkesutbildning missuppfattat och feltolkat departementschefens avsikter. Statsrådet berör detta flera gånger i sitt svar.

Jag vill därför påminna om att det var på uppdrag av departementschefen som överstyrelsen tillkallade den utredningsman, som omnämndes i svaret. När denne fullgjort sitt uppdrag, framhöll överstyrelsen att det var möjligt att åstadkomma en begränsning motsvarande en miljon kronor. Statskontoret, som yttrat sig i ärendet, var av den mening, »att man borde gå något längre än vad överstyrelsen synes avse». Statskontoret godkände inte överstyrelsens gränsdragning mellan s. k. hobbykurser och

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

egentliga yrkeskurser. Om överstyrelsens riktlinjer i det avseendet framhöll nämligen statskontoret följande: »En argumentation efter sådana riktlinjer förefaller knappast hållbar, i varje fall inte om till utgångspunkt tages departementschefens ståndpunkt, enligt vilken deltidskurserna skulle ha ett klart yrkesutbildande syfte.» Av yttrandet i övrigt framgår, att statskontoret med kurs med klart yrkesutbildande syfte menar kurs, som avser att utbilda för förvärvsverksamhet.

Om detta framhåller departementschefen i statsverkspropositionen: »Vad deltidskurserna beträffar finner jag de i statskontorets yttrande framförda synpunkterna vara riktiga.»

Nu åberopade statsrådet att han framhållit att statsbidrag bör beviljas endast till kurser, som enligt *överstyrelsens* uppfattning har ett klart yrkesutbildande syfte. En sådan bisats finns i statsverkspropositionen, men dess betydelse är beroende av det sammanhang i vilket den står. För det första sågs i statsverkspropositionen att statskontorets uppfattning är den riktiga, och därav drar jag den slutsatsen, att överstyrelsens är felaktig. För det andra åläggs överstyrelsen att beakta vad statskontoret anfört. För det tredje erinras om vad överstyrelsen anfört om möjligheterna till begränsningar motsvarande 1 miljon kronor, varpå departementschefen omedelbart och ordagrant tillägger: »De ytterligare möjligheter som kan finnas att nedbringa kostnaderna förutsätter jag kommer att bli tillvaratagna.»

Kontentan av dessa tre tillkännagivanden från departementschefens sida kan ju inte bli annat än att överstyrelsen skall gå längre i begränsningar än dess egen tillkännagivna uppfattning medför. Satt i sitt sammanhang blir alltså den nämnda bisatsen en självklarhet, eller ett tillkännagivande av att begränsningarna i första hand skall ske enligt överstyrelsens uppfattning men inte stanna vid detta.

Det är möjligt och förefaller nu troligt att en misstolkning föreligger. För min del hoppas jag att så är fallet. Men om

det föreligger en missuppfattning är detta väl knappast överstyrelsens fel. Den slutsatsen kan man inte undgå att dra om man läser det berörda avsnittet i statsverkspropositionen.

För min del vill jag inte motsätta mig att man företar en översyn i syfte att överföra de s. k. hobbykurserna ifrån yrkesutbildningen, i den mån sådana kurser verkligen förekommer. En ren hobbykurs hör naturligtvis inte hemma inom yrkesutbildningen. Man måste dock reagera om det utan vidare sätts likhets-tecken mellan s. k. hobbykurs och väv-kurs eller andra kurser, som i stor utsträckning frekventeras av hemanbetande husmödrar. Överstyrelsens cirkulär har emellertid en sådan innebörd.

Detta har självfallet givit upphov till en mycket stark opinion, främst inom kvinnoorganisationerna och i andra kvinnokretsar. Dessa kurser på främst textilområdet, om jag nu håller mig till dem, får anses vara vidareutbildning eller fortbildning för husmödrar. Ser man till den ekonomiska sidan av saken, kan en yrkesfärdighet på dessa områden betyda, att husmodern kan tillföra familjen ekonomiska värden genom att utföra sömnad, vävnad etc. för familjen och hemmet eller t. ex. genom någon form av förvärvsarbete på deltid.

Härtill kommer, att vårt land har en tradition och fortfarande ligger väl framme i fråga om hemslöjd och konsthantverk på textilområdet. Denna är inte utan betydelse i ekonomiskt avseende. Men skall den traditionen kunna fortleva och utvecklas, måste den föras ut på bredden och inte begränsas till ett fåtal. Man får inte heller bortse från vad dessa yrkeskurser betyder i fråga om möjligheterna att bedöma kvalitet i olika avseenden.

Vad jag dock särskilt vill framhålla är att husmodersyrket i princip måste medföra samma rätt till utbildning och fortbildning som förvärvsyrken. Det får inte vara så, att man i olika sammanhang prisar husmödrarnas betydelsefulla insatser, men när det kommer till konkreta ställningstaganden går i direkt motsatt riktning. Det är mot den bak-

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

grunden som jag har ställt frågorna i min interpellation.

Jag har ansett att det har funnits goda skäl att ställa dem. Det har nämligen meddelats mig, att överstyrelsen som villkor för t. ex. vävkurs ställt kravet att kursdeltagarna skall förbinda sig att efter kursen utföra vävning som förvärvsverksamhet. I vilket annat sammanhang ställs det kravet på dem som erhåller yrkesutbildning, och varför skall en husmor, som inte kan garantera kravets uppfyllande, ställas utanför utbildningsmöjligheterna?

Det svar som statsrådet lämnat på mina fyra första delfrågor anser jag nöjaktigt mot bakgrunden av det missförstånd, som tydligen förelegat mellan departementet och överstyrelsen.

Den femte frågan är av väsentlig betydelse i sammanhanget. Den lyder: »Har åtgärden grundats på uppfattningen att yrkesutbildning, som främst kommer till nytta i hemarbete och ej ger samma in pengar mätbara avkastning som annan utbildning, inte bör lämnas statligt ekonomiskt stöd?»

Statsrådets svar hade följande lydelse: »Jag har inte grundat någon åtgärd på den uppfattning, som anges under denna punkt i interpellationen.»

Tack för det svaret, herr statsråd! Innebörden av det nu givna svaret måste vara ett klart tillkännagivande av att yrkeskurser på deltid, som främst avser husmödrar eller främst frekventeras av husmödrar, skall ha samma ställning som andra deltidskurser. Något slags diskriminering till följd av att utbildningen inte utnyttjas för förvärvsarbete i samma utsträckning som andra kurser skall således inte förekomma. De tydligen av missförstånd tillkomna föreskrifterna för överstyrelsen faller alltså.

I sitt svar på den sista delfrågan framhöll statsrådet att statsmakternas syfte bl. a. är att få vissa förhållanden ordentligt belysta, för att i första hand departementschefen skall kunna bilda sig en grundad uppfattning om huruvida anslaget till lokala yrkesskolor användes på ett adekvat sätt. Tillåt mig, herr talman,

att som en komplimang till statsrådet få framhålla, att detta hans yttrande om en grundad uppfattning på ett föredömligt sätt avviker från hans yttrande i statsverkspropositionen om att statskontorets synpunkter är de riktiga.

Jag vill också uttala min tillfredsställelse över tillkännagivandet, att anledning inte föreligger att på ett abrupt sätt lägga ner kurser som inte alldeles klart faller utanför det ändamål, som anslaget till de lokala yrkesskolorna skall tillgodose. Med hänsyn till att statsrådet tidigare framhållit, att han inte grundat någon åtgärd på uppfattningen att yrkesutbildning, som främst avser hemarbete, inte skulle förtjäna statligt stöd, måste de berörda kurserna anses tillhöra detta område. Att ingen av dessa kurser abrupt skall nedläggas, utan får fortsätta i vart fall tills den aviserade utredningen eventuellt gett underlag för annat ställningstagande från regeringens och riksdagens sida, tycker jag är ett positivt besked.

Man skall naturligtvis inte glädja sig över missförstånd i något sammanhang och följaktligen inte heller över missförstånd mellan olika statliga instanser, men i det här fallet är jag faktiskt uppriktigt glad över att ett sådant missförstånd förelåg. En klar och medveten intention från statsmakternas sida i enlighet med de gjorda propåerna om kursnedläggning skulle ha varit synnerligen beklaglig.

Visst skulle man här kunna göra åtskilliga reflexioner om kontakterna mellan olika statliga instanser. Jag skall dock inte dra upp en debatt om den saken så här i riksdagens allra sista timmar. Det väsentliga för mig är att de här sakerna på yrkesutbildningens område rättas till.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång tacka statsrådet för svaret. Som framgår av vad jag sagt är det ett klart positivt svar, från mina utgångspunkter sett.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Under alla de år som detta problem tagits upp i de olika sammanhang, som jag har varit inkopplad på, har vävkurserna som sådana aldrig

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

diskuterats. Det finns alltså ingen anledning för mig att gå in på själva den sakfråga som ligger bakom interpellationen, nämligen vävkursernas berättigande och vävningens ställning i vårt kultursamhälle.

Problemet för mig är att få överstyrelsen att yttra sig om huruvida vävkurserna kan förenas med den yrkesutbildande verksamhet, som bedrivs inom deltidskursernas ram.

Jag vill, för att fru Gärda Svenson inte skall tro att detta är något påhitt av den nuvarande ecklesiastikministern, citera min företrädare, som skriver följande i en proposition år 1955 angående utbyggnad av yrkesutbildningen. »Men jag» — det är alltså herr Persson — »vill i detta sammanhang understryka att yrkesskolornas huvuduppgift är att medverka i den egentliga yrkesutbildningen. Ju större ekonomiskt stöd staten ger åt verksamheten, desto nödvändigare blir det att medlen används på ett ändamålsenligt sätt. Jag anser det därför önskvärt att man iakttar stor varsamhet när det gäller att bevilja statsbidrag till kurser som kan få karaktären av hobbyverksamhet. Bl. a. bör man för de olika kurserna uppställa och iakttaga inträdesvillkor som garanterar att undervisningen kan hållas på avsedd nivå.»

Det är detta av riksdagen godkända uttalande som jag har försökt följa när nu själva anslagssummorna har gått så oerhört starkt i höjden — glädjande nog, vill jag tillägga.

Fru Gärda Svenson säger — och det är väl det väsentliga ur hennes synpunkt — att om det verkligen är en hobbykurs, så hör den inte hemma inom yrkesutbildningens område. En tjänsteman inom överstyrelsen för yrkesutbildning har gjort exakt samma formulering i Tidsskrift för praktiska ungdomsskolor. De reflexioner som överstyrelsen för yrkesutbildning gör måste vi inhämta via denna offentliga tidskrift, eftersom vi inte på något annat sätt har blivit underrättade om överstyrelsens inställning i det här ämnet, men det går ju att läsa innantill. Han säger där: »Departementets inställning i frågan ger osökt anledning

till en del reflexioner. Självfallet skall yrkesskolorna meddela yrkesutbildning. Hobbykurser och liknande hör inte hemma inom ramen för yrkesskolornas verksamhet och bör därför, i den mån de förekommer vid yrkesskolorna, försvinna därifrån. Men när departementschefen pekar på kostnaderna för deltidskursverksamheten och skjuter besparingsintresset i förgrunden som motiv för en ytterligare avsnörning av en stor del av de kurser, som hittills anordnats vid yrkesskolorna, har man all anledning att förvånat höja ögonbrynen.»

Ja, det är nog inte bara i överstyrelsen man höjt ögonbrynen, utan även i departementet. Jag har understrukit i mitt interpellationssvar, att det inte är det fiskala besparingsintresset, som här är det avgörande, utan det är huruvida en viss verksamhet kan bokföras som yrkesutbildning eller inte.

Det går inte att vissa kurser ibland förs till yrkesutbildning och ibland till folkbildning, eller att en kurs ibland vägras statsbidrag såsom studiecirkel därför att den bedöms som hobbyverksamhet, medan samma verksamhet sedan kan bokföras under yrkesutbildning som deltidskurs och erhålla statsbidrag. Sådant lär ha förekommit, och det är den problematiken som jag har velat komma åt med den här undersökningen.

Sedan vill jag ytterligare säga till fru Gärda Svenson, att vi för övrigt är helt överens. Jag är inte specialist på vävning och vet mycket litet om den saken, men jag vill än en gång upprepa, att jag väl kan inse att husmoderns uppgift i vårt samhälle är en ekonomiskt väsentlig uppgift. Det är emellertid en annan historia. Om kurser av det slag det här är fråga om anses vara en viktig och betydelsefull yrkesutbildning för ett så stort område som husmoderns yrke utgör, är det alltså yrkesutbildning, och då skall statsbidrag lämnas. Det är överstyrelsens sak att yttra sig i den frågan. Men om det, för att citera fru Gärda Svenson, är hobbyverksamhet — och det är väl möjligt att en hel del hobbyverksamhet bedrivs vid vävstolar runt om i vårt land — är det alltså inte att hänföra

till yrkesutbildning, och följaktligen skall statsbidrag inte lämnas, fru Svenson.

Jag är angelägen att än en gång få upprepa här i kammaren, att vi är överens på den väsentliga punkten. Yrkesutbildningskurser erhåller statsbidrag, men hobbykurser erhåller icke statsbidrag. Det är icke fru Gärda Svenson eller jag eller departementet eller ens riksdagen som skall avgöra vad som är hobbyverksamhet och vad som är yrkesutbildning, utan det är ett uppdrag som just nu åvilar överstyrelsen för yrkesutbildning.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Efter att ha hört statsrådets svar, som var så innehållsrikt att det minsann inte alltid var lätt att hänga med i svängarna och som uppriktigt sagt var av en helt annan karaktär än jag hade väntat när jag gick hit i morse, har jag gjort mig ett par frågor.

Även om man nu inte kommer att gå så radikalt till väga som jag fruktade, så kommer väl ändå vävkurserna att inräknas bland de kurser, som inte klart kan betecknas ha yrkessyfte och följaktligen mer eller mindre riskerar att räknas som hobbykurser.

Jag frågar mig, om det är vävningen i sig själv som är hobby.

Jag frågar också, hur man någonsin skall kunna dra en bestämd gräns för det som är hobby; fotokurser, keramikkurser, porslinsmålning, tygtryck, mosaik som statsrådet nyss räknade upp är också enligt min mening hobbyarbete. Men var går gränsen mellan andra slag av hobby och en verksamhet, som leder till att man åstadkommer ting som blir till bestående nytta och glädje i ett hem? Och var går sedan gränsen mellan husbehovsslöjden och det som en gång kan bli till förvävsarbete?

I ett skånelän sålde man enligt en uppgift i en facktidskrift ett år för 20 000 kronor enbart av flamska vävnader. Det sågs från Hemslöjden, att de personer som har presterat dessa alster i mycket stor utsträckning har lärt sig den svåra, fina tekniken på fortbildningskurser om

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

40—60 timmar. De utför arbetet på deltid och småstunder. Säkert började många av dem sin kurs utan några bestämda avsikter, men sedan har arbetet blivit en inkomstkälla, som säkert skänker många en stor skaparglädje.

Jag träffade av en ren händelse under en järnvägsresa häromdagen en vävnadskonsulent hos en stor firma, som i ett sjuttioalår handlat med garner och vävnadsutensilier. Firman har ett kundregister på över 70 000 kunder och bland kunderna finns 45 000 aktiva väverskor. Firman anser att dessa kvinnor säljer vävnader för miljonvärden varje år.

Av vad statsrådet alldeles nyss anförde framgick, att man inte har gjort någon undersökning av det ekonomiska utfallet av de saluförda vävnaderna. Jag hoppas att man innan man vidtar några radikala åtgärder inom den kursverksamhet, som vi nu talar om — om man nu tänker göra det — verkligen utför en sådan undersökning, så att man får klart för sig vilken ekonomisk skada som eventuellt kan åstadkommas.

En hel del av de väverskor, som den nämnda firman hade kontakt med, hade naturligtvis lärt sig sin konst på andra vägar än genom kurser, men företaget hade kunnat konstatera en märkbar både kvantitativ och kvalitativ förbättring sedan KÖY:s kurser kom till stånd, ett gott betyg åt KÖY, yrkesskolorna och vävlärarynnorna.

Är det möjligen det förhållandet, att man deltar i en deltidskurs, som är hobby? Ja, om det vore frågan om grundkurser på 40—45 timmar och eleverna i förväg själva fick bestämma att de skulle väva en rya eller en duk och ett par dussin servetter, så skulle jag inte tveka att kalla dem hobbykurser. Men KÖY:s deltidskurser har en längd av hela 180 timmar, de är metodiskt upplagda, och eleverna får endast väva sådant som är pedagogiskt betingat, exempelvis en handduk, en servett, en luftgardiner, en halsduk eller ett mindre stycke av ett möbeltyg.

Det ingår också så mycket teori i kurserna, t. ex. färglära, kostnadsberäkning och mönsteruttagning, att de inga-

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

lunda kan betecknas som hobbykurser. Kurserna är så klokt upplagda, att de kan bli en god och gedigen grund till ett förvärvsarbete för den som sedermera kan behöva ett sådant.

I detta sammanhang vill jag till protokollet få antecknat, att vävkurserna är de enda kurser i KÖY:s regi, vid vilka man överlag har kunnat hålla fast vid kravet på lärarnas utbildning. Det har man många gånger fått göra avsteg från vid anordnande av matlagnings- och sömnadskurser samt vid en rad utbildningskurser för i huvudsak manliga elever.

Det är då rätt egendomligt att statsrådet, om jag uppfattade statsrådet rätt, just i fråga om de textila kurserna åberopar otillräckliga resurser. Här är det nämligen så, att man inte har otillräckliga resurser, när det gäller lärartillgången, vilket man har på så gott som alla andra områden. Man har erforderlig utrustning i form av vävredskap och material och statsrådet sade nyss i ett par olika sammanhang uttryckligen att avsikten inte är att »till varje pris spara pengar».

Låt mig, herr talman, även säga några ord om knypplingskurserna. Vi som levde på 1920- och 1930-talen i Östergötland fick vara med om en down-period i knypplingskonsten. Men vi fick också uppleva den stora förändring som inträffade år 1936, då »Spetsutskottet» vid Hemslöjden i Linköping startade sin kursverksamhet och därmed räddade den underbara knypplingskonsten åt vårt land.

År 1936 fanns det två knypplerskor som knypplade för avsalu genom Hemslöjden. Nu arbetar sammanlagt 215 stycken och så gott som samtliga av dessa har deltagit i kortare kurser. Det skulle vara utomordentligt intressant, om man kunde få fram en statistik som visade, hur många av dessa kvinnor som den dag de anmälde sig till sin första knypplingskurs visste, huruvida knypplingen för dem skulle bli ett tidsfördriv för stunden, en sysselsättning för att försköna det egna hemmets textilförråd eller en förvärvskälla. Medelåldern bland knypp-

lerskorna är 58—59 år, och en hel del av dem är partiellt arbetsföra.

Förra året tog Östergötlands Hemslöjd in inte mindre än 217 145 kronor, d. v. s. nära en kvarts miljon kronor, på spetsförsäljning. Efterfrågan på s. k. Vadstenaspetsar är så stor att den inte på något sätt kan tillgodoses med det antal knypplerskor som man har.

Jag skall dock, herr statsrådet, gärna gå med på att fullt så många knypplingskurser som kommit till stånd i olika delar av landet kanske inte behövs.

Statsrådet anförde att KÖY:s upphävande av kurserna är villkorligt. Det är en upplysning som jag i likhet med fru Svenson har all anledning att tacka herr statsrådet för. Jag hoppas att överstyrelsen för yrkesutbildning omgående får tillfälle att lugna yrkesskolfolket, ty det är inte tu tal om annat än att det råder stor oro bland dem. Om det nu har uppkommit ett missförstånd mellan departementet och KÖY är det ju inte rätt att människorna på fältet skall behöva leva i spänning och oro.

Varken statsrådet eller någon i KÖY har ju fällt det i tonen nedlåtande uttrycket, som så ofta citerats i dessa dagar, nämligen att »deltidskurserna i betydande utsträckning vänder sig till och frekventeras av husmödrar och andra personer, vilka saknar förvärvsarbete». Det är ett uttryck som av tidningspressen att döma verkligen retat kvinnovärlden. Man kan dock inte helt freda sig för den tanken, att de åtgärder, som man tydligen stått i begrepp att vidtaga, är något av samma andas barn. Vem som är pappa till dem kan jag just nu inte bli klok på. Jag har sett den skrivelse från KÖY, som statsrådet hänvisade till och som gått ut till kommunala skolstyrelser och landstingssskolstyrelser. Jag tycker att tonen i den i det närmaste är: »Härtill är vi nödda och tvungna.» Vem och vad som har nödgat och tvungit KÖY till innehållet i skrivelsen är förborgat för mig.

Herr statsråd! Efter presskommentarerna de senaste veckorna och efter de diskussioner som förts bland kvinnor varest två eller tre varit församlade, tror

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

jag att det är ytterst värdefullt både för dem, som bär ansvaret för den husliga undervisningen, och för landets husmödrar, att vi från ecklesiastikministern har fått ett klart besked om att ecklesiastikministern anser att husmoderns arbete är ett yrkesarbete och att yrkesutbildning härför är önskvärd. Jag hoppas att vi därav kan dra den slutsatsen, att också vuxenutbildningen på detta område skall omfatta samtliga de ämnen som står ungdomarna till buds vid husmoders- och lanthushållsskolor.

Enligt uppgifter från överstyrelsen för yrkesutbildning, lär man där ha planerat, att de som ville genomgå någon av de till antalet nu starkt begränsade väv- och knypplingskurserna skriftligen skulle få avge en förklaring att de ville gå vidare i utbildningen eller direkt utnyttja kursen för yrkesarbete. Det antyds för övrigt i statsverkspropositionen och departementschefen motsäger inte i propositionen denna propå från överstyrelsen. Det framgår också av planerna för kurserna, att detta skulle vara ett villkor för tillträde till dem.

Såvitt det är mig bekant finns det inte något yrkesområde, där man av blivande elever kräver, att de skall lova att fortbilda sig eller stanna i yrket. Det krävs således inte vid arbetsmarknadsverkets omskolningskurser. En sjuksköterska kan sluta sitt yrkesarbete samma dag som hon slutar sin kurs, och gör det tyvärr alltför ofta, en stenograf kan gifta sig samma dag hon slutar en tvåårskurs och en målarelev kan gå till sjöss, när han gått på målarkurs i fyra år. Plötsligt tycks man ha funderat ut att man skulle införa restriktioner av detta slag vid kurser, som kanske kostar samhället ett par hundra kronor per elev. Det vore väl ändå att sila mygg och svälja kameleer!

Jag hoppas att en bestämmelse av denna innebörd nu inte kommer att utfärdas av KÖY, och det lär man väl svårigen kunna göra efter dagens diskussion.

Jag hoppas, herr talman, till slut att den oro, som har gripit inte bara vävningsslärlarinnor och knyppingslärlarin-

nor utan också många andra lärare på det textila området, vilka ju inte visste var gränsen en gång i framtiden skulle dragas för det som kunde anses »klart yrkesutbildande» eller inte nu skall dämpas.

På överstyrelsens omdöme, som ecklesiastikministern nämnde i sista mening- en av sitt anförande, och på överstyrelsen goda vilja tror jag inte att vi behö- ver tvivla.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Som kammarens ledamöter förstår, kan jag varken knyppla eller väva, men då jag har haft med kursverksamheten inom vårt hushåll- ningssällskapsområde att göra och även känner till den hemslöjdsverksamhet, som är så rikt utvecklad i min hembygd och i Hälsingland över huvud taget, skall jag be att få anförda några syn- punkter, som kanske inte så mycket har berörts av de föregående talarna.

All hemslöjd har ju en månghundra- årig historia. Den har växt fram och skapats av våra förfäder. I den gamla bondekulturen, som vi är så stolta över och som berikat även oss på så många områden, intar hemslöjden en omfattande och förnämlig plats. Det är handens konstfärdighet och ögats skönhetslängtan som har varit redskapen och den pådrivande kraften i allt hemslöjdsarbete ti- derna igenom.

Jag behöver inte gå in så mycket på interpellationsfrågorna, eftersom ecklesiastikministerns svar var så positivt och glädde mig mycket, och mina syn- punkter blir bara några ord på vägen till honom när han nu skall tillsätta en utredning för att klarlägga dessa spörs- mål.

Bland hemslöjdsfolk finns det ett stort intresse av att skapa hemslöjd av god kvalitet och av att inte de gamla fina mönstren förstörs; det må gälla knypp- lade spetsar eller vävnader i olika for- mer. Hemslöjdsföreningarna med sina affärer och kanske även enskilda, som säljer hemslöjd, har personer ute i byg- derna, som både knypplar och väver,

Ang. anslag för vävkurser, m. m.

och sedan säljer hemslöjdsföreningar och enskilda hemslöjdsförsäljare dessa produkter. Ibland tycker man nog att det fuskas en del; mönstren förstörs och kvaliteten i utförandet är undermålig. Det är nödvändigt att de människor, i första hand husmödrar, som väver och knypplar åt hemslöjdsföreningarna, får *en ordentlig yrkesutbildning*, så att de kan fullgöra detta uppdrag på rätt sätt, ty det har blivit ökad försäljningsmöjligheter för hemslöjdsföreningarna alltefter som turismen har tilltagit. Jag anser det vara en särskild angelägenhet att de hemslöjdsalster, som nu säljs på hemslöjdsföreningarna, är av god kvalitet, eftersom de kanske vandrar över till främmande länder och utgör ett bevis på hemslöjdens kvalitetsnivå i vårt land. Det är av vikt att bevara den gamla bondekulturen på detta område.

Det har också sagts att hemslöjdsverksamheten skulle trängas tillbaka av den nya bostadsutformningen, de nya moderna bostäderna och stadshemmen. Jag har ett exempel — och jag tror att det finns många sådana — på att så inte är fallet. Jag känner en familj, som bor i en stadsvåning, som är mycket förnämligt ordnad. Husmodern i detta hem skulle fylla år, och jag ville köpa en present åt henne. Jag köpte en duk, som var vävd efter ett gammalt mönster från min födelsesocken Ovanåker, och gav henne duken på födelsedagen. Sedan fick jag det erkännandet att jag knappast kunde ha köpt någonting annat som passat så bra och varit så användbart i hemmet. Och jag tror att det är många som har samma uppfattning.

Uppe i Hälsingland har vi också kunnat märka ett alltmer ökat intresse för hemslöjd, en omständighet som delvis sammanhänger med att stadsborna skaffar sig sommarstugor ute på landet och vill skapa en genomgående lantlig miljö i dessa stugor. De köper gärna dukar och annan hemslöjd, och jag tror att efterfrågan av det slaget kommer att öka.

Min mening är sålunda i korthet, att det här gäller ett förnämligt gammalt

kulturarv som vi skall söka förvalta och vidmakthålla genom att föra in det i vår tids sätt att leva och i utformningen av våra hem; men på samma gång är detta en angelägenhet av betydande ekonomisk räckvidd. Många ute i bygderna som väver och knypplar har avsevärda inkomster på detta. En släkting till mig knypplade och vävde i fjol till en hemslöjdsförening för 2 300 kronor, och dessa pengar var givetvis ett betydande tillskott till familjens inkomster. Det är många som inte kan skaffa sig inkomster på annat sätt än genom att väva och knyppla.

Jag är, herr talman, överens med ecklesiastikministern, fru Svenson och fröken Nordström om att hobbyverksamheten inte hör hemma inom yrkesutbildningen, men jag skulle vilja sluta med att säga till ecklesiastikministern: Se inte hemslöjdsverksamheten för ensidigt som bara en fråga om yrkesutbildning — det gäller faktiskt också en kulturtradition som vi skall bevara och utveckla och föra in i det moderna samhället. Därför tror jag att man bör ta det varligt vid utgallringen av kurserna och tilldelningen av statsbidrag. Här rör det sig om ett särskilt slag av yrkesutbildning huvudsakligen för husmödrar på landsbygden, där inkomstmöjligheterna för samtliga familjemedlemmar ofta är rätt begränsade; och det gäller dessutom en *kulturell angelägenhet som vi bör ha stort intresse av att vårda*.

Häromdagen behandlade vi ecklesiastikministerns förslag om stöd till konstnärlig verksamhet av olika slag. Det stödet glädde mig mycket, och jag tycker nog att intresset för den gamla kulturen lika väl som för det moderna konstnärliga skapandet borde finnas kvar och få göra sig gällande när man bedömer frågan om anslag till hemslöjdskurserna. Här rör det sig om en förnämlig tradition, som vi skall bevara.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet för replik omedelbart efter herr statsrådets senaste anförande, men det observerades

inte från den plats där jag då satt och faktiskt blev litet skymd av sekreteraren! När jag nu i alla fall har fått ordet vill jag bara säga, att jag även efter herr statsrådets senaste anförande tycker att vi är fullt överens. Jag har ingenting emot herr statsrådets allmänna synpunkter och riktlinjer.

Men när herr statsrådet sagt, att t. ex. en vävkurs av det slag vi här diskuterar kan vara en hobbykurs, så krävde han att jag skall godkänna en gränsdragning, som jag faktiskt inte vet någonting om! Det uppdraget är för allt i världen ärofullt, men jag tycker ändå att han på den punkten går litet för långt.

Överstyrelsen har nu gjort en gränsdragning som jag inte gillar, och jag tror inte heller herr statsrådet. Men hur skall man kunna godkänna en gränsdragning, som man inte egentligen vet någonting om?

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman: Jag ville just avlasta fru Gärda Svenson det tunga ansvaret att bedöma, om detta var yrkesutbildning eller hobbyverksamhet.

Jag är helt nöjd med att fru Svenson förklarar sig överens med mig på den punkten, att därest det är hobbyverksamhet så hör det inte hemma inom yrkesutbildningen. Jag har privat tillagt, att jag föreställer mig att man även i fråga om knyppling och vävning kan tänka sig såväl yrkesutbildande kurser som rena hobbykurser; men på den punkten har tydligen varken fru Svenson eller jag någon möjlighet att fortsätta diskussionen.

I principfrågan är vi dock överens, och det var en principfråga som departementschefen drog upp i statsverkspropositionen och som överstyrelsen nu har tagit itu med att utreda.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr statsrådets yttrande att de medel, som riksdagen anvisar till verksamhet av olika slag, skall användas på ett ända-

Ang. anslag för vävkurser, m. m. målsenligt sätt. Det är alldeles självklart att den synpunkten måste vara väsentlig när riksdagen tar ställning till olika spörsmål.

Liksom Jon N. Jonsson nyss kan jag säga, att också jag representerar ett län med gamla hemslöjdstraditioner, nämligen Kopparbergs. Vävnadskonsten har där mycket länge stått på ett högt plan och vi har ett kulturarv att förvalta, akta och vårda. Vävingen är fortfarande ett hemarbete men samtidigt också ett uttryck för de mycket gamla traditionerna och det fina sinnet för den allmogekonst som där finns.

Vi söker i dag ge våra flickor utbildning för husmorsyrket genom lanthushålls- och hushållsskolor av olika slag. Vi är också medvetna om att tiden rinner fort på alla områden, vilket gör att utbildningen behöver byggas på.

Vi har nyligen här i riksdagen diskuterat utbildningsverksamheten. Vi är medvetna om att vi går mot ett samhälle, som alltmer präglas av utbildning, vidareutbildning och fortbildning. Jag tror att detta i mycket hög grad gäller just för husmödrarnas vidkommande. Kvinnor, som har gått en skolkurs och känner med sig att de måste lära sig mera och fortbilda sig, söker sig till nya kurser av olika slag. Det gäller inte bara vävkurser och sömnadskurser utan även barnavårdskurser, matlagningkurser och sådant. Man kan väl ändå inte säga att dessa olika kurser skall betraktas som hobbyverksamheter, utan de är ju ett led i den yrkesutbildning som skolan en gång har velat ge dem. Vi har, om jag kanske får spetsa till bilden något, konsulenter på ett flertal områden i vårt land, konsulenter för hemslöjd, sömnad, barnavård o. s. v. Har vi tänkt på att en husmor skall behärska alla dessa områden? Detta talar väl, om någonting, herr talman, för att en husmor måste ha rätt och möjlighet till fortbildning, utan att det skall betraktas som hobbykurser.

Vad sedan beträffar hemslöjden kan jag instämma i vad herr Jon N. Jonsson sade. Jag kan referera förhållandena från mitt eget län, där vi har en rad hemslöjdsföreningar. Man sitter i hemmen

Ang. säkerhetsföreskrifterna vid anordnande av motortävling på allmän väg

och väver, och via hemslöjdsföreningarna säljer man sina alster. Det är alltså ett väsentligt inkomstillskott dessa kvinnor får, som även ger dem möjlighet till en egen inkomst.

Får jag till slut säga, herr talman, att en väsentlig del av vårt utbildningssamhälle är att ge våra husmödrar tillfälle att fortbilda sig. Att vara husmor är ett förnämligt yrke. Vi skall hjälpa till att vidmakthålla de förnämliga traditioner som husmorsyrket har genom att också ge husmödrarna möjlighet till vidareutbildning och fortbildning på området.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. säkerhetsföreskrifterna vid anordnande av motortävling å allmän väg

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Svanströms interpellation angående säkerhetsföreskrifterna vid anordnande av motortävling på allmän väg, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Svanström har frågat statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet om statsrådet anser att nuvarande säkerhetsföreskrifter i samband med anordnandet av motortävlingar på allmänt trafikerade vägar är sådana, att allmänhetens berättigade krav på trafiksäkerhet kan anses uppfyllda. Interpellanten har vidare frågat om kommunikationsministern avser att framlägga förslag om ändrade säkerhetsföreskrifter. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

I anledning härav vill jag anföra följande.

För att anordna tävling med motorfordon på väg erfordras enligt 53 § vägtrafikförordningen tillstånd av länsstyrelsen. Giver länsstyrelsen sådant tillstånd skall länsstyrelsen meddela nödiga föreskrifter till förebyggande av fara och olägenhet för trafiken och för dem, som bor eller uppehåller sig vid vägen. Även i övrigt skall länsstyrelsen uppställa de

villkor för tillståndet, som kan finnas påkallade.

Säkerhetsbestämmelser för motortävlingsverksamhet meddelas av den tillståndsgivande myndigheten i samband med tillståndsgivningen efter en bedömning från fall till fall. Några generella föreskrifter om säkerhetskrav vid motortävlingar finns inte utfärdade. Däremot har de organisationer, som anordnar motortävlingar, i tävlingsreglementen fastställt vissa generella föreskrifter, som tar sikte på säkerheten vid motortävlingar eller i vart fall påverkar säkerheten.

Den inom landet fortgående utvecklingen av motorismen har medfört ett stegrat intresse för tävlingar och uppvisningar med motorfordon av olika slag. Krav på en kartläggning av de säkerhetsföreskrifter som måste uppställas för sådana tävlingar och uppvisningar har därför på senare tid blivit alltmer uttalat. År 1955 tillkallade dåvarande chefen för inrikesdepartementet en sakkunnig för utredning av frågan om vilka säkerhetsföreskrifter, som borde uppställas vid tävlingar och uppvisningar i motorsport, särskilt vilka åtgärder som borde vidtagas från samhällets sida för att minska de riskmoment och den fara till liv och hälsa för såväl förare som funktionärer och åskådare som motortävlingarna medförde. Utredningen skulle också beakta att säkerhetskravet vid motortävlingar på väg ofta påkallade mer eller mindre långtgående inskränkningar i den ordinarie trafiken på vägen och att dylika inskränkningar i vissa fall kunde medföra avsevärda olägenheter för allmänheten.

Utredningen, som antog benämningen motortävlingsutredningen, har i ett i juli 1961 avgivet betänkande bl. a. föreslagit att en översyn skall göras av de reglementen för motortävlingar av ifrågavarande slag, som med vissa mellanrum utgives av olika motororganisationer. Översyn bör enligt utredningen göras av representanter för såväl berörda myndigheter som för motororganisationerna själva. Reglementena skall därefter gälla som riktlinjer vid tillståndsgivningen för

Ang. säkerhetsföreskrifterna vid anordnande av motortävling på allmän väg
motortävlingar av det slag det här är fråga om.

Vid remissbehandlingen av betänkandet har från flera håll ifrågasatts om motortävlingar över huvud taget skall tillåtas. Förslag till olika åtgärder för att minska de med tävlingarna förbundna riskerna har också framlagts från många remissorgan.

För egen del har jag i flera sammanhang framhållit angelägenheten av att ytterligare åtgärder vidtogs för att främja trafiksäkerheten. Senast i den till riksdagen nyligen avlämnade propositionen om huvudmannaskapet för polisväsendet har jag starkt understrukit hur angeläget det är att öka ansträngningarna för att främja trafiksäkerheten och föreslagit olika åtgärder i detta syfte. Vad särskilt angår motortävlingar delar jag helt uppfattningen att tävlingarna skall anordnas under sådana former att de inte innebär fara och olägenhet för den normala trafiken på våra vägar. I den mån allmän väg icke utan olägenhet kan tillfälligt avstängas från normal trafik kan det ifrågasättas om tillstånd bör lämnas. Mot bakgrunden härav är det tveksamt om de förslag och rekommendationer som motortävlingsutredningen framlagt är tillräckliga ur trafiksäkerhetssynpunkt. Frågan härom är föremål för övervägande inom inrikesdepartementet och jag är för dagen inte beredd att mera slutgiltigt ange vilka åtgärder, som kan komma att vidtagas.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation om säkerhetsföreskrifterna i samband med anordnandet av motortävlingar på allmänna vägar.

Med tillfredsställelse konstaterar jag att statsrådet helt delar den uppfattningen, att sådana tävlingar skall anordnas på sådant sätt att de inte innebär fara och olägenhet för den normala trafiken, och att där tillfällig avstäng-

ning ej kan ske utan olägenhet för de vanliga trafikanterna, tillstånd till tävlingar över huvud taget kan ifrågasättas. Likaså finner jag det tacknämligt att de av motortävlingsutredningen framlagda förslagen och rekommendationerna förefaller statsrådet otillräckliga och att frågan är under ytterligare överväganden i inrikesdepartementet. Ett positivare svar kan knappast en interpellant önska sig.

Jag försäkrar herr statsrådet att detta positiva svar hälsas med den största tillfredsställelse också av allmänheten på de orter där tävlingar ofta brukar arrangeras, inte minst i den bygd jag företräder, där det, som jag har framhållit i min interpellation, den 13 innevarande månad inträffade en beklaglig olycka i samband med en motortävling. Jag vill uttala den förhoppningen, att det med den erkända raskhet och viljestyrka, som brukar prägla herr inrikesministerns handlande, ej skall dröja länge förrän positiva åtgärder i syfte att öka säkerheten i samband med motortävlingar framlägges av regeringen.

Med det anförda ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 57, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 45 i anledning av väckta motioner angående ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Härefter beslöts på gjord proposition att memorialet skulle läggas till handlingarna.

Ang. uppskov till höstsessionen med behandlingen av vissa motioner rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, m. m.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 154, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

I detta memorial hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta att till höstsessionen med innevarande års riksdag uppskjuta behandlingen av i ett flertal punkter i memorialet upptagna ärenden.

I fyra särskilda, med B 1—3 och C 28 betecknade punkter hade utskottet hemställt om uppskov med behandlingen av nedan angivna ärenden:

B. följande vid 1961 års riksdag väckta motioner

1) motionerna I: 450 och II: 530, om återställande av viss tidigare kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna, m. m., såvitt motionerna avsåge nämnda kostnadsfördelning,

2) motionerna I: 669 och II: 801, i vad motionerna avsåge återställande av realvärdet av de till kommunerna utgående statsbidragen,

3) motionerna I: 715 och II: 860, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet;

C. följande vid 1962 års riksdag väckta motioner

28) motionerna I: 446 och II: 529, om skatteutjämningen och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Därjämte hade utskottet hemställt, att detta memorial måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Vid memorialet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Bengtson, Eric Carlsson, Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn, vilka anfört följande:

»Vid statsutskottets sammanträde den 15 maj 1961 förelåg förslag till utlåtande från utskottets femte avdelning rörande de under B. och C. 28) upptagna motionerna avseende kostnadsför-

delningen mellan staten och kommunerna m. m. samt ett förslag till avvikande mening. Efter överläggning beslöt utskottets majoritet att hemställa om uppskov till höstsessionen med behandlingen av förevarande motioner. Vi motsatte oss detta beslut och finner det anmärkningsvärt att riksdagen först kommande höst skall ta ställning till motionerna, särskilt som ett av motionsparen avlämnades redan i januari 1961.»

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende skulle nu företagas till avgörande.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag förstår att kammaren har samlats i förhoppning att debatterna snart skall vara slut, och det är ju inte heller vanligt att man tar upp en diskussion i anledning av ett särskilt yttrande. Jag känner mig emellertid nödgad att redogöra för bakgrunden till behandlingen av det här ärendet. Det har ju gjorts ett nummer av det, det har förekommit i radio och i pressen, och man får intrycket att här finns en minoritet som har blivit illa behandlad på grund av det sätt, på vilket avdelning och utskott har behandlat viktiga motioner — jag understryker också att det är viktiga motioner.

I det särskilda yttrandet säger man att man finner det anmärkningsvärt att riksdagen först kommande höst skall ta ställning till motionerna angående kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, särskilt som ett av motionsparen avlämnades redan i januari 1961, vilket är alldeles riktigt återgivet. Det har dock hänt en hel del sedan motionerna avlämnades, händelser som syftar till precis samma sak som motionerna. Jag skall bara i korthet nämna att vi har avskaffat dyrortsgraderingen i skattebeläggningen, vi har höjt ortsavdragen, ersättningen till de skatte-tyngda kommunerna har reglerats, o. s. v.

Kommunindelningsreformen hade ju aviserats redan förra våren, och det gjorde att vi i avdelningen ansåg, att då motionerna så nära hörde samman med

Ang. uppskov till höstsessionen med behandlingen av vissa motioner rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, m. m.

denna reform var det motiverat att uppskjuta behandlingen. Vi tänkte då att behandlingen skulle ske på hösten, då vi förväntade att konstitutionsutskottet skulle komma med sitt utlåtande över kommunindelningsreformen. Så skedde nu inte, utan som bekant uppsköts denna fråga till våren 1962.

Motioner hade väckts i samband med förslaget till kommunindelningsreform, och det fanns, redan förut som jag har nämnt, motioner som stod i samband med denna reform. Därför kom vi överens i avdelningen — observera att beslutet var enhälligt — att också dröja med behandlingen av motionerna till dess utlåtandet angående kommunindelningsförslaget förelåg. Det var alltså orsaken till att motionerna inte kunde behandlas under 1961.

I statsutskottets femte avdelning gick vi igenom avdelningens arbetsplan på ett ganska tidigt stadium. Då hade de som nu står under det särskilda yttrandet full möjlighet att framföra sina önskemål i saken. Så skedde emellertid inte. Min nu ganska långa erfarenhet från femte avdelningens arbete gör att jag kan säga att avdelningens ordförande — ehuru posten har haft olika innehavare under åren — alltid varit beredd att ta hänsyn till önskemål som framförts i olika hänseenden.

Nåväl, frågan kom upp igen nu i början av maj, och vi resonerade då om huruvida det skulle vara möjligt eller ens önskvärt att behandla motionerna under den korta hektiska tid som vi nu strax har bakom oss. Ingen hävdade då bestämt att det skulle ske en sakbehandling, och vi kom fram till att vi skulle hänvisa motionerna till 1958 års skatteutjämningskommitté. Då anmäldes från centerpartihåll att detta skulle föranleda en reservation, en framställning som givetvis accepterades.

Frågan kom upp i avdelningen den 8 maj. Då hänvisade vi till att — jag kan citera vad vi skrev — »det problemkomplex som innefattas i motionerna är emellertid redan föremål för överväganden inom 1958 års skatteutjämnings-

kommitté». Därför ansåg vi det inte vara nödvändigt med en särskild skrivelse i ärendet. Då anmäldes att en reservation skulle komma och det avgavs en blank avvikande mening.

Den 10 maj kom saken upp i statsutskottet. Fortfarande hade vi endast en blank avvikande mening att bygga på. Då aviserades från ledamöter av statsutskottet, att det skulle komma en motiverad reservation senare, varpå det framhölls från ledamöter som inte tillhörde femte avdelningen, att utskottet ju inte kunde ta ställning till frågan på den grundval som då förelåg. Saken bordlades alltså den gången.

Den kom igen i utskottet den 15 maj. Då kom äntligen en motiverad reservation, som låg på bordet när vi kom till utskottet på morgonen, som bekant en ganska omfattande reservation vilken innebar principuttalanden av en räckvidd som man inte kunde ta upp i det sammanhanget. Frågan hade ju, vilket framgår av vad jag redan sagt, icke sakbehandlats i avdelningen. Mot denna bakgrund var det som statsutskottet med stor majoritet beslöt om uppskov med behandlingen av motionerna till höstsessionen.

Jag yrkar bara med dessa ord, herr talman, bifall till utskottets memorial.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Eftersom fröken Andersson tagit upp det särskilda yttrandet till så utförlig behandling är jag nödsakad säga något om varför det kom till.

Det förhåller sig ju så att vi ofta bordlägger motioner till hösten, och det brukar inte vara någon oenighet om den saken, men detta utesluter ju inte att det i princip kan föreligga meningsskiljaktigheter om bordläggningen, och sådana har uppstått i detta fall. Kanske just för att motionerna väcktes för så länge sedan, inte 1962 utan 1961, har denna kontrovers uppstått.

Jag skall inte i detalj bemöta vad fröken Andersson sagt. Det är som var och en vet en sak som handlagts i femte av-

Ang. uppskov till höstsessionen med behandlingen av vissa motioner rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, m. m.

delningen, varifrån vi endast kan få upplysningar från dem som varit närvarande. De uppgifter som vi fått är motstridiga, dels sådana som fröken Andersson framfört, dels uppgifter av en av dem som står på det särskilda yttrandet, herr Eliasson, som menar att händelseförloppet varit så och så och att man inte velat gå med på att behandla motionerna på ett sådant sätt som vi önskade.

Det är i varje fall en sak som jag skulle vilja säga om fröken Anderssons anförande. Hon antydde att man ansåg att de skulle hänskjutas till 1958 års skatteutjämningskommitté men att man fann att saken redan var föremål för behandling där. Om så var förhållandet borde väl den logiska slutsatsen vara att man skulle avslå motionerna, emedan de redan var under behandling, men det skedde inte heller, och det illustrerar att det inte är så solklart att detta särskilda yttrande var omotiverat.

I detta slutskede av riksdagens arbete kan vi inte gå in på några detaljer. Det är femte avdelningen som behandlat saken, och de som inte varit med där kan inte klara upp dem. Jag har bara velat säga några ord för att belysa varför ett särskilt yttrande fogats till utskottets memorial.

Jag har naturligtvis inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag tycker att herr Bengtsons reflexioner var något vågade. Här säger herr Bengtson att man fått olika uppgifter. Jag vädjar till dem av kammarens ledamöter som tillhör femte avdelningen, även de suppleanter som varit närvarande, att bestyrka riktigheten av den framställning som jag här gjort. Jag har verifierat den, herr Bengtson, mycket noga, och jag står inte här och pratar mot bättre vetande. Att bemöta mitt anförande, det går inte. Vad jag har sagt är sanning och ingenting annat än sanning.

Sedan vill jag tillägga — jag skall inte

heller ta upp någon debatt — att hade man följt avdelningens första intentioner och nu överlämnat motionerna till utredningen, som vi ville från början, hade saken kanske gagnats mer än som nu blir fallet. Då hade skatteutjämningskommittén på ett tidigare stadium fått hand om motionerna och kunnat börja behandla dem, vilket skulle ha gagnat saken som sådan.

Jag understryker ännu en gång att jag gått igenom de punkter som jag satt upp och framfört här med avdelningens ordförande och andra från avdelningen och att de till alla delar verifierat riktigheten av vad jag nyss sagt.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Jag vill bara understryka, att vad fröken Andersson sagt är ett riktigt referat av vad som förekommit inom avdelningen. Inom avdelningen hade man den bestämda uppfattningen, att man gagnade saken bäst genom uppskov till hösten.

Herr BENGTSOEN (cp):

Herr talman! Jag vill inte betvivla riktigheten av fröken Anderssons uppgifter. Jag vill bara säga att det inte är så enkelt att man kan absolut fastslå någonting. Det finns något som heter åsikter om hur en fråga har behandlats och skall behandlas. Såsom framgår av det särskilda yttrandet har vi på denna punkt inte samma uppfattning, men jag vill fördenskull inte på något sätt anmärka på vad fröken Andersson har sagt tidigare.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Jag vill bara understryka och bestyrka, att de uppgifter och den redogörelse som fröken Andersson lämnat i denna fråga är fullständigt riktiga. Att påstå något annat är felaktigt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 155, angående tillägsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 156, angående statsregleringen för budgetåret 1962/63.

Även beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls vad utskottet sålunda hemställt, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14

Lades till handlingarna.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Punkten 17

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag hemställer att kamraren måtte besluta att, sedan riksstaten för budgetåret 1962/63 av den lydelse som framgår av utskottets förslag blivit upprättad, densamma försedd med herrar talmäns underskrifter må till Kungl. Maj:t överlämnas.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1961 och 1962 vid dess trettonde ordinarie möte fattade beslut;

nr 351, i anledning av motion angående de svenska territorialvattens- och fiskegränsernas sträckning;

nr 352, i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med redogörelse för Nordiska rådets tionde session, dels motioner väckta i anslutning härtill;

nr 353, i anledning av motioner om avgivande av viss förklaring rörande den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna;

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige; samt

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer m. m., dels ock angående godkännande av det fjärde tilläggsprotokollet till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1962/63;

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1962/63 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 343, angående tillägsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62;

nr 344, angående statsregleringen för budgetåret 1962/63; och

nr 345, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1962/63.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbtänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 346, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1962/63 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 32 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 347, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukvårdslag; och

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 350, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 35 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela, att riksdagens höstsession i år kommer att taga sin början tisdagen den 16 oktober kl. 14.00. Kallelse kommer att i vanlig ordning utfärdas genom annonsering och genom tillkännagivande i radio.

När kammaren nu står inför avslutningen av årets vårsession, uttalar jag ett varmt tack till såväl kammarens ledamöter som dess tjänstemän för ett mycket gott arbete.

Jag vet att det för många varit en mycket arbetsam och ansträngande session. Bland de talrika frågor, som förelagat till behandling, har det funnits en del av den omfattningen, att de i särskilt hög grad belastat de utskott som haft att behandla dem. Men utskotten har strävat efter att så långt det varit möjligt bedriva sitt arbete så, att kamrarnas behandling av ärendena inte onödigt försenades, och såvitt jag förstår har dessa strävanden lyckats.

Till sist vill jag personligen tacka för den vänlighet och det överseende som visats mig i egenskap av kammarens talman. Inte alltid har jag väl lyckats tillmötesgå i och för sig berättigade önskemål från ledamöternas sida, men jag försäkrar att jag åtminstone försökt göra mitt bästa.

Så tackar jag då er alla och önskar er en vilsam och i allo angenäm sommar.

Detta tal besvarades av herr SANDLER i följande ordalag:

Herr talman! Den vänliga sommarhälsning, som nu riktats till oss i kammaren, ber vi att få återgälda med att tillönska vår värderade talman en riktigt god vila, innan detta riksmöte åter samlas i höst.

Herr talmannen förklarade härefter årets vårsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.46.

In fidem
K.-G. Lindelöw